

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA

LAS PRLEKIJA

December 2008

Lokalna razvojna strategija LAS Prlekija

Nosilec priprave strategije:

Prleška razvojna agencija

Projektna skupina:

Goran Šoster
Klaus Dieter Požgan
Peter Beznec

Zunanji sodelavci pri izdelavi podlag za lokalno razvojno strategijo LAS Prlekija:

- v okviru priprave Razvojnega program podeželja za območje Prlekije:
dr. Marko Koščak, dr. Luka Juvančič, dr. Tatjana Fulder, Nuša Pavlica Jakovljevič,
Slavko Švenda, Andrej Vršič, Goran Ohman
- v okviru priprave Območnega razvojnega programa za območje Prlekije:
sodelavci Podjetniško razvojna agencije Gornja Radgona in sodelavci Javne razvojne
agencije občine Ormož

KAZALO

1. UVOD	4
2. ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS PRLEKIJA	6
2.1. SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS PRLEKIJA	6
2.1.1 Velikost območja LAS Prlekija	6
2.1.2 Utemeljitev geografske zaokroženosti Prlekije	6
2.1.3 Strukturne danosti Prlekije	7
2.1.4 Stanje infrastrukture v Prlekiji	9
2.2. GOSPODARSKI POLOŽAJ OBMOČJA LAS PRLEKIJA	12
2.2.1 Gospodarstvo	12
2.2.2 Zaposlovanje in brezposelnost	24
2.2.3 Ekonomska moč prebivalstva	25
2.3. DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU LAS PRLEKIJA	27
2.3.1 Osnovne demografske značilnosti območja LAS Prlekija	27
2.3.2 Družbeni prostor	31
2.4. OPIS DOSEDANJIH AKTIVNOSTI S PODROČJA RAZVOJA PODEŽELJA NA OBMOČJU LAS PRLEKIJA	35
2.4.1 Celostni razvoj podeželja in obnova vasi	35
2.4.2 Izvedeni programi razvoja podeželja v Prlekiji in njihova uspešnost	36
2.4.3 Vključevanje Prlekije v druge razvojne programe	38
2.4.4 Razvojne strukture na območju LAS Prlekija	42
3. SWOT ANALIZA	49
4. RAZVOJNA VIZIJA LAS PRLEKIJA	59
4.1. CILJI IN USMERITVE	59
4.2. PREDNOSTNE NALOGE	61
4.2.1. Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave	61
4.2.2. Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri	68
4.2.3. Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti	74
5. STRATEGIJA ZA IZVEDBO	87
5.1 »Bottom up« - princip od spodaj navzgor	87
5.2 Terminski načrt	88
5.3 Inovativnost strategije	88
5.4 Prenosljivost strategije	89
5.5 Trajnost strategije	90
5.6 Viri financiranja strategije	90
5.7 Spremljanje izvajanja strategije	93
6. USKLAJENOST STRATEGIJE LAS PRLEKIJA Z OSTALIMI PROGRAMI IN POLITIKAMI	94
6.1 Usklajenost z NSRO	94
6.2 Usklajenost s Programom Razvoja Podeželja in Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja 2007 - 2013	95
6.3 Usklajenost s Strategijo razvoja Slovenije in Državnim razvojnim programom 2007 - 2013	99
6.4 Usklajenost z regionalnimi in območnim razvojnim programom	100
SEZNAM TABEL	101

1. UVOD

Prlekija je geografsko zaokroženo območje severovzhodne Slovenije, panonski svet med Muro in Dravo. Pokrajino Prlekije v geografskem smislu najbolj zaznamujejo Slovenske gorice in zanje značilni kmetijski panogi vinogradništvo in sadjarstvo. V dolinah obeh povodij Mure in Drave so značilna širna rodovitna polja z izjemno rodovitno prstjo in intenzivnim kmetijstvom, v katerem prevladujeta poljedelstvo in živinoreja. Siceršnje upravno razdrobljenost Prlekije na dve statistični regiji Pomurje in Podravje, kjer se 11 občin umešča v tri upravne enote Gornjo Radgono, Ljutomer in Ormož, povezuje izročilo, skupna naravna in kulturna dediščina in kot najmočnejša vez, jezik. Prleško narečje sega preko meja Prlekije, kakršno opredeljujemo v pričujoči strategiji razvoja podeželja. Slednja se omejuje na območje 55.937 prebivalcev občin Apače, Gornja Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož, Radenci, Razkrižje, Središče ob Dravi, Sveti Jurij, Sveti Tomaž in Veržej.

Dosedanja prizadevanja na področju razvoja podeželja v Prlekiji sovpadajo z uvajanjem programa celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV) v Sloveniji. V 15 letih so prinesli programi CRPOV nekaterim okoljem hitrejši razvoj in dobre rezultate, v drugih okoljih je bil odziv lokalnih prebivalcev slabši in rezultati programov manj spodbudni. Pregled skupnih učinkov je vendarle pokazal velik napredek v razvoju lokalnih skupnosti. Razpršene programe celostnega razvoja podeželja in obnove vasi so občine in njihove razvojne agencije uspele že leta 2004 povezati v skupni program razvoja podeželja s sloganom »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije«. Program je bil dopolnjen leta 2006 in je prinesel novo dimenzijo v odnose med Prleškimi občinami, katerih potreba po povezovanju je rasla iz leta v leto. V letu 2006 so se prleške občine na osnovi izdelanega Območnega razvojnega programa povezale v Območno razvojno partnerstvo, s katerim že tretje leto uspešno nastopajo v prizadevanjih za pridobivanje sredstev iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Območno razvojno partnerstvo je hkrati s skupnim nastopom v širšem slovenskem in evropskem prostoru odpiralo prostor tudi v druge sfere družbenega življenja. Kontinuirana animacija vseh treh sektorjev, zasebnega, ekonomskega in javnega, je v istem letu 2006 omogočila nastanek Lokalne akcijske skupine Prlekija, ki je sprva delovala kot neformalno združenje predstavnikov treh sektorjev na območju Prlekije.

Razvoj podeželja na območju Prlekije dobiva večje možnosti razvoja šele z uvedbo programa LEADER v slovenski prostor. Program LEADER, ki so ga nekatere države EU pričele izvajati že v letu 1991 je pri nas zaživel šele v proračunskem obdobju 2007 – 2013. V okviru Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP) deluje program LEADER kot četrta, tako imenovana horizontalna os, katere namen je krepitev lokalnih razvojnih pobud po partnerskem načelu »od spodaj navzgor«. V letu 2008 je na osnovi prizadevanj Prleške razvojne agencije nastalo javno – zasebno partnerstvo v obliki konzorcija z imenom LAS Prlekija. Podlage za ustanovitev LAS Prlekija so bile podane z Uredbo Sveta (ES) št. 1698/2005, s Smernicami in priporočili za izvajanje pristopa LEADER v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007 – 2013 in Javnim razpisom za izbor in potrditev Lokalnih akcijskih skupin, upravičenih do sredstev za izvajanje pristopa LEADER.

Strukturne danosti območja, povezanega v Lokalno akcijsko skupino Prlekija zaznamujejo štiri ključne postavke: izjemno bogata kulturno zgodovinska dediščina, pestra in dobro ohranjena naravna in kulturna krajina, šibko gospodarstvo in z njim povezana slaba ekonomska moč prebivalcev ter neugodni demografski trendi. Zaskrbljujoči trendi zmanjševanja in staranja prebivalstva so posledica usmerjenosti sodobnega človeka in dolgoletne regionalne politike v velika mesta in urbane centre. V Prlekiji ni večjega gravitacijskega središča, ki bi generiralo zadostno število kvalitetnih delovnih mest za ustavitev trendov depopulacije podeželja. Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož so v zadnjem

desetletju celo izgubili velik del funkcij upravnih centrov zaradi politike krepitev regionalnih središč oziroma mestnih občin, kakršnih v Prlekiji nimamo.

Strateška usmeritev Prlekije temelji na spodbujanju inovativnih programov v malem gospodarstvu, na povezovanju nosilcev razvoja na podeželju v celovito turistično ponudbo in na prestrukturiranju kmetijske pridelave in predelave v smeri zagotavljanja kvalitetne in zdrave hrane. Infrastrukturni pogoji za boljši življenjski standard v vseh lokalnih skupnostih in kvalitetna delovna mesta ter učinkovit podporni sistem morajo zagotoviti osnovo za izboljšanje neugodnega socialno ekonomskega položaja prebivalcev Prlekije. Lokalna razvojna strategija prinaša programske usmeritve s konkretnimi cilji in ukrepi za njihovo uresničitev. Lokalna akcijska skupina Prlekija bo v programskem obdobju 2007 – 2013 eden od ključnih nosilcev izvedbe pričujoče lokalne razvojne strategije.

Območje LAS Prlekija in njena geografska umeščenost:

2. ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS PRLEKIJA

2.1. SPLOŠNE GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBMOČJA LAS PRLEKIJA

2.1.1 Velikost območja LAS Prlekija

Območje LAS Prlekija zavzema površino 601,1 km², kar predstavlja 28,3 % Pomurske in 9,7% Podravske regije. LAS obsega območja 11 občin z 252 naselji in 55.937 prebivalci.

Tabela 1: Število naselij, površina, število prebivalcev in gostota poselitve po občinah

Občina	Površina (km ²)	Št. prebivalcev	Število naselij
Apače	53,5	3.636	21
Gornja Radgona	74,6	8.689	30
Križevci	46,2	3.553	16
Ljutomer	107,2	12.018	44
Ormož	141,6	12.798	61
Radenci	34,1	5.248	22
Razkrižje	9,8	1.363	6
Središče ob Dravi	32,7	2.189	5
Sveti Jurij	51,3	2.975	27
Sveti Tomaž	38,1	2.155	17
Veržej	12,00	1.313	3
Skupaj:	601,1	55.937	252

Vir: SURS – Statistične informacije, št. 52/2008

2.1.2 Utemeljitev geografske zaokroženosti Prlekije

Prlekija je živa ljudska označba za vzhodni del Slovenskih goric in sveta Mura in Drave. Obsega Apaško in Mursko polje, vinorodne Ljutomersko – Ormoške in Radgonsko - Kapelske gorice, Ščavniško dolino, osrednje Slovenske gorice med Pesnico in Ščavnico ter Ptujsko - Ormoško polje. Prlekija je kulturno, jezikovno in zgodovinsko, torej v duhovnem in v gospodarskem smislu, zaokroženo in homogeno območje, razdeljeno med dve statistični regiji: Pomurje in Podravje. Občine, ki so podprle pobudo za oblikovanje skupnega razvojnega programa podeželja in jo nadgrajujejo z lokalno razvojno strategijo, tvorijo geografsko zaokroženo celoto, ki je interesno povezana, z identičnimi razvojnimi problemi, kakor tudi s skupnimi oziroma soodvisnimi razvojnimi cilji in usmeritvami. Občine Prlekije predstavljajo zaokroženo naravno in tudi programsko razvojno regijo.

Območje opredeljujeta dva tipa:

- Spodnje Mursko polje med Ljutomerom in Veržejem je prepleteno z mrtvimi rokavi Mure, Murice in Ščavnice. Pogled z goric daje vtis močne gozdnatosti. Naselja so se oblikovala po ravninskih potokih. Nekdanjo podobo so ohranila obrobna in

- odmaknjena naselja ob južnem vencu Slovenskih goric.
- Severovzhodni del Slovenskih goric označujejo predvsem vinogradi, ki so vplivali na naselitveni obrazec po razloženih slemenih. Domačije obkrožajo sadovnjaki. Pod njimi so vinogradi in nato njive, na dnu pa vlažni travniki z jelšami in vrbami. Strme osojne lege in temne doline zarašča gozd.

2.1.3 Strukturne danosti Prlekije

Podeželski viri so v vseh okoljih omejeni, vendar jih imamo možnost z različnim kombiniranjem bolje izkoristiti na tak način, da bodo dostopni večim generacijam. Trajnostno upravljanje razpoložljivih virov je edini sprejemljiv način razvoja podeželja.

Strukturne danosti Prlekije zaznamujejo štiri ključne postavke:

- izjemno bogata kulturno zgodovinska dediščina,
- pestra in dobro ohranjena naravna in kulturna krajina,
- šibko gospodarstvo in z njim povezana slaba ekonomska moč prebivalcev ter
- neugodni demografski trendi.

Visoka kvaliteta prvih dveh postavk je tesno povezana s šibkostjo slednjih. V strategiji postavljamo programske usmeritve in ukrepe tako, da se zmanjša njihova vzročna obratnosorazmerna povezanost.

Razpršena poseljenost prleškega podeželja ne omogoča razvoja, skoncentriranega okrog velikega razvitega urbanega središča. Takega v Prlekiji pravzaprav niti nimamo. Vzroki za omejenost človeških virov so zelo kompleksni. V Prlekiji so zaskrbljujoči trendi zmanjševanja in staranja prebivalstva posledica dolgoletne usmerjenosti v bolj oddaljena velika mesta in urbane centre. Do druge polovice prejšnjega stoletja so bila to mesta Maribor, Ljubljana, Graz in Dunaj, v novejšem času sta se tem univerzitetnim središčem pridružila še Ptuj in Murska Sobota. Zaradi dolgoletne regionalne politike so Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož v zadnjih desetletjih celo izgubili velik del funkcij upravnih centrov, v katerih bi se sicer lahko generiralo zadostno število kvalitetnih delovnih mest za ustavitev trendov depopulacije podeželja.

Območje Prlekije krasita bogata kulturna in pestra naravna dediščina. Območje Natura 2000 v Prlekiji zajema nižinski, poplavni svet ob desnem bregu reke Mure in ob levem bregu Drave, Radgonsko-kapelske gorice, Borece, Grabonoš ter Stanetinski in Kupetinski potok. Našteta področja so uvrščena v Naturo 2000 zaradi varstva ptic ter specifičnih rastlinskih in živalskih vrst oziroma habitatnih tipov. Potreben je stalni nadzor in presoja vplivov na vse načrtovane posege v tem območju in zagotavljanje stalnega monitoringa, s katerim bomo spremljali stanje živalskih in rastlinskih vrst ter habitatnih tipov.

Ravnino na desnem bregu reke Mure - Mursko polje objemajo Ljutomerske gorice. Reka Mura je močno sooblikovala tako naravno kot kulturno dediščino Prlekije. Podobno velja za ravninski del na jugovzhodnih obronkih Slovenskih goric, Dravsko polje. Na Murinem odseku med Veržejem in Hotizo nastaja krajinski park Mura z okljuki, prodišči, otoki, rokavi in mrtvicami, z značilno poplavno floro, ribami in gnezdišči sive čaplje, divjih rac in gosi. Ob Dravi nastaja pobuda za ustanovitev krajinskega parka Drava z močno pobudo iz Središča ob Dravi. Za ohranitev marsikatere avtohtone živalske in rastlinske vrste so prav stoječe vode najugodnejše naravno okolje. Ob obeh rekah so logi vrb in topolov, redkejši pa je poplavni gozd belega gabra in doba. Pestra menjava rasti in logov omogoča ugodne življenjske pogoje lovni divjadi. Najštevilčnejša sta fazan in poljski zajec, vse pogostejša pa je tudi srnjad. Reki Mura in Drava sta idealni za razvoj eko turizma, športnega ribolova,

čolnarjenja, ponujata pa tudi doslej neizrabljene priložnosti kot je n.pr. izpiranje zlata, izdelavo lesenih čolnov ipd.

Z zakonom so zaščiteni gozdni rezervati, v katerih je prepovedano sleherno gospodarjenje: Babji ložič severno od reke Ščavnice blizu Ljutomera in ožje območje Krajinskega parka Jeruzalem. Zaradi razpršene poselitve podeželja in potreb kmetijstva niso realna pričakovanja po širitvi območij z najstrožjim varovalnim režimom. V vseh območjih varovane narave želimo poiskati ravnovesje med aktivnostmi lokalnega prebivalstva in ohranjanjem življenjskega prostora ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter redkih habitatov.

Vse do konca 1. svetovne vojne so ves promet čez reki Dravo in Muro opravljali z brodovi. Danes brodov na Dravi ni več, Prlekijo pa povezujejo s Prekmurjem le še trije brodi na reki Muri. Na obeh rekah je bilo tudi več plavajočih mlinov; zdaj je edini ohranjen in še delujoči rečni mlin na nabrežju pri Veržeju.

Tradicionalna reja konj daje Prlekiji širšo prepoznavnost v slovenskem in srednjeevropskem prostoru. Konjereja, ki jo v Prlekiji gojijo že od terezijanskih časov zavzema še danes posebno mesto v življenju Prlekov. Najstarejša slovenska konjeniška organizacija je že pred več kot 130 leti organizirala dirke v takratni Avstro – Ogrski monarhiji po vzoru Dunajskega dvora. Vse od takrat poteka v Prlekiji načrtovana reja izbrane pasme Ljutomerski (murskopoljski) kasač. Mursko polje je edinstveno območje kasaške reje, v katerem imajo pobudo kmečki konjerejci. Danes obstaja večje število zasebnih rejcev kasaških konjev.

V rodovitni kmetijski pokrajini sta najpogostejši kulturi pšenica in koruza. V živinoreji prevladujeta svinjereja in govedoreja. Porast prašičereje je bila posledica kmetijske politike, ki je povzročila preusmerjanje iz tradicionalnih govedorejskih kmetij v intenzivne prašičerejske farme. Govedoreja (predvsem simentalska pasma) je bila v tem prostoru v preteklosti zelo pomembna panoga, in hkrati okolju veliko prijaznejša od prašičereje, saj prežvekovalci najbolje izkoristijo rastline, njihova reja pa je ekološko manj sporna od svinjereje.

Vroča termalna in osvežujoča mineralna voda, ki sta naravni dar tega območja sta ena izmed glavnih potencialov za razvoj zdraviliškega turizma, ki omogoča dvig kvalitete življenja tukajšnjega prebivalstva. V Prlekiji so se razvila tri kopališča s termalno vodo. Radenci imajo največjo tradicijo in predstavljajo danes glavni steber množičnega turizma, edini pa se ponajša s kvalitetnim zdraviliškim turizmom. Tudi Terme Banovci imajo dolgoletno tradicijo in beležijo najvišji odstotek zasedenosti kapacitet med termami v širšem prostoru severovzhodne Slovenije. Ob Radencih in Banovcih so se v zadnjem desetletju pričele razvijati tudi Bioterme Mala Nedelja. Pomankljivost prleških term je premajhna vpetost podeželja v turistično ponudbo številnih gostov. Lokalna razvojna strategija ponuja tako nosilec razvoja termalnega turizma, kot okoliškim potencialnim turističnim ponudnikom vzvode za tesnejše povezovanje v obojestransko korist.

V dolini blizu Negovskega gradu, ki je danes državnega pomena, je bilo 14 grajskih ribnikov, ki so nastali z zaježitvijo potokov. Danes so ohranjeni vsi jezovi – največje je 11,3 ha veliko Negovsko jezero, ki je naravni spomenik. V bližini jezera pa nastaja tudi Zeliščni park. Poleg Negovskega so pomembna še ostala prleška jezera: Blaguško, Gajševsko in Ormoško. Skupaj z Ljutomerskimi ribniki predstavljajo enega od najperspektivnejših virov za razvoj turizma.

Prlekija se lahko ponaša tudi z bogato kulinarično tradicijo domačih prleških jedi kar je ena največjih privlačnosti pokrajine. Pester jedilnik kmečke kuhinje so razvila gostišča v hišne specialitete (kvasenica, meso iz tünke, prleška gibanica, povitice, koline, ajdovi krapci, mlinci, pogačice, kislja juha idr.)

Ko se obmurska ravnica konča, se začne vzpenjati v hribovitejši, razgiban vinoroden del Prlekije, kjer se je razvila pridelava najkvalitetnejših vin in umetnost kletarjenja, ki je ena najpomembnejših kmetijskih in gospodarskih panog v Prlekiji. Prleška vina, poznana v širšem izboru kot Štajerska vina, imajo več stoletno tradicijo. Zadnja desetletja niso bila naklonjena štajerskim vinom, ki so izgubila renome iz preteklosti predvsem zaradi slabe razvojne politike velikih kleti. Ob hiranju slednjih je ogrožen velik del prebivalcev, katerim je predstavljalo vinogradništvo in vinarstvo pomemben vir dohodka.

Jeruzalemske gorice so od leta 1992 zavarovan krajinski park v obsegu 1.370 ha, v katerem najdemo še redke stare lesene hiše in vinske kleti z rešetkastimi vrati in lesenimi stiskalnicami grozdja - prešami. Prav velike lesene stiskalnice so skupaj s »kličajami« etnološka posebnost Prlekije. Od tu bržkone izvira tudi klopotec, priprava za odganjanje ptic iz zrelih vinogradov, kakršno najdemo le na Štajerskem.

Močno prisotna vaška pripadnost se izkazuje skozi šaljive in krajevno značilne grbe kot etnološka in enkratna značilnost tega prostora v slovenski etnološki zakladnici. Zgodovina dediščine je na tem območju neprecenljive vrednosti. Ob vznožju Kapelskih goric in v bližnjem okolišju so najdišča arheoloških gomil, kar priča, da je te kraje naseljeval človek že v daljni preteklosti. Velik del kulturne dediščine hranijo Muzeji v Ormožu, Ljutomeru, Veliki Nedelji, Radencih in nastajajoči muzej v Gornji Radgoni.

Med kulturno dediščino Prlekije se umeščajo tudi dela velikih mož slovenske zgodovine, ki izhajajo iz Prlekije: dr. Franca Miklošiča, Stanka Vraza, Karla Grosmanna, Slavka Osterca, Antona Krempla, Edvarda Kocbeka, dr. Antona Trstenjaka, dr. Petra Dajnka, Mateja Slekovca, dr. Franca Simoniča, dr. Janka Šlebingerja, dr. Radoslava Razlaga, dr. Frana Kovačiča, bratov Kreft in drugih. Tudi Janez Puch je bil zaveden Prlek in velik ljubitelj kasaških dirk, a njegova velika zapuščina je danes del neke druge kulture.

Tehnična dediščina obsega Babičev mlin v Veržaju na Muri, mlin na veter na Stari gori, zasebni kovaški muzej v Razkrižju, Slomškov mlin, zasebni čebelarški muzej na Krapju, Lencov mlin, Fekonjevo kovačijo v Negovi, Dajnkovo domačijo v Gornji Radgoni in nastajajoči Center domačih in umetnih obrti Veržej. Med tehnično dediščino lahko uvrstimo tudi številna starodobna vozila članov društva za ohranjanje tehnične kulture Janez Puch.

Med zgodovinsko dediščino izstopa stalna razstava Taborsko gibanje na Slovenskem, ki je potrebna prenove. Svoj domicila je našla v Ljutomerskem muzeju, saj je bil prav v tem mestu davnega leta 1868 sklican 1. slovenski tabor. Bogata zbirka v etnološkem muzeju v Veliki Nedelji hrani spomin na življenje naših prednikov v preteklih nekaj stoletjih. Obetavno področje ohranjanja zgodovinske dediščine na prostem se odpira z iniciativo obnovljene prazgodovinske naselbine Šafarsko v Občini Razkrižje.

2.1.4 Stanje infrastrukture v Prlekiji

2.1.4.1 Vodooskrba

Vodooskrba na področju Prlekije slaba. Po razpoložljivih podatkih je na obravnavanem območju okrog 1.062 km izgrajenega vodovoda. Črpališča vode za potrebe prebivalstva na obravnavanem območju se nahajajo v Lukavcih, Moti (obe napajata Občine Ljutomer, Veržej in Križevci), Apačah (Občino Gornja Radgona) in Mihovcih (Občino Ormož in delno občino Ljutomer, voda se črpa iz Drave in podtalnice z sistemom umetnega bogatenja podtalnice), vendar pa obstoječe kapacitete vodohranov, zaradi značilne konfiguracije oskrbovanega

območja, niso zadostne za optimalno obratovanje črpališč ter enakomerno oskrbo vseh potrošnikov.

Značilnost vodovodnih omrežij je, da imajo izredno majhno specifično potrošnjo vode. To pomeni velike transportne razdalje, v primerjavi s količinami pitne vode, katero distribuiramo. Majhna specifična potrošnja omrežij in veliki transportni stroški z drugimi besedami pomenijo visoko ceno pitne vode. Zaradi zelo razgibane konfiguracije terena se srečamo še z dodatnimi negativnimi dejavniki (zahtevnejše izvedbe, daljša omrežja – višji stroški). Pojavlja se prevelika razlika med načrpanimi in izdobljenimi količinami vode, pri tem je treba upoštevati tudi dejstvo, da še nekaterim potrošnikom ne registrirajo porabe. Če upoštevamo, da je potrebno za izdobljeno količino 100% načrpati količino 156%, to kaže na nenormalno velike izgube vodo oskrbnega sistema. Da so lahko izgube tako velike potrjuje tudi dejstvo, da se na vodo oskrbnem sistemu predvsem starejših cevovodov zazna pogoste okvare puščanja. Razporeditev vodohranov in konfiguracija terena ne omogoča enakomerne oskrbe vseh porabnikov. Potrošniki nekaterih perifernih področij imajo nezadostne tlake, še posebej pri izjemnih porabah (požari). Iz simulacije je razvidno, da je omrežje ravninskega dela, ki je vezano na črpališče Mota, obremenjeno z visokimi tlaki. Obstoječe kapacitete vodohranov niso zadostne za optimalno obratovanje črpališč. Povezava med smermi je problematična, zaradi različnih tlačnih višin in medsebojnih oddaljenosti glavnih smeri. Kot rezultat vsega tega dobimo zelo razvejan sistem, ki ima velike stroške. Zaradi razgibane konfiguracije oskrbovanega območja je potrebno vodo do končnega uporabnika v nekaterih primerih prečrpavati do trikrat. Na območju apaške doline je že dalj čas predstavlja problem kvaliteta pitne vode. Vzpostaviti je potrebno nadzor nad izpiranjem strupenih snovi, da se prepreči onesnaževanje podtalnice ter izgraditi oz. sanirati infrastrukturo na tem področju.

2.1.4.2 Odvajanje in čiščenje voda

Kljub izgradnji kanalizacijskih sistemov in čistilnih naprav je območje Prlekije, z deležem 22,51 % prebivalstva priključenega na javno kanalizacijsko omrežje, daleč pod državnim povprečjem (49,9 %), kar je tudi posledica razpršene gradnje ter finančno visokih izdatkov za izgradnjo kanalizacijskega omrežja, ki bremenijo občinske proračune. Po razpoložljivih podatkih je do sedaj izgrajenih približno 70 km kanalizacijskega omrežja.

Na območju deluje več čistilnih naprav, od tega tri rastlinske čistilne naprave, ki so locirane v Veliki Nedelji, Sv. Tomažu ter na deponiji Dobrava-Ormož in dve mehanski čistilni napravi, ki se nahajata v Ormožu in Ljutomeru. Na slednjo so vezane tudi okoliške vasi ter občini Veržej in Križevci. Na novo je zgrajena čistilna naprava v občini Gornja Radgona, namenjena čiščenju odpadnih voda na Apaškem polju, ki je pomemben vodonosnik, za katerega vlada pripravlja uredbo, ki bo določevala območje vodovarstvenih pasovih ter režime poseganja v prostor na tem območju, mesto Gornja Radgona pa še nima rešenega problema odvajanja in čiščenja odpadnih voda.

Prebivalstvo, na področju neizgrajenega kanalizacijskega omrežja, rešuje problem odvajanja odpadnih voda individualno in največkrat nestrokovno in neustrezno, kar vodi do dodatnega onesnaževanja okolja.

2.1.4.3 Ravnanje z odpadki

Nesmotno gospodarjenje z naravnimi viri je prisotno na več področjih. Resen problem predstavljajo tudi velike količine odpadkov, neustrezna urejenost odlagališč ter divja odlagališča, ki povzročajo onesnaženost okolja.

Zazan je trend zmanjševanja količine odpadkov po manjših občinah v letih 2001 – 2004 in povečevanje količine odpadkov v večjih občinah (Gornja Radgona, Ljutomer, Ormož). V Prlekiji deluje sanirano odlagališče nenevarnih odpadkov Dobrava-Ormož (ločeno zbiranje in sortiranje odpadkov), med tem ko ostale občine odvažajo odpadke na odlagališče v Puconce. Vse občine na obravnavanem območju imajo urejeno zbiranje odpadkov, ki se praviloma ločujejo že pri izvoru oziroma pri povzročitelju odpadkov. Prav tako je organizirano tudi zbiranje nevarnih in kosovnih odpadkov

2.1.4.4 Obnovljivi viri energije

Obnovljivi viri energije so pomemben vir primarne energije tako v Sloveniji kot v svetu, povečanje njihovega deleža pa je ena od prioritet energetske in okoljske politike EU in Slovenije. Delež obnovljivih virov energije v državi je v letu 2003 znašal 10,8 %. Zanimivo je, da je leta 2000 ta delež v državi znašal 11,9 %, v EU-15 pa le 5,5 %. Iz tega je razvidno, da predstavljajo obnovljivi viri energije v naši državi pomemben vir primarne energije.

Na območju Prlekije je več razpoložljivih obnovljivih virov energije in sicer: lesna biomasa, rastlinska biomasa, geotermalna energija (že izkoriščana v termah Banovci, Radenci in Mala Nedelja), hidroenergija (reka Drava) in sončna energija. Zaradi navedenega je možno predvideti, da bo Prlekija v naslednjih 10 letih uporabljala 60 % obnovljivih virov energije v skupni energetski porabi. Ključni problem nizke rabe obnovljivih virov energije je v slabi promociji, posledično slabi ozaveščenosti ljudi in lokalnih skupnosti ter v pomanjkanju ustreznih lastnih finančnih sredstev za projekte na tem področju.

2.1.4.1 Prometno omrežje

Prometno omrežje v Prlekiji obsega cestno omrežje, železniško omrežje in vodne poti. Najpomembnejši prometnici sta: avtocesta Vučja vas - Maribor oz. Vučja vas - slovensko/madžarska meja v Pincah (smer vzhod - zahod) in obnovljena železniška povezava Slovenije in Madžarske, Ormož – slovensko/madžarska meja v Hodošu (smer jug – sever). Omenjeni prometnici sta v obravnavanem območju dominantni ter funkcionalno navezujeta vse ostale cestne in železniške prometnice ter ob njih vzpodbujata k razvoju še vse ostale prometne in na njega vezane funkcije in dejavnosti (prometni terminali, oskrba, servisi, gospodarske cone, turizem ipd.)

V regionalnem cestnem prometu sta najpomembnejši regionalni cesti Ptuj – Ormož – Ljutomer – Murska Sobota in Ljutomer – Radenci – Gornja Radgona – Maribor. Na vinorodnih območjih Kapelsko-Radgonsko, Ljutomersko-Ormoških goric (Jeruzalema) ter notranjih Slovenskih goric so nekatere lokalne ceste in delno regionalne ceste tematsko povezane v vinske – turistične ceste ob katerih so ustrezno opremljene in označene turistično zanimive lokacije.

Zaradi učinkovitejšega in varnejšega odvijanja prometa v mestih in na najgosteje poseljenih območjih se v zadnjih letih, predvsem v okolici večjih krajev, intenzivneje gradijo posebne kolesarske steze.

Dobra osnova za razvoj rekreacijskega turizma so že obstoječe kolesarske, pohodne in jahalne poti, ki jih je potrebno še nadgraditi, povezovati v sklope, predvsem pa bolje opremiti. Kot najnujnejši ukrep za hitrejši razvoj prevladujočega izletniškega turizma v Prlekiji se kaže potreba po preplastitvi cest, ki povezujejo posamezne turistične kraje in ponudnike.

2.2. GOSPODARSKI POLOŽAJ OBMOČJA LAS PRLEKIJA

2.2.1 Gospodarstvo

2.2.1.1 Malo gospodarstvo

V zadnjih nekaj letih, po osamosvojitvi Slovenije, je v Prlekiji zraslo malo gospodarstvo, ki temelji predvsem na obrtniških in tehničnih znanjih, ki so jih ljudje pridobili z delom kot obrtniki ali v tovarnah. Najbolje je razvito gradbeništvo in gostinstvo, sledijo mu prevoznništvo, trgovina in predelovalna industrija. V zadnjem času so se začele razvijati tudi storitvene dejavnosti, vendar predvsem storitve na področju računovodstva, pravnih svetovanj in klasične storitvene dejavnosti. Primanjkuje predvsem novih znanj in tehnologij, inovativnosti in podjetnosti. Prednost Prlekije je predvsem v bližini meje z Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško, katero s pridom izkoriščajo zaenkrat le prevozniki in turistični delavci. Razvoj mesno predelovalne industrije in ustanovitev nekaj zadrug in zbirnih centrov za kmetijske pridelke kaže na to, da je povpraševanje po kmetijskih pridelkih iz območja še vedno veliko, vendar brez dodelave in predelave ne dosega dovolj velike dodane vrednosti, da bi lahko manjše kmetije, ki jih je na območju največ, preživele.

Ob koncu leta 2006 je bilo največ poslovnih subjektov registriranih, če odštejemo javno upravo in javne skupne in osebne storitve, v trgovini in popravilu motornih vozil (14,77%), sledijo predelovalne dejavnosti (11,49%), gradbeništvo (9,45%), nepremičnine (9,35%), gostinstvo (6,76%) in promet (6,56%). Najslabše zastopane dejavnosti so ribištvo (0,16%), oskrba s plinom, elektriko in vodo (0,13%) in rudarstvo (0,06%). Poslovnih subjektov, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, lovom in gozdarstvom je samo 136 (4,46%), kar je izredno malo, glede na naravne resurse in s tem povezane poslovne priložnosti, ki jih nudi obravnavano območje.

Tabela 2: Število poslovnih subjektov po občinah in po področjih dejavnosti na dan 31.12.2006

Občina	Apače	Gornja Radgona	Križevci	Ljutomer	Ormož	Radenci	Razkrižje	Sred. ob Dravi	Sveti Jurij	Sveti Tomaž	Veržej	Skupaj
Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	6	22	6	27	37	10	2	9	7	4	6	136
Ribištvo	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-	-	5
Rudarstvo	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2
Predelovalne dejavnosti	22	66	27	97	55	25	8	17	17	3	13	350
Oskrba z elektriko, plinom, vodo	-	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	4
Gradbeništvo	14	59	25	73	52	18	5	5	20	9	8	288
Trgovina, popravila motornih vozil	22	105	19	126	85	48	10	14	9	4	8	450
Gostinstvo	11	47	15	46	39	24	5	4	4	3	8	206
Promet, skladiščenje, zveze	17	37	19	44	39	18	2	9	5	4	6	200
Finančno posredništvo	1	5	1	14	4	4	-	-	-	2	3	34
Nepremičnine, najem, poslovne storitve	13	59	6	83	55	41	6	8	8	2	4	285
Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	7	20	15	40	25	12	2	3	11	5	4	144
Izobraževanje	1	9	2	15	16	5	1	1	1	1	2	54
Zdravstvo, socialno varstvo		14	8	15	15	11	1	-	1	-	2	67
Javne, skupne in osebne storitve	43	143	52	213	177	81	13	28	34	11	26	821
Skupaj	157	588	196	797	602	298	55	98	117	48	90	3046

Vir: AJPES

Koncentracija poslovnih subjektov na območju je največja v občinah Ljutomer (26,1%), Ormož (19,7%) in Gornja Radgona (19,3%) in znaša 65% vseh poslovnih subjektov območja. Najmanjše število poslovnih subjektov je na območjih občin Razkrižje (1,8%) in Sveti Tomaž (1,5%).

Tabela 3: Poslovni subjekti po občinah in po skupinah na dan 30.09.2008

Občina	Skupaj	Gospodarske družbe in zadruga	Samostojni podjetniki posamezniki	Pravne osebe javnega prava	Nepridobitne organizacije	Društva	Druge fizične osebe
Apače	165	24	93	2	5	34	7
Gornja Radgona	627	150	288	16	39	106	28
Križevci	194	29	93	3	5	53	11
Ljutomer	828	163	398	26	42	160	39
Ormož	665	127	276	26	41	135	60
Radenci	326	62	154	8	14	62	26
Razkrižje	58	9	32	2	2	11	2
Središče ob Dravi	104	13	51	2	7	23	8
Sveti Jurij	138	16	69	2	2	39	10
Sveti Tomaž	54	4	30	2	2	16	-
Veržej	89	15	43	2	6	18	5
Skupaj območje LAS Prlekija	3248	612	1527	91	165	657	196

Vir: AJPES

Med 3.248 registriranimi poslovnimi subjekti na območju Prlekije na dan 30.09.2008 so najštevilnejši samostojni podjetniki posamezniki (47%), sledijo društva (20,2%) ter gospodarske družbe in zadruga (18,8%), zavodi, organi in organizacije (11,45%) in fizične osebe, ki opravljajo registrirano dejavnost (6%).

Tabela 4: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja gospodarskih družb v letu 2004 po občinah

Občina	Velikost gospodarskih družb		Kazalniki poslovnega izida		Gospodarnost poslovanja	Kazalnik dodane vrednosti
	Sredstva na podjetje (v 1000 SIT)	Število zaposlenih na podjetje	Neto čisti dobiček+ Neto čista izguba – (v 1000 SIT)	Delež čiste izgube poslovnega leta v celotnih prihodkih (%)	Poslovni prihodki/ poslovni odhodki	Dodana vrednost na zaposlenega (v 1000 SIT)
Gornja Radgona, Apače	265.327	18	818.026	1,6	1,035	4.618
Križevci	378.740	13	13.323	2,9	1,028	6.373
Ljutomer	237.277	14	728.131	1,2	1,043	4.819
Ormož Središče ob Dravi Sveti Tomaž	392.731	22	1.986.567	0,8	1,059	5.868
Radenci	694.595	18	433.942	0,3	1,036	6.411
Razkrižje	61.820	2	21.105	0,0	1,106	7.044
Sveti Jurij	42.052	7	14.841	1,0	1,030	3.388
Veržej	23.593	2	14.971	0,4	1,043	4.721
LAS Prlekija	324.180	17	4.030.906	1,2	1,044	5.311
Podravje	329.915	13	18.233.585	2,3	1,029	5.580
Pomurje	317.485	16	-1.364.181	3,3	1,017	4.232
Slovenija	384.313	11	391.397.448	1,4	1,040	6.675

Vir: UMAR, Delovni zvezek 9/2005, ORP za območje Prlekije 2006

Gospodarske družbe so v letu 2004 imele v povprečju 17 zaposlenih. Največje število zaposlenih beležijo gospodarske družbe v občini Ormož (22), sledita občini Radenci in Gornja Radgona (20), najnižje število zaposlenih pa beležita občini Razkrižje in Veržej (2). Največje gospodarske družbe so registrirane na območjih večjih občin Gornja Radgona, Ljutomer, Ormož in Radenci. Najmanjše gospodarske družbe tako po številu zaposlenih kot po sredstvih na podjetje pa beležimo v občinah Sveti Jurij, Razkrižje in Veržej.

Vse občine so v letu 2004 izkazale pozitivno razliko med prihodki in odhodki. Območje Prlekije je izkazalo boljšo gospodarnost poslovanja (1,044) kot Podravska (1,029) in Pomurska regija (1,017). Dodana vrednost na zaposlenega je bila za 20,4% pod slovenskim povprečjem, kakor tudi za 4,8% manjša od povprečja Podravske regije izkazala pa je za 25,4% višjo dodano vrednost na zaposlenega od povprečja Pomurske regije.

Na območju LAS Prlekija in okolici zaznavamo rast predelovalne industrije, ki poskuša počasi uveljavljati tudi regijske blagovne znamke oz. poreklo blaga, ne samo blagovne znamke podjetja. To vpliva pozitivno na pridelavo v območju, saj lahko kmetijstvo postane kvaliteten dobavitelj predelovalne industrije in ne samo »no name« dobavitelj, kot je sedaj praksa. Seveda gre ta povezava tudi v drugo smer in sicer zagotavljanje kakovosti pridelkov iz območja, pa tudi zadostnih količin, ki je možno samo s povezovanjem pridelovalcev. Vedno več kmetij se odloča tudi za dopolnilne dejavnosti na kmetijah, ki so dobra kombinacija podjetništva in kmetijstva. Glede na strategijo razvoja podeželja, ki je usmerjena predvsem v turizem, je to ena izmed oblik, s katerimi lahko kmetije zaslužijo dodaten dohodek, ki je potreben za ohranitev dejavnosti.

Sodelujejo lahko predvsem s ponudbo posebnih kmetijskih in prehrabnih proizvodov, kot so kvalitetna vina ter druge alkoholne in brezalkoholne pijače, pristne, domače, prleške jedi, ponudba bio pridelkov, izdelkov domače obrti in spominkov ter seveda s ponudbo dodatnih nočitvenih zmogljivosti v mirnem podeželskem okolju.

2.2.1.2 Turizem

Turizem je v svetu ena izmed najperspektivnejših gospodarskih panog, ki ima velik razvojni potencial tudi na območju Prlekije. Bogata naravna in kulturna dediščina, bližina že uveljavljenih turističnih destinacij, tradicija vinogradništva in sadjarstva, gostoljubnost ljudi in ustrezna namestitvena infrastruktura so priložnosti, ki jih je potrebno povezati v kakovostne integralne turistične produkte ter jih tržiti kot skupne produkte celotnega območja.

Na obravnavanem območju se trenutno nahaja 48 turističnih nastanitvenih objektov, od tega 7 hotelov in bungalovov, 10 gostišč, 11 turističnih kmetij, 8 sobodajalcev, 8 apartmajev, 2 počitniški hiši ter 2 kampa, ki skupaj premorejo 826 sob in 1.293 ležišč. Največ ležišč je v občini Veržej (616), sledijo pa občine Radenci (522), Ljutomer (249) in Ormož (182), Gornja Radgona (65), Razkrižje (35) in Križevci (18).

Tabela 5: Število in vrsta nastanitvenih objektov po občinah, 2005

Vrsta nastanitvene zmogljivosti	Hoteli, bungalovi	Gostišča	Apartmenti	Kampi	Turistične kmetije	Sobodajalci	Drugo	Skupaj
Občina								
Gornja Radgona Apače		2	1		1	3		7
Križevci		1						1
Ljutomer	1	1	2	1	5	2		12
Ormož Sred. ob Dravi Sveti Tomaž	1	2	2		4	1	1	11
Radenci	3		1				1	5
Razkrižje		3	1		1			5
Sveti Jurij						1		1
Veržej	2	1	1	1		1		6
Skupaj LAS:	7	10	8	2	11	8	2	48

Vir: SURS, občine

Tabela 6: Nastanitvene sobe in ležišča, po občinah 2005

Občine	Število sob	Število ležišč
Apače		
Gornja Radgona	23	65
Križevci	6	18
Ljutomer	99	249
Ormož	85	182
Radenci	329	522
Razkrižje	4	35
Središče ob Dravi		
Sveti Jurij		
Sveti Tomaž		
Veržej	95	616
Skupaj:	826	1.293

Vir: SURS

Območje Prlekije je v letu 2007 obiskalo 54.859 turistov in beležilo 209.384 nočitev domačih in tujih gostov. Največ nočitev beležijo v občini Radenci in sicer 109.263, sledita pa občina Veržej z 80.369 in občina Ljutomer z 11.816 nočitvami, kar skupaj predstavlja 96,20 % vseh nočitev na območju Prlekije. Navedeno je v skladu s pričakovanji, saj se v teh občinah nahajajo že uveljavljene turistične destinacije z razvitim zdraviliškim turizmom – Terme Radenci, Terme Banovci in Bioterme Mala Nedelja.

V zadnjih letih beležimo na območju upadanje števila prihoda turistov in števila nočitev. Tako med leti 2003 in 2007 beležimo upad števila prihoda turistov za 13,7% in upad nočitev za 23,3% (- 63.678 nočitev).

Tabela 7 : Prihodi in prenočitve turistov, po občinah

Občina	2003		2005		2007	
	Prihodi turistov	Število prenočitev	Prihodi turistov	Število prenočitev	Prihodi turistov	Število prenočitev
Apače					60	95
Gornja Radgona	161	415	125	274	135	360
Križevci					51	323
Ljutomer	6154	18.481	5490	16477	4724	11.816
Ormož	3089	4878	2549	4407	3961	7154
Radenci	32.062	150.358	30.114	133.895	26.080	109.263
Razkrižje						
Središče ob Dravi						
Sveti Jurij						
Sveti Tomaž						
Veržej	22.143	98.930	21.849	112.017	19.844	80.369
Skupaj:	63.609	273.062	60.127	267.070	54.859	209.384

Kot podpora turizmu služi vodniška služba z 68 turističnimi vodniki, 5 Turističnih informativnih centrov, ki se nahajajo v občinah Gornja Radgona, Ormož, Razkrižju, Ljutomer in Sveti Jurij ob Ščavnici, Lokalna turistična organizacija v Ljutomeru in 26 Turističnih društev, ki skrbijo za dodatno podporo turizmu na lokalni ravni.

Primerjava enogastronske ponudbe na območju Prlekije, ki jo delimo na tri kategorije ponudnikov: a) gostilne, restavracije, slaščičarne; b) turistične kmetije, vinotoči in izletniške kmetije; c) vinske kleti; kaže, da predstavlja največji delež kategorija gostiln, restavracij in slaščičarn.

Največje število turističnih kmetij, vinotočev in izletniških kmetij (16) beležijo na območju občine Ormož. Na območju Prlekije delujejo tudi 4 večje vinske kleti z dolgoletno tradicijo in priznana kakovostjo vin, pri čemer največje število turistov beležijo Radgonske gorice d.d. iz Gornje Radgone. Območje pa se ne ponaša samo z uspešnimi vinogradniki oziroma kakovostnimi vini, ampak tudi z značilno domačo kulinariko, ki se nekoliko razlikuje tudi po posameznih občinah.

Na območju se nahajajo tudi mlini, oljarne ter vinogradništva in sadjarstva, ki pa jih ne prištevamo v zgoraj naštetih kategorijah.

Območje je zaradi raznolikosti reliefa ter ohranjene naravne dediščine izredno zanimivo tudi za razvoj kolesarstva, pohodništva ter drugih oblik aktivnega preživljanja prostega časa. V ta namen je speljana pestra paleta tematskih poti, ki jih delimo na Vinske ceste, Planinske poti, pešpoti in učne poti ter Kolesarske poti. Glede na število tematskih poti (približno 65), ki se razpenjajo po celotnem obravnavanem območju lahko trdimo, da je le teh dovolj, vendar jih je potrebno smiselno povezati, posodobiti, enotno označiti in jih tržiti kot skupno turistično ponudbo. Veliko možnosti za aktivno ter hkrati atraktivno preživljanje prostega časa pa se ponuja tudi v ribolovu, jahanju, spustih po reki Muri, paintball-u, jadrnanju na vodi, poletih z motornimi zmaji in baloni, nordijski hoji, na voljo pa so tudi zdravilišča in kopališča, ki nudijo še določene wellnes programe.

Kljub pestrosti ponudbe le-ta ni dovolj izkoriščena in povezana, ker območje nima enovitega trženjskega pristopa in ne enotne strategije razvoja turizma.

Bogata kulturna dediščina je še ena izmed priložnosti za razvoj turizma na območju Prlekije. Ta se ponaša z bogato zgodovino, tradicijo, izročilom in slovesom, katerega so ponesli v svet znani Prleki kot so dr. Anton Trstenjak, Franc Miklošič, Fran Ksaver Meško in mnogi drugi. Na območju se nahaja veliko kulturnih spomenikov (muzeji, gradovi, cerkve, kapelice, kužna znamenja itd.) in tri zgodovinsko pomembna mestna jedra. Pomembno vlogo pri popestritvi turistične ponudbe pa imajo tudi različni običaji, šege in navade ter domača in umetna obrt. Ustrezna obnova kulturnih spomenikov ter obuditev kulturnega izročila sta pomembna elementa za razvoj samostojnih turističnih produktov in za popestritev že uveljavljene turistične ponudbe.

Del atraktivne turistične ponudbe pa predstavljajo tudi večje prireditve, ki jih organizirajo občine skozi celo leto, ki pa imajo tako športni, kulturni kot tudi zabavni značaj. Po razpoložljivih podatkih se letno na območju Prlekije zvrsti približno 200 velikih prireditev, katerih večina je tradicionalnih.

Na razvoj turizma na omenjenem območju bo v prihodnje vplivala tudi Natura 2000, pri čemer je 12,07 % obravnavanega območja v območju Nature 2000, kar je občutno manj v primerjavi s povprečjem države, kjer delež znaša 35,50 % ter v primerjavi z regijama Podravje (28,80 %) in Pomurje (43,50 %).

Območje Prlekija ima predvsem zaradi svojih naravnih in kulturnih danosti velike priložnosti za razvoj kakovostne turistične ponudbe, ki lahko služi kot atraktivna dopolnilna turistična ponudba hotelskim gostom, ki pridejo v severovzhodni konec Slovenije oziroma v sosednjo Avstrijo. Območje se razprostira med zelo obiskanimi in že uveljavljenimi turističnimi kraji, kot so Moravske Toplice, Bad Radkersburg, Pohorje. Tako so hotelski gostje zaradi nočitvene dobe zelo pomembni. Po drugi strani pa trend razvoja turizma kaže, da si vedno več ljudi želi preživeti počitnice aktivno in atraktivno. Zato je tovrstna ciljna skupina še posebej zanimiva, saj jim v Prlekiji lahko postrežemo z obojem, aktivnostjo in atraktivnostjo, ki se lahko dopolni s kulinaricnimi užitki. Vendar pa je pomembno, da vse te "zahteve" združimo in povežemo v kakovostno turistično ponudbo, ki bo deležna enotnega trženja in promocije. Zato so razvoj blagovnih znamk, povezovanje najrazličnejših ponudnikov ter naravnih in kulturnih danosti, ustrezna infrastruktura ter enotni marketing ključni za razvoj atraktivnega turističnega območja. Pomembno je, da stremimo k sonaravnemu, trajnostnemu in skrbno načrtovanemu razvoju turizma, za kar pa ne potrebujemo velikih posegov v okolje, ampak smiselno izrabo vseh virov, ki jih za to potrebujemo in jih imamo razpolago.

2.2.1.3 Kmetijstvo

Na območju LAS Prlekija je 5.353 družinskih kmetij, kar je dobrih 5 % vseh družinskih kmetij v Sloveniji. Največ, kar 1.542 kmetij (28,8 %), se ukvarja z mešano živinorejo, sledi mešana rastlinska pridelava in živinoreja s 943 kmetijami (17,6 %), nadalje mešana rastlinska pridelava s 936 kmetijami (17,4 %), trajni nasadi s 710 kmetijami (13,2 %), približno isto so zastopani prašiči in perutnina (7,9 %), pašna živina (7 %) in poljedelstvo (7,4 %), najmanj pa je kmetij, ki se ukvarjajo samo z vrtnarstvom in sicer samo 24 kmetij, kar je manj kot 0,5 %.

V primerjavi s strukturo kmetijstva v Sloveniji, se območje razlikuje predvsem v odstotku kmetij, ki se ukvarjajo s pašno živino, ki je v Sloveniji z deležem 25,7 % na drugem mestu, v Prlekiji pa s 7 % komaj na šestem mestu. Izstopata tudi prašičereja in perutnina, s katero se v Prlekiji ukvarja 7,9 % kmetij, v Sloveniji pa le 2,5 %. V Prlekiji se v primerjavi z državo relativno več kmetij ukvarja z mešano rastlinsko pridelavo in živinorejo, pa tudi poljedelstvom, manj pa z vrtnarstvom.

Tabela 8: Družinske kmetije po tipu kmetovanja

Občina	Skupaj	Poljedelstvo	Vrtnarstvo	Trajni nasadi	Pašna živina	Prašiči in perutnina	Mešana rastlinska pridelava	Mešana živinoreja	Mešana rastlinska pridelava in živinoreja	Nerazvrščene kmetije
Gornja Radgona Apače*	963	85	5	102	53	75	153	288	202	-
Križevci	403	42	3	12	19	92	32	110	93	-
Ljutomer	1033	85	4	131	54	102	169	303	185	-
Ormož	1979	118	6	330	153	78	444	537	312	1
Radenci Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	327	25	3	77	19	15	56	73	59	-
Razkrižje	116	7	-	15	2	11	19	39	23	-
Sveti Jurij	403	14	3	33	67	30	49	161	46	-
Veržej	129	22	-	10	10	19	14	31	23	-
Skupaj	5353	398	24	710	377	422	936	1254	943	1

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Glede na naravne danosti in primernost za proizvodnjo hrane so zemljišča na ravninskem delu Prlekije uvrščena v 1 kategorijo in so na prvem območju kmetijskih zemljišč. Na tem območju so zasebna zemljišča in zemljišča, ki so v lasti Republike Slovenije, s katerimi upravlja ter razpolaga Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. V glavnem so le-ta združena v večje njivske komplekse in so dana v zakup družbi Ljutomerčan Ljutomer, VVS Jeruzalem Ormož d.d., Jeruzalem SAT d.d., Radgonske gorice d.d. in Kmetijstvo Črnci d.d.. Vinogradov na ravninskem delu Prlekije praktično ni.

Od skupnih površin v hribovitem predelu območja prevladujejo vinogradi, sledijo sadovnjaki, ostalih površin je nekoliko manj. Tudi te površine se uvrščajo v prvo kategorijo (vinogradniške in sadjarske lege). Na tem območju so zasebna zemljišča in zemljišča, ki so v lasti Republike Slovenije, s katerimi upravlja in z njimi razpolaga Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije. Več kot 90 % zemlje je v privatni lasti.

Največ kmetij je v razredu velikosti med 2 in 5 hektarjev (34,8 %), sledijo kmetije, ki so manjše od dveh hektarjev (31,2 %), nato kmetije v razredu velikosti med 5 in 10 hektarjev (20,2 %). Povprečje v Sloveniji se razlikuje od območja Prlekije v tem, da je v Sloveniji v povprečju največ kmetij manjših od 2 hektarja, vendar so kmetije v Prlekiji ne glede na to še vedno premajhne za intenzivno kmetovanje.

Tabela 9: Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi

Občina	>0 -< 2 ha	2 - < 5 ha	>=5 ha
G. Radgona, Apače*	295	360	148
Križevci	71	129	91
Ljutomer	350	357	120
Ormož, Sred. ob Dravi*, Sveti Tomaž*	670	664	222
Radenci	121	125	33
Razkrižje	28	61	6
Sveti Jurij	105	121	91
Veržej	31	47	26
Skupaj	1671	1864	737

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Na območju se od 17.767 hektarjev poljščin, največ površine uporablja za pridelavo koruze za zrnje (38,4 %), sledi pridelava pšenice (30,5 %), potem silažna koruza (10,8 %), sladkorna pesa (8,8 %), ječmen (7,3 %), buče za olje (2,6 %), najmanj pa krompir (1,6 %). Deleži poljščin so v vseh občinah približno enaki, razen v občini Ormož, kjer je pridelava krompirja pred pridelavo buč in občinah Veržej in Ljutomer, kjer je pridelava pšenice pred pridelavo koruze za zrnje.

Tabela 10: Družinske kmetije po površini poljščin

Občina	Pšenica površina (ha)	Ječmen površina (ha)	Koruza za zrnje površina (ha)	Krompir površina (ha)	Buče za olje površina (ha)	Sladkorna pesa površina (ha)	Silažna koruza površina (ha)
Gornja Radgona Apače*	1109,43	244,64	1514,00	37,23	92,31	156,66	223,31
Križevci	653,93	183,5	860,22	9,45	41,2	231,23	191,13
Ljutomer	1225,99	266,62	1223,33	27,96	80,78	421,19	303,09
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	1344,22	255,4	2056,83	181,61	163,85	460,76	748,65
Radenci	312,26	108,09	343,72	3,4	33,9	31,49	66,98
Razkrižje	102,02	14,42	138,32	8,55	21,5	35,06	11,98
Sveti Jurij	476,48	188,07	523,71	12,18	19,79	116,75	296,39
Veržej	195,19	36,68	163,42	2,21	15,25	108,13	72,4
Skupaj	5419,52	1297,42	6823,55	282,59	468,58	1561,27	1913,93

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Primerjava reje živali na kmetijah pa pokaže, da prevladuje z 68,8 % vseh živali prašičereja, z 21 % sledi reja govedi in z 8 % reja krav molznic. Tukaj se območje razlikuje od državnega povprečja, kjer prevladuje reja govedi. Število govedi se na obravnavanem območju manjša predvsem zaradi spodbujanja države z raznimi intervencijami in nepovratnimi sredstvi za razvoj prašičereje.

Tabela 11: Družinske kmetije po številu GVŽ in živine

Občina	Družinske kmetije z GVŽ	Govedo, družinske kmetije	Govedo, živali	Prašiči, živali	Krave molznice, živali
G. Radgona Apače*	852	503	4281	16323	1578
Križevci	370	187	2389	16415	1013
Ljutomer	866	470	4087	21013	1671
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	1724	1029	9593	18044	3543
Radenci	266	141	1282	3859	480
Razkrižje	112	71	300	1293	133
Sveti Jurij	369	280	3284	8950	1221
Veržej	114	67	1002	2317	365
Skupaj LAS	4673	2748	26218	88214	10004

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Na obravnavanem območju je skupaj 2.908 družinskih kmetij, ki se intenzivno ukvarjajo z vinogradništvom. Obdelujejo 1.262,3 hektarjev površin vinogradov, kar je 9,2 % vseh površin v Sloveniji, 95,9 % površin vinogradov v regiji Pomurje in 38,9 % površin vinogradov v regiji Podravje.

Na območju Prlekije tako raste skupaj 4.410.276 enot vinske trte, kar predstavlja 9,7 % vse posajene trte v Sloveniji. Največ vinske trte je posajene v občini Ormož, kjer je od vseh obravnavanih občin skupno posajene kar 51,8 % vinske trte. Na območju obravnavanih občin se v večini gojijo bele sorte vinske trte.

Nadalje je na obravnavanem območju 176 družinskih kmetij, ki se ukvarjajo z intenzivnim sadjarstvom, kar predstavlja v primerjavi s Slovenijo 3,6 %, z regijo Pomurje 43 % in z regijo Podravje 26,3 % kmetij. Intenzivnih sadovnjakov je skupaj 80 hektarjev površin, na katerih je 124.562 enot rodnih dreves.

S sadjarstvom se v največji meri ukvarjajo v občini Ormož, v kateri je kar 52 % vseh družinskih kmetij.

Od rodnih dreves prevladujejo jabolane, s katerimi se ukvarja 150 družinskih kmetij, kar je 85,2 % vseh družinskih kmetij po intenzivnih sadovnjakih na obravnavanem območju.

Zelo nespodbudni pa so podatki o izobrazbeni in starostni strukturi gospodarjev na kmetijah. Daleč največ gospodarjev ima samo praktične izkušnje z delom na kmetiji (79 %), kar je sicer za 5 % manj kot je državno povprečje, vendar moramo upoštevati, da je to kmetijsko območje in da so v bližini izobraževalne institucije, ki nudijo kmetijsko izobrazbo. Gospodarjev, ki so opravili kakšen tečaj iz kmetovanja je 11 %, kar je za 2 % več kot je državno povprečje, gospodarjev s poklicno kmetijsko izobrazbo je slabih 5 %, kar je spet za 2 % več kot je državno povprečje. 5 % gospodarjev ima srednjo, višjo ali visoko izobrazbo kmetijske smeri, kar je za 2 % več kot je državno povprečje.

Relativni kazalci kažejo na boljše stanje kot je slovensko povprečje, če pa upoštevamo, da je to območje izrazito kmetijsko, pa postane to razmerje nekoliko slabše. Iz podatkov je razvidno, da je izobraženih kmetov premalo, predvsem pa preveč tistih, ki imajo samo praktične izkušnje s kmetovanjem.

Tabela 12: Družinske kmetije po kmetijski izobrazbi gospodarjev

Občina	Samo praktične izkušnje	Tečajji iz kmetijstva	Poklicna kmetijska izobrazba	Srednja, višja, visoka strokovna, univerzitetna ali podipl. kmetijska izobrazba
G. Radgona Apače*	759	100	48	31
Križevci	302	61	20	20
Ljutomer	870	69	40	51
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	1529	245	90	92
Radenci	254	46	12	11
Razkrižje	100	5	4	6
Sveti Jurij	330	33	27	11
Veržej	88	18	13	10
Skupaj	4232	577	254	232

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Podobno neugodno stanje kažejo tudi podatki o starostni strukturi gospodarjev na družinskih kmetijah. Največ gospodarjev je starih nad 64 let (28,58%), sledijo gospodarji, ki so stari med 45 in 54 let (24,65 %), najmanj pa je gospodarjev, ki so stari med 35 in 45 let (16,73 %). Dejstvo je, da mladi zapuščajo kmetije in se selijo v urbana področja, kjer imajo več možnosti za zaposlitev in boljši zaslužek, na kmetijah pa ostajajo njihovi starši, ki pa ne zmorejo več delati na kmetijah, zato je vedno več zapuščenih kmetij. Zelo redko se mlajši odločajo za vrnitev na domačijo, kar vodi k depopulaciji podeželja in s tem tudi njegovo zaraščanje.

Tabela 13: Gospodarji na družinskih kmetijah po starostni skupinah gospodarjev

Občina	Skupaj	35-44 let	45-54 let	nad 64 let
G. Radgona Apače*	962	162	247	263
Križevci	403	56	115	113
Ljutomer	1033	162	251	310
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	1979	363	485	541
Radenci	328	46	77	103
Razkrižje	116	17	24	46
Sveti Jurij	403	74	88	116
Veržej	129	16	33	38
Skupaj	5353	896	1320	1530

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Od 20.036 družinskih članov in redno zaposlenih na kmetijah, jih na kmetiji dela 78,9%. Največ družinskim članom je to stranska dejavnost (29,7%), sledi občasna pomoč (24,3%), edina dejavnost je to 16,2% osebam in glavna dejavnost 8,8% osebam. Iz teh podatkov lahko razberemo, da je kmetijstvo vedno bolj stranska dejavnost, predvsem na majhnih kmetijah. Najmanj osebam pomeni kmetijstvo glavno dejavnost.

Tabela 14: Družinski člani in redno zaposleni na družinskih kmetijah

Občina	Vsi člani kmetijskega gospodarjstva	Člani, ki ne delajo na kmetiji	Člani ki delajo na kmetiji	Edina dejavnost	Glavna dejavnost	Stranska dejavnost	Občasna pomoč
G. Radgona Apače*	3498	804	2694	697	251	966	780
Križevci	1584	365	1219	284	120	377	438
Ljutomer	3665	720	2945	546	311	1245	843
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	7557	1590	5967	1078	741	2403	1745
Radenci	1224	235	989	138	108	411	332
Razkrižje	441	77	364	80	42	104	138
Sveti Jurij	1569	317	1252	352	152	286	462
Veržej	498	115	383	63	37	156	127
Skupaj	20036	4223	15813	3238	1762	5948	4865
SLOVENIJA	323178	70453	252725	46213	23838	105130	77544

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Tudi pri gospodarjih kmetij opazimo, da postaja kmetijstvo vedno bolj stranska dejavnost. Od vseh gospodarjev, ki delajo na kmetiji, pomeni kmetovanje 45,8% od vseh gospodarjev kmetij stransko dejavnost in samo 34,3% glavna dejavnost.

Tabela 15: Družinske kmetije po vrednotenju dela gospodarjev

Občina	Gospodarji na družinskih kmetijah	Delajo na kmetiji	Edina dejavnost	Stranska dejavnost
G. Radgona Apače*	962	941	379	388
Križevci	403	389	159	145
Ljutomer	1033	1005	306	502
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	1979	1929	636	875
Radenci	328	316	75	174
Razkrižje	116	111	53	36
Sveti Jurij	403	392	195	95
Veržej	129	126	31	74
Skupaj	5353	5209	1834	2289

Vir: Popis kmetijskih gospodarstev 2000, SURS

Veliko priložnost za ohranitev, razvoj in povečanje konkurenčnosti podeželja pa predstavljajo dopolnilne dejavnosti na kmetijah, tesno povezane s trženjem turistične ponudbe na eni strani, po drugi strani pa sožitje med naravo in človekom predstavlja višjo kakovost bivanja, ki zaradi preobremenjenosti prebivalstva dobiva vse večje vrednote. Zato je potrebno, da razvoj podeželja skladno povezuje naravno in kulturno dediščino ter uravnotežen in dobro premišljen razvoj kmetijstva. Na tak način bomo ohranjali obstoječa delovna mesta, razvijali nova, hkrati pa prebivalstvu omogočili nove dimenzije bivanja. Pri izvedbi tega pa bo potreben bistveno večji napor v smeri prestrukturiranja kmetijske proizvodnje in pridelave, ki ga bo morala prevzeti država s svojimi institucijami ter finančnimi viri, saj je reševanje te problematike njuno, vendar za občine prezahtevno tako s finančnega kot sistemskega vidika.

Čeprav se v zadnjih letih število registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji stalno povečuje, stanje še zdaleč ni zadovoljivo, saj ima od 5353 kmetij na območju LAS samo 164 kmetij registrirano dopolnilno dejavnost. Iz tega izhaja ugotovitev, da je razvoju dopolnilnih dejavnosti potrebno posvetiti še posebno pozornost.

Na območju Prlekije so dopolnilne dejavnosti še vedno slabo razvite. Nekaj več jih je le na področju dodatne turistične ponudbe na kmetijah in na področju ponudbe opravljanja storitev s kmetijsko mehanizacijo in opremo. Ovire za razmah dopolnilnih dejavnosti so delno v sami izobrazbeni strukturi potencialnih nosilcev dopolnilnih dejavnosti, v glavnem pa gre tudi za vrsto »upravnih« ovir, pri katerih velja omeniti predvsem visoke predpisane standarde za opremo in ureditev potrebnih prostorov.

V Prlekiji so doslej še zanemarljivo prisotne dopolnilne dejavnosti kot npr.: predelava, obdelava, dodelava, zamrzovanje in pakiranje kmetijskih pridelkov in gozdnih sortimentov; dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji; pridobivanje in prodaja energije iz vodnih, vetrnih in drugih virov, drugo izobraževanje na kmetijah, povezano z dejavnostjo na kmetiji; zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi.

Tabela 16: Posnetek stanja na področju dop. dejavnosti na območju LAS Prlekija

Vrsta dopolnilne dejavnosti	UE Ljutomer	UE Ormož	UE G. Radgona	Skupaj
Turizem na kmetiji (vinotoči)		1	6	7
Kmetije z nastanitvijo	6	5	3	14
Kmetija s prostorom za kempiranje			1	1
Izletniške kmetije	7	9	5	21
Oddajanje prostora za piknike	1			1
Turistični prevoz potnikov z vprežnimi vozili			1	1
Prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji	1		2	3
Dejavnosti povezane s tradicionalnim znanjem	5	1		6
Izobraževanje in usposabljanje na kmetijah			4	4
Peka kruha	2	3	1	6
Peka potic in peciva		2	1	3
Predelava surovin	5			5
Perutninarstvo		10		10
Proizvodnja jajc		2		2
Predelava zelenjave		1		1
Vrtnarstvo	3	10	9	22
Storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo ter opremo	18	7	30	55
Pridobivanje in prodaja energije iz obnovljivih virov – sončni vir	1		1	2
Skupaj	49	51	64	164

Vir: UE Ljutomer, UE Ormož, UE G. Radgona

2.2.2 Zaposlovanje in brezposelnost

Brezposelnost je v obravnavanem območju že vrsto let nad slovenskim povprečjem. Po zadnjih podatkih znaša registrirana brezposelnost v vseh enajstih obravnavanih občinah 8,09% in s tem presega slovensko povprečje 6,3 % za 1,79 odstotne točke. Povprečen delež registrirane brezposelnosti na obravnavanem območju pa je v primerjavi z regijama Pomurje (10,9) in Podravje (8,5) pod njunima povprečnima deležima.

Najvišja brezposelnost je v občini Apače (11,7%), sledi ji občina Sveti Jurij (9,6%), Ljutomer (8,8%), nadalje občina Veržej (8,4%), občina Radenci (8,3%), občina Gornja Radgona (7,9%), občina Razkrižje (7,7%), občina Ormož (7,1%), občina Sveti Tomaž (7 %) občina Križevci (6,9) in občina Središče ob Dravi, kjer je najnižja stopnja brezposelnosti v obravnavanem območju 5,8%, kar je pod slovenskim povprečjem. Na celotnem območju je najvišji delež mladih med brezposelnimi in znaša skoraj tretjino vseh brezposelnih. Pogosto so ti tudi iskalci prve zaposlitve. Na obravnavanem območju je velik delež iskalcev zaposlitve tudi zaradi stečajev podjetij.

Največ zaposlenih je v podjetjih, družbah, organizacijah in pri samostojnih podjetnikih 81,7%, kmetje so takoj na drugem mestu s skoraj 12,3% vseh zaposlenih na območju, sledijo samostojni podjetniki in druge samozaposlene osebe 6,2%. Kot vidimo iz podatkov je Prlekija še vedno izrazito kmetijsko območje, saj slovensko povprečje zaposlenih kmetov ne dosega niti štirih odstotkov vseh zaposlenih in je na zadnjem, medtem ko v Prlekiji to dosega 12,3% in je na drugem mestu.

Tabela 17: Aktivno prebivalstvo, po občinah, september 2008

Občine	Po delovnem mestu					Po prebivališču		Stopnja registrirane brezposelnosti
	delovno aktivno prebivalstvo	zaposlene osebe	samozaposlene osebe			delovno aktivno prebivalstvo	registrirano brezposelni	
			skupaj	brez kmetov	kmetje			
Apače	542	322	220	66	154	1359	180	11,7
Gornja Radgona	4740	4224	516	220	296	3651	313	7,9
Križevci	910	666	244	63	181	1446	107	6,9
Ljutomer	4968	4280	688	294	394	4841	468	8,8
Ormož	4633	3848	785	205	580	5501	420	7,1
Radenci	1392	1161	231	118	113	2231	202	8,3
Razkrižje	209	125	84	22	62	525	44	7,7
Središče ob Dravi	440	319	121	41	80	910	56	5,8
Sveti Jurij	532	243	289	60	229	1146	122	9,6
Sveti Tomaž	285	66	219	23	196	939	71	7,0
Veržej	287	218	69	29	40	521	48	8,4
Skupaj LAS	18938	15472	3466	1141	2325	23070	2031	8,09
Pomurje	43717	36344	7373	2478	4895	48880	6009	10,9
Podravje	130714	115786	14928	8489	6439	135080	12559	8,5
SLOVENIJA	885.321	796.122	89199	55690	33509	885321	59303	6,3

Vir: SURS

Največji delež brezposelnih po stopnji izobrazbe septembra 2008 predstavlja I.-II. stopnja izobrazbe (46,8%), sledijo pa ji III.-IV. stopnja (25,4%), V. stopnja (21,5%), VI. Stopnja (1,8%) in VII.-VIII. stopnja (4,5%). To pomeni, da jih je od skupnega števila 2031 registriranih

brezposelnih oseb, kar 950 s I.-II. stopnjo izobrazbe. Največji delež brezposelnih po starosti predstavlja starostna skupina med 40 in 50 let.

Tabela 18: Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi, september 2008

Občina	Število			Od vseh delež po stopnji izobrazbe (%)				
	vsi	ženske	moški	I.-II.	III.-IV.	V.	VI.	VII.-VIII:
Apače	180	93	150	46,7	19,6	22,8	2,7	8,2
Gornja Radgona	313	163	42	48,2	22,4	23,0	1,3	5,1
Križevci	107	65	42	38,3	33,6	23,4	0,0	4,7
Ljutomer	468	242	226	53,2	23,9	18,8	1,5	2,6
Ormož	420	203	217	42,1	27,1	23,3	2,6	4,8
Radenci	202	91	111	40,6	29,7	21,3	1,5	6,9
Razkrižje	44	22	22	47,7	31,8	18,2	0,0	2,3
Središče ob Dravi	56	28	28	48,2	21,4	28,6	1,8	0,0
Sveti Jurij	122	55	67	50,8	23,8	17,2	4,1	4,1
Sveti Tomaž	71	40	31	56,3	23,9	19,7	0,0	0,0
Veržej	48	23	25	33,3	37,5	22,9	0,0	6,3
Skupaj LAS:	2031	1025	1006	46,8	25,4	21,5	1,8	4,5
Slovenija	59.303	31.110	28.193	40,9	23,9	24,7	3,2	7,3

Vir: ZZRS

2.2.3 Ekonomska moč prebivalstva

Ekonomska moč prebivalstva (bruto osnova za dohodnino na prebivalca) je v Pomurski regiji najslabša in dosega le dobre tri četrtine slovenskega povprečja. Zaostajanje pa se po tem kazalcu celo povečuje. Če primerjamo enega izmed ključnih kazalnikov razvoja, bruto osnovo za dohodnino, ki kaže ekonomsko moč prebivalstva na območju vidimo, da obravnavano območje krepko zaostaja od državnega povprečja.

Bruto osnova za dohodnino v občinah Ljutomer, Ormož, Gornja Radgona, Veržej in Križevci predstavlja tri četrtine slovenskega povprečja, medtem ko je v občini Sveti Jurij ekonomska moč prebivalstva še slabša, saj predstavlja le nekaj več kot polovico slovenskega povprečja. Občina Radenci je redka izjema. Pomurska regija, kamor spada večina obravnavanih občin, je regija z zelo visokim deležem kmečkega prebivalstva, najnižjim BDP na prebivalca in visoko stopnjo registrirane brezposelnosti. Vsi ti kazalci nazorno govorijo o nerazvitosti in zaostalosti na tem območju.

Iz podatkov je razvidno, da je bila septembra 2008 povprečna bruto plača na območju Prlekije 1.282,56 EUR, kar je 91,6% povprečne bruto plače v Republiki Sloveniji za september 2008, ki znaša 1.400,21 EUR. To kaže na slabo razvitost območja tudi v tem segmentu, kar je deloma posledica nizke dodane vrednosti, deloma pa visoke stopnje brezposelnosti. Najnižjo povprečno bruto plačo imajo v občini Ormož in občini Gornja Radgona, predvsem zaradi delovno intenzivnih panog gospodarstva in industrije, ki so največji delodajalec v teh občinah. Najvišje povprečne bruto plače, ki presegajo tudi slovensko povprečje so imeli v občini Sveti Tomaž (1.584,85 EUR).

Tabela 19: Bruto osnova za dohodnino po občinah, 2003-2005

-v SIT, indeks SLO=100

Občina	Gornja Radgona Apače	Križevci	Ljutomer	Ormož Sred. ob Dravi Sveti Tomaž	Radenci	Razkrižje	Sveti Jurij	Veržej	Slovenija
Na prebivalca									
2003	849.126	875.032	892.347	883.430	1.122.766	732.991	657.185	926.425	1.120.277
	69,6	71,8	73,2	72,5	92,1	60,1	53,9	78,9	100
2004	928.171	951.483	986.917	958.779	1.217.613	815.445	731.316	1.071.346	1.324.727
	70,1	71,8	74,5	72,4	91,9	61,6	55,2	80,9	100
2005	1.219.538	1.217.084	1.235.178	1.186.809	1.550.564	1.020.470	966.822	1.335.190	1.672.298
	72,9	72,8	73,9	71,0	92,7	61,0	57,8	79,8	100
Na zavezanca									
2003	1.656.393	1.614.751	1.636.261	1.553.945	1.958.776	1.397.309	1.349.040	1.697.739	2.119.482
	78,2	76,2	77,2	73,3	92,4	65,9	63,6	80,1	100
2004	1.742.712	1.748.081	1.764.323	1.662.854	2.085.230	1.489.655	1.486.805	1.799.355	2.257.722
	77,2	77,4	78,1	73,7	92,4	66,0	65,9	79,7	100
2005	2.111.118	2.057.992	2.101.046	1.979.664	2.488.937	1.832.012	1.751.626	2.134.470	2.607.947
	80,9	78,9	80,6	75,9	95,4	70,2	67,2	81,8	100

Vir: DURS, SURS

Povprečni bruto osebni dohodek znaša septembra 2008 za obravnavano območje 1.282,56 EUR, kar predstavlja 91% glede na državno povprečje, 98,9% glede na povprečje Podravske regije in 108,5% glede na povprečje Pomurske regije. Obravnavano območje je glede povprečnih neto plač za 8,3% nad pomurskim povprečjem, vendar zaostaja za državnim povprečjem za celih 5,5%.

Tabela 20: Povprečne bruto in neto plače po občinah za september 2008

Občina	BRUTO PLAČA	NETO PLAČA
Apače	1290,56	862,87
Gornja Radgona	1191,22	794,09
Križevci	1334,05	891,01
Ljutomer	1167,18	784,11
Ormož	1072,89	728,72
Radenci	1269,50	835,61
Razkrižje	1318,94	862,44
Središče ob Dravi	1386,47	927,69
Sveti Jurij	1243,40	834,32
Sveti Tomaž	1584,85	1048,75
Veržej	1249,19	838,91
Območje LAS Prlekija	1282,56	855,32
Podravje	1.295,9	845,94
Pomurje	1.181,2	789,2
Slovenija	1400,21	905,13

Vir: SURS

2.3. DEMOGRAFSKE IN SOCIOLOŠKE ZNAČILNOSTI NA OBMOČJU LAS PRLEKIJA

2.3.1 Osnovne demografske značilnosti območja LAS Prlekija

Na obravnavanem območju živi 55.937 ljudi, pri čemer je povprečna gostota poseljenosti 93 prebivalcev na km², kar je nad povprečjem gostote poselitve v Sloveniji, ki znaša 99 prebivalcev na km², nad povprečjem regije Pomurje, ki znaša 91,1 prebivalcev na km² in pod povprečjem regije Podravje, kjer znaša gostota poseljenosti 148,2 prebivalcev na km².

Tabela 21: Število in gostota prebivalcev na območju LAS

Občina	Površina (km ²)	Število prebivalcev	Gostota preb./ km ²
Apače	53,5	3.636	67,9
Gornja Radgona	74,6	8.689	116,4
Križevci	46,2	3.553	76,9
Ljutomer	107,2	12.018	112,1
Ormož	141,6	12.798	90,3
Radenci	34,1	5.248	153,9
Razkrižje	9,8	1.363	139,0
Središče ob Dravi	32,7	2.189	66,9
Sveti Jurij	51,3	2.975	57,9
Sveti Tomaž	38,1	2.155	56,5
Veržej	12,00	1.313	109,4
Skupaj LAS:	601,1	55.937	93,0
Pomurje	1337	121.812	91,10
Podravje	2170	321.730	148,26
Slovenija	20.273	2.039.399	100,59

Vir: SURS, Statistične informacije, št. 93/2003 in štev.preb. št. 52/2008

Če pogledamo demografske kazalnike, kot so naravni, selitveni in skupni prirast na 1000 prebivalcev vidimo, da so trendi v povprečju negativni. Naravni prirast je v vseh občinah, razen v občinah Ljutomer, Radenci in Sv. Jurij ob Ščavnici, negativen, kar je podobno kot v Sloveniji (-0,3 na 1000 prebivalcev), vendar je povprečje za obravnavano območje (-2,3 na 1000 prebivalcev) nad državnim povprečjem ter pod povprečjem v Pomurju (-2,9 na 1000 prebivalcev) in nad povprečjem v Podravju (-1,9 na 1000 prebivalcev).

Tabela 22: Nekateri demografski kazalniki

Na 1000 prebivalcev						
Občina	Živo-rojeni	Umrli	Naravni prirastek	Selitveni prirast s tujino	Selitveni prirast med občinami	Skupni prirast
Gornja Radgona, Apače	7,9	10,8	-3,0	-1,5	-1,0	-5,5
Križevci	10,1	10,7	-0,6	-0,3	0,6	-0,3
Ljutomer	9,7	9,5	0,2	-0,3	-0,4	-0,6
Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž	7,6	10,4	-2,8	0,6	1,1	-1,1
Radenci	7,7	7,5	0,2	-1,5	-0,4	-1,7
Razkrižje	5,2	11,8	-6,7	5,2	12,6	11,1
Sveti Jurij	11,3	9,9	1,4	-3,1	2,4	0,7
Veržej	7,4	14,1	-6,7	-1,5	8,9	0,7
Pomurje	8,4	11,2	-2,9	-0,3	-0,4	-3,6
Podravje	8,0	9,9	-1,9	0,8	0,2	-0,9
Slovenija	9	9,3	-0,3	1,0	-	0,7

Vir: SURS, 2004

Spodbuden pa je podatek, da je skupni prirast na 1000 prebivalcev na obravnavanem območju kar 3,3 osebe na 1000 prebivalcev in je nad državnim povprečjem, ki znaša 0,7 osebe na 1000 prebivalcev. Pozitiven trend je zaradi selitvenega prirasta med občinami, pri čemer močno izstopa občina Razkrižje, ki ima skupni prirast 11,1 na 1000 prebivalcev, vse ostale občine beležijo enak ali manjši prirast, kot je državno povprečje.

Glede na starostno sestavo prebivalstva je na obravnavanem območju 8.873 prebivalcev starih od 0-14 let, kar predstavlja 15,5 % vsega prebivalstva območja in 8.280 prebivalcev, starih nad 65 let, kar predstavlja 14,5 % vsega prebivalstva območja. Oba kazalnika sta nad državnim povprečjem.

Zanimiv je tudi indeks staranja. Primerjava med leti december 2001 in junij 2004 kaže, da se je indeks staranja povečal v vseh občinah obravnavanega območja, saj se je povprečna starost iz leta 2001, ko je znašala 39,2, do junija 2004 povečala na 41,6 let. Tako znaša indeks staranja za obravnavano območje 136,3, kar je nad slovenskim povprečjem (110,1) in nad povprečjem regije Pomurje (131,6). Največji indeks staranja beležijo občine Ljutomer (151,9), Veržej (146,5) in Ormož (140,1).

Tabela 23: Indeks staranja prebivalstva

Občina	December 2001		Junij 2004	
	Povprečna starost	Indeks staranja	Povprečna starost	Indeks staranja
Gornja Radgona, Apače	39,3	94,1	41,8	134,4
Križevci	38,5	86,1	40,8	125,2
Ljutomer	39,7	102,3	42,5	151,9
Ormož, Središče ob Dravi, Sveti Tomaž	39,6	99,2	42,0	140,1
Radenci	39,0	91,4	41,7	137,5
Razkrižje	39,1	88,4	42,2	135,8
Sveti Jurij	39,2	101,0	40,6	119,4
Veržej	39,0	105,0	41,3	146,5
Slovenija:	39,3	94,1	40,5	110,1

Vir: Umar, delovni zvezek, 2005

Na območju je število prebivalcev v zadnjih devetih letih in pol upadlo za 2,2 % oz. za 1.257 prebivalcev.

Samo v obdobju od decembra 2007 do junija 2008 je bilo na območju zabeleženo zmanjšanje za 468 prebivalcev oz. 0,86 odstotka. Največji absolutni upad števila prebivalcev na nacionalni ravni je bil zabeležen v občini Ormož, saj se je število prebivalcev te občine od decembra 2007 do junija 2008 zmanjšalo za kar 315 prebivalcev oz. se je število prebivalcev zmanjšalo za 2,4 odstotke. Najvišji relativni upad števila prebivalcev na nacionalni ravni pa je bil zabeležen v občini Središče ob Dravi, saj se je število prebivalcev te občine zmanjšalo za 85 prebivalcev, kar pomeni, da se je prebivalstvo v samo dobrih pol leta zmanjšalo za 3,7 odstotkov. V prvi polovici leta 2008 ni bilo zabeleženo zmanjšanje prebivalstva le na območju občin Križevci, Razkrižje in Sveti Jurij.

Tabela 24: Gibanje števila prebivalstva po občinah, 1999-2008

Občina	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008 - 31.06.
Apače*	-	-	-	-	-	-	-	-	3.646	3.636
Gornja Radgona	12.607	12.577	12.539	12.501	12.489	12.435	12.410	12.378	8.693	8.689
Križevci	3.529	3.554	3.559	3.565	3.573	3.574	3.555	3.579	3.550	3.553
Ljutomer	12.244	12.202	12.202	12.222	12.165	12.162	12.104	12.093	12.021	12.018
Ormož	17.760	17.780	17.786	17.759	17.734	17.708	17.665	17.665	13.113	12.798
Radenci	5.355	5.361	5.353	5.313	5.317	5.314	5.345	5.300	5.276	5.248
Razkrižje	1.334	1.343	1.342	1.325	1.334	1.350	1.360	1.356	1.346	1.363
Središče ob Dravi*	-	-	-	-	-	-	-	-	2.274	2.189
Sveti Jurij	2.948	2.934	2.918	2.896	2.902	2.904	2.903	2.929	2.969	2.975
Sveti Tomaž*	-	-	-	-	-	-	-	-	2.207	2.155
Veržej	1.417	1.399	1.392	1.375	1.359	1.346	1.345	1.340	1.328	1.313
Skupaj območje LAS	57.194	57.150	57.091	56.956	56.873	56.793	56.687	56.640	56.423	55.937

Vir: SURS

Glede na starostno sestavo prebivalstva je na območju LAS 7652 prebivalcev starih od 0-14 let, kar predstavlja 13,67 % vsega prebivalstva območja in 9117 prebivalcev starih nad 65 let, kar predstavlja 16,29 % vsega prebivalstva območja. Od leta 1999 do 2008 lahko beležimo padec deleža mlade populacije do 14 let za - 2,70 %, medtem ko je delež starejših od 65 let v istem obdobju narasel za + 2,38 %.

Tabela 25: Gibanje števila prebivalstva po izbranih starostnih skupinah

Leto	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008-31.06.
Starost										
0-14	9.372	9.089	8875	8593	8389	8180	8036	7884	7712	7652
15-64	39.865	39941	39936	39948	39999	40010	39947	39899	39682	39168
65+	7957	8120	8280	8415	8485	8603	8704	8857	9092	9117

Vir: SURS, Ministrstvo za notranje zadeve – Centralni register prebivalstva

V strukturi prebivalstva po spolu prevladujejo ženske, vendar je ob zmanjševanju skupnega števila prebivalcev zaznati tudi zmanjševanje deleža žensk v celotni strukturi prebivalstva.

Tabela 26: Gibanje števila prebivalstva na območju LAS po spolu

Leto	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008-31.06.
Moški	27.930	27.946	27.921	27.878	27.822	27.763	27.712	27.703	27.649	27.446
Ženske	29.264	29.204	29.170	29.087	29.051	29.030	28.975	28.937	28.774	28.491
Skupaj	57.194	57.150	57.091	56.956	56.873	56.793	56.687	56.640	56.423	55.937

Vir: SURS, Ministrstvo za notranje zadeve – Centralni register prebivalstva

Vse občine na območju LAS, z izjemo občine Sveti Jurij in Sveti Tomaž, beležijo v letu 2007 negativen naravni prirast prebivalstva.

Tabela 27: Naravno gibanje prebivalstva po spolu in občinah v letu 2007

Občina	Živorojeni			Umrli			Naravni prirast		
	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske	Skupaj	Moški	Ženske
Apače	27	16	11	31	18	13	-4	-2	-2
Gornja Radgona	65	37	28	89	49	40	-24	-12	-12
Križevci	27	11	16	37	16	21	-10	-5	-5
Ljutomer	94	41	53	147	63	84	-53	-22	-31
Ormož	99	52	47	144	79	65	-45	-27	-18
Radenci	41	23	18	65	28	37	-24	-5	-19
Razkrižje	6	4	2	12	8	4	-6	-4	-2
Središče ob Dravi	16	10	6	23	11	12	-7	-1	-6
Sveti Jurij	40	22	18	25	12	13	15	10	5
Sveti Tomaž	18	10	8	18	10	8	0	0	0
Veržej	7	5	2	20	14	6	-13	-9	-4

Vir: SURS

Kazalec selitvenega prirasta kaže, da je beležila polovica občin območja v letu 2006 negativni selitveni prirast (Gornja Radgona –Apače, Radenci, Razkrižje, Ljutomer).

Tabela 28: Selitveno gibanje prebivalstva, 2006

Občina	Priseljeni			Odseljeni			Selitveni prirast
	Skupaj	iz drugih občin Slovenije	iz tujine	Skupaj	iz drugih občin Slovenije	iz tujine	
Gornja Radgona Apače*	171	147	24	202	131	71	- 31
Križevci	62	49	13	41	39	2	21
Ljutomer	126	108	18	130	102	28	- 4
Ormož Središče ob Dravi* Sveti Tomaž*	203	154	49	191	156	35	12
Radenci	69	64	5	99	85	14	- 30
Razkrižje	24	18	6	36	27	9	- 12
Sveti Jurij	53	34	19	46	35	11	7
Veržej	19	18	1	17	16	1	2

Vir: SURS

2.3.2 Družbeni prostor

2.3.2.1 Izobraževanje in izobrazbena struktura prebivalstva

Če pogledamo kazalnik prebivalstva, starega 15 let ali več, po strukturi izobrazbe vidimo, da je 0,7 % prebivalstva (glede na skupno število 47.822) na obravnavanem območju brez izobrazbe, z osnovnošolsko izobrazbo je 34,4 % prebivalstva, s srednješolsko izobrazbo jih je 50,3 %, z višješolsko izobrazbo 3,6 %, univerzitetno izobrazbo 3,3 % in s podiplomsko izobrazbo jih je 0,2 %. V primerjavi s slovenskim povprečjem je delež prebivalstva brez izobrazbe in z osnovnošolsko izobrazbo nad slovenskim povprečjem, v deležu ostalih stopenj izobrazbe, pa smo pod slovenskim povprečjem, kar kaže na izredno nizko izobrazbeno strukturo prebivalstva na obravnavanem območju.

Tabela 29: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi

Občina	Brez izobrazbe	Nepopolna osnovna izobrazba	Osnovna izobrazba	Srednja izobrazba	Višja izobrazba	Visoka dodiplomska izobrazba	Visoka podiplomska izobrazba
Apače	33	229	1253	1523	59	56	3
Gornja Radgona	36	358	2473	3908	299	291	19
Križevci	139	172	1083	1519	118	78	10
Ljutomer	58	492	3467	5105	427	367	30
Ormož	68	666	3706	5471	336	341	27
Radenci	13	155	1303	2482	246	274	32
Razkrižje	5	z	388	489	32	27	z
Središče ob Dravi	z	105	632	1037	63	47	z
Sveti Jurij	12	135	1061	1122	53	51	3
Sveti Tomaž	z	150	779	777	43	32	z
Veržej	z	28	340	665	64	45	z
Skupaj LAS	364	2490	16485	24098	1740	1609	124
Slovenija	11337	104219	433910	899341	84044	114630	16388

Vir: SURS, Popis prebivalstva 2002, preračun na občine, veljavne dne 1.1.2007

V dejavnosti predšolske vzgoje in izobraževanja je v šolskem letu 2006/2007 na obravnavanem območju delovalo 26 vrtcev, ki jih je obiskovalo 1.572 predšolskih otrok. Nadalje beležimo 26 osnovnih šol (23 z rednim programom, 3 s prilagojenim programom), ki jih je v letih 2006/2007 obiskovalo 4.648 otrok. Na obravnavanem območju so tri srednje šole (Ormož, Ljutomer in Radenci), pri čemer je opaziti pomanjkanje še drugih srednješolskih in visokošolskih programov, ki bi bili prilagojeni potrebam okolja ter bi pozitivno vplivali na neskladje trga delovne sile ter posledično na boljše zaposlitvene možnosti mladih, hkrati pa mlade spodbudili, da ostajajo oziroma se vračajo v domače okolje. Zaradi pomanjkanja ustreznih izobraževalnih programov tako na srednjem kot visokošolskem nivoju, se večina dijakov in študentov vozi oziroma stanuje v kraju izobraževanja, s čimer se poveča pritisk na finančne možnosti družin.

Tabela 30: Vrtci, osnovne šole, srednje šole ter štev. vpisanih v letu 2007

Občina	Vrtci		Osnovne šole		Srednje šole	
	Vrtec	Otroci	Šole	Učenci	Šole	Dijaki
Apače	2	70	1	245		
Gornja Radgona	4	219	4	727		
Križevci	1	116	1	326		
Ljutomer	6	391	6	930	1	553
Ormož	6	361	7	1142	1	246
Radenci	3	177	2	444	1	419
Razkrižje	1	28	1	94		
Središče ob Dravi	1	42	1	152		
Sveti Jurij	1	76	1	227		
Sveti Tomaž	1	41	1	201		
Veržej	1	51	1	160		
Skupaj LAS	27	1572	26	4648	3	1218

Vir: SURS, srednje šole

V Prlekiji delujejo tudi 3 glasbene šole, ki imajo sedeže v treh Upravnih enotah, UE Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož.

Iz Popisa 2002 je razvidno, da je 32,3 % prebivalstva vključenega vsaj v eno obliko izpopolnjevanja, kar je pod državnim povprečjem, ki znaša 37,3 %. V večini ta izobraževanja izvajajo Ljudske univerze, ki se nahajajo v občinah Ormož, Ljutomer in Gornja Radgona. Iz analize stanja na trgu delovne sile lahko povzamemo, da so tudi dopolnilni izobraževalni programi, ki so namenjeni pridobivanju dodatnih znanj oziroma prekvalifikaciji, neusklajeni z dejanskimi potrebami v okolju. Razlogi za to so sistemsko pogojeni na eni strani, po drugi strani pa so tudi ljudje, predvsem starejši in nižje izobraženi zelo nezainteresirani za kakršno koli dodatno izobraževanje. Smiselno bi bilo, da bi se ti dopolnilni programi razvijali skladno z razvojnimi prioritetami, saj bi na tak način lahko trg delovne sile zadostil potrebam vodilnih gospodarskih panog oziroma razvojnim usmeritvam.

2.3.2.2 Zdravstvo

Za prebivalstvo na obravnavanem območju je značilna nadpovprečna stopnja umrljivosti in slabo splošno zdravstveno stanje prebivalstva, kar je tudi značilno za regiji Pomurje in Podravje. Razlike so opazne tudi med spoloma. Umrljivost je višja pri moških kot pri ženskah. V večini primerov ljudje največ umirajo zaradi treh osnovnih vzrokov: neoplazme (novotvorbe), bolezni obtočil in poškodb, zastrupitve ter drugih zunanjih vzrokov.

Na obravnavanem območju obstajajo 3 javni zdravstveni domovi, ki se nahajajo v občini Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož. Omenjeni zdravstveni domovi imajo skupaj še 10 dislociranih enot (ambulante) splošne prakse in 4 dislocirane enote zobozdravstva. Na območju delujejo še 4 koncesionarji na področju splošne prakse ter 5 koncesionarjev na področju zobozdravstva. V občini Ormož deluje javna bolnišnica, ki je specializirana za zdravljenje duševno motenih oseb starejših od 18 let.

V občini Ormož imata koncesijo tudi 2 patronažni sestri. Prebivalcem pa so dostopne tudi zdraviliške storitve znotraj term v Radencih in Banovcih.

Analiza lekarniških dejavnosti kaže, da na območju deluje 6 lekarn javnega značaja in 2 koncesionarja.

Kljub solidni mreži zdravstvenih storitev lahko rečemo, da je za obravnavano območje značilno slabo zdravstveno stanje prebivalstva. Ključni razlogi za to so slabše socialno stanje prebivalstva, brezposelnost in slaba izobrazbena struktura prebivalstva, zato je pomembno, da se prebivalstvo intenzivno osvešča o pomembnosti skrbi za lastno zdravje.

2.3.2.2 Sociala

Na obravnavanem območju delujejo 3 Centri za socialno delo, ki pokrivajo območje v UE Gornja Radgona, Ljutomer in Ormož. Za potrebe ljudi s posebnimi potrebami delujejo 3 varstveno-delovnih centri: VDC Ljutomer, VDC Gornja Radgona in VDC Ormož. V Lukavcih deluje socialno varstveni zavod, ki nudi storitve ljudem s posebnimi potrebami ter starejšim osebam.

Nadalje obstajata dva socialno varstvena zavoda, namenjena institucionalnemu varstvu starejših oseb. Zavoda se nahajata v Ljutomeru in Ormožu, s slednjim opravlja koncesionar. Na območju deluje tudi Varna hiša, ki ima svojo lokacijo v občini Ljutomer.

Na področju socialnega varstva pa je tudi dobro razvita mreža humanitarnih društev, ki pomagajo ljudem v stiski.

Kljub institucijam, ki se nahajajo na obravnavanem območju občutno primanjkuje programov, s katerimi bi vplivali na osebni razvoj prebivalstva ter s tem posledično na manj konfliktov tako v družinah kot v splošnem družbenem življenju. Primanjkuje programov tudi za pomoč mladim družinam, ki se velikokrat ne znajdejo v obveznostih službe in obveznostih družine ter otrokom in ženskam, ki so žrtve nasilja.

2.3.2.3 Kultura

Prlekija ima bogato kulturno dediščino (cerkve, kapelice, kužna znamenja, gradovi, običaji, poslikave...), ki je na obravnavanem območju ohranila avtentičnost in pristnost. Prebivalstvo se tega kulturnega potenciala ne zaveda v zadostni meri, zato ga tudi ne sprejema kot

pomemben družbeni in duhovni kapital. Ohranjanje kulturne dediščine ni samo ohranjanje starih običajev in navad ter spomenikov, ampak predstavlja spremembo odnosa do identitete prebivalstva določenega območja.

Zato je pomembno, da s profesionalno revitalizacijo ter ustrezno in strokovno promocijo kulturne dediščine med lokalnim prebivalstvom in obiskovalci ustvarimo pogoje za učinkovito spremembo odnosa družbe do teh dragocenosti in tako vplivamo na ohranitev in prenos teh vrednot tudi na poznejše generacije.

Na obravnavanem območju delujejo različne institucije, v katerih se odvijajo raznovrstni kulturni dogodki. Območje beleži 14 Kulturnih domov, 4 Splošne knjižnice, 6 muzejev, 5 kinodvoran ter 5 večnamenskih dvoran, kjer se izvajajo različne kulturne prireditve.

Občina Ljutomer je ustanovila javni zavod Splošna knjižnica Ljutomer, ki izvaja dejavnosti knjižničarstva, muzeja, galerije, kinematografske dejavnosti ter gospodari z Domom kulture Ljutomer.

Na območju deluje 70 kulturnih društev, ki se v večini ukvarjajo z ljubiteljsko kulturo in so vključena v Javni sklad ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, ki se delno financira tudi iz občinskih proračunov.

Kljub institucijam in društvenemu življenju pa le-te ne zadoščajo za polno in kakovostno kulturno življenje prebivalstva, ki bi izboljšalo duhovno počutje ljudi na eni strani, po drugi strani pa pozitivno vplivalo na kreativnost in ustvarjalnost vse populacije, predvsem pa mladih. Dejstvo je, da je kultura izraz človekovega duhovnega obstoja in vpliva na oblikovanje neke skupnosti ter njene identitete, s tem pa pomembno vpliva k razvoju le-te.

2.3.2.4 Šport

K dvigu kakovosti življenja prebivalstva močno vplivajo tudi športni programi in ustrezna športna infrastruktura, ki jo le-ti koristijo v svojem prostem času ali tudi profesionalno. Na obravnavanem območju se nahaja 14 športnih dvoran, 20 šolskih telovadnic in 107 nepokritih igrišč, ki so namenjena različnim športom. V občinah Ormož, Ljutomer in Radenci so tudi zunanji bazeni, med tem ko je notranji bazen samo v občini Ormož. Iz tega podatka so izvzeta termalna kopališča, saj le-ta nimajo rekreativnega značaja. Nadalje ima območje tudi igrišča za tenis, 3 športna strelišča, poligon za skejtanje, ki se nahaja v občini Gornja Radgona ter hipodrom v Ljutomeru. Na območju so še termalna kopališča in igrišče za minigolf in golf, ki je locirano v občini Veržej. Pomembno je tudi omeniti, da je aktivno tudi društveno športno udejstvovanje, saj območje pokriva 128 športnih društev, ki skrbijo za popularizacijo in razvoj športnih panog v lokalnem okolju.

Gibanje in fizična aktivnost sta eni izmed osnovnih človekovih potreb, zato je pomembno, da se zagotovi športno udejstvovanje vseh prebivalcev v vseh vremenskih razmerah in v vseh letnih časih. Vzpodbujati je potrebno razvoj različnih športnih panog, predvsem na rekreativnem nivoju, ki pomembno vpliva na splošno zdravstveno stanje prebivalstva.

2.4. OPIS DOSEDANJIH AKTIVNOSTI S PODROČJA RAZVOJA PODEŽELJA NA OBMOČJU LAS PRLEKIJA

2.4.1. Celostni razvoj podeželja in obnova vasi

V preteklem obdobju je bilo na celotnem območju Prlekije izvedenih več programov Celotnega razvoja podeželja in obnove vasi. Za vsa območja, ki so bila vključena v programe CRPOV, so bili izdelani razvojni programi, ki so bili v glavnem rezultat enoletne uvajalne faze programov. Značilno za vse je, da so nastali po principu »bottom up« ali »od spodaj navzgor«. V nadaljevanju navajamo kratek pregled izvedenih programov CRPOV.

Tabela 31: Pregled izvedenih programov CRPOV

	Mala Nedelja 1992	Ivanjkovci 1993	Razkrižje 1995/96	Gornja Radgona 1992	Stara gora 1996	Krapje, Mota, Cven 1997
Razvojni motiv	Izboljšanje kakovosti življenja	Izboljšanje kakovosti življenja v KS Ivanjkovci	Prebivalci šestih naselij se združujejo pod sloganom: Razkrižje - križpotje, ki združuje	Izboljšanje kakovosti življenja: Razvoj podeželja ter turistična prepoznavnost	Povečati turistično prepoznavnost	Razvoj podeželja na Murskem polju s sloganom: Življenje ob Muri je lahko drugačno
Razvojna Vizija	Uvajanje vrtin Uvajanje predšolske vzgoje Urejanje komunalne infrastrukture	Zagotovitev boljše infrastrukture prebivalcem podeželja	Hitrejši razvoj naselij ob Hrvaški meji predvsem s spodbujanjem razvoja turističnih kapacitet in kulturne dediščine	Ureditev komunalne infrastrukture na podeželju za izboljšanje in dvig kvalitete življenja na podeželju	Povezava in trženje turističnih točk, združenih v pentljo	Bližina TK Banovci je priložnost za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in urejanje tematskih poti. Mura bi kot zaščiteno območje (park) prinesla nove priložnosti za zaposlovanje na podeželju
Nosilci razvoja kraja	Vodstvo Krajevne skupnosti	Krajevna skupnost, Turistično društvo	Krajevna skupnost Razkrižje - kasneje Občina Razkrižje	Občina, Krajevne skupnosti, Turistična društva	Občina, Krajevna skupnost	Krajevna skupnost Cven

	Banovci 1996/97	Jeruzalem 2000/01	Sveti Jurij 2002	Veržej, Bunčani 2003	Križevci 2004
Razvojni motiv	Banovci - vas s termalnim kopališčem	Izboljšanje kakovosti življenja in turistične ponudbe	Izboljšanje kakovosti življenja : vodooskrba, kanalizacija javne ceste	Izboljšanje kakovosti življenja in turistične ponudbe	Izdelava razvojnega programa občine
Razvojna Vizija	Izkoristiti TK Banovci Poslovna Infrastruktura Delovna mesta Dopolnilne dejavnosti na kmetijah Ureditev vasi	Izkoristiti izjemni potencial vinske ceste Razvoj turistične ponudbe Urejanje infrastrukture Tematske poti	Z boljšo infrastrukturo do višje kakovosti življenja na podeželju	Izboljšanje lokalne infrastrukture in pogojev za hitrejši gospodarski in družbeni razvoj občine	Usklajen razvoj kmetijstva, malega gospodarstva in družbenih dejavnosti, skladno s prostorskim načrtovanjem razvoja občine
Nosilci razvoja kraja	Turistično društvo, Občina	Turistična društva, Krajevne skupnosti, Občina	Občina Turistično društvo	Občina Veržej	Občina Križevci

Vsi nosilci razvojnih programov podeželja so uspeli pridobiti državna sredstva tudi za izvajanje prioritarnih delov svojih programov. Po večini so ta sredstva namenili za izgradnjo lokalne infrastrukture, kar kaže na značilni vzorec pri rangiranju prioritet izvedbenih projektov.

2.4.2. Izvedeni programi razvoja podeželja v Prlekiji in njihova uspešnost

Občina Ormož je v septembru 2002 sklenila s Prleško razvojno agencijo iz Ljutomera pogodbo o izvedbi prve - preveritvene faze razvojnega programa podeželja "Po vinskih cestah in dediščini Prlekije". Namen prve faze projekta "Po vinskih cestah in dediščini Prlekije" je bilo preveriti ali je lokalno okolje pripravljeno na izvajanje predlaganega programa in ugotoviti, kako so se posamezne ciljne skupine pripravljene vključiti v izvajanje programa. Pripravljenost sama po sebi pa za kasnejšo uspešno nadaljevanje programa ne zadošča. Za to morajo biti dani tudi objektivni pogoji, ki pokažejo ali je posamezna območja možno združiti v skupni razvojni program, ki bo pomagal k hitrejšemu razvoju podeželja. Rezultati izvedbe preveritvene oziroma pripravljalne faze projekta kažejo na dvojne ključnih ugotovitev, ki sta temelj za nadaljevanje projekta:

- izkazan je bil jasen pozitiven odnos lokalnega okolja do povezovanja območja Prlekije v okviru skupnega razvojnega programa podeželja;
- območje Prlekije je kljub administrativni razdrobljenosti enoten geografski in kulturni prostor, dovolj homogen in motiviran z močno potrebo po iskanju skupne prleške identitete. Prav prleška identiteta in potreba po večji prepoznavnosti Prlekije je zaradi politično ekonomskih razlogov pogosto zapostavljena.

Uvajalna faza razvojnega programa podeželja na območju Prlekije je pomenila logično nadaljevanje preveritvene faze. Izdelavo razvojnega programa podeželja je podprlo Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano skupaj z občinami Ormož, Ljutomer, Razkrižje, Sv. Jurij ob Ščavnici, Radenci, Veržej in Križevci pri Ljutomeru. Občina Gornja Radgona v preveritveni in uvajalni fazi še ni bila vključena v pripravo Razvojnega programa podeželja. K programu se je pridružila na ta način, da je pod mentorstvom Prleške razvojne agencije izvedla večino od aktivnosti, katere so ostale občine izvajale med leti 2003 in 2006 v preveritveni in uvajalni fazi. Večino aktivnosti je izvedla PORA (Podjetniška razvojna agencija Gornja Radgona). Financirala jih je občina Gornja Radgona.

Cilji razvojnega programa podeželja so bili:

- konkretizirati cilje in prioritete razvoja podeželja na območju Prlekije,
- izdelati in vpeljati organizacijski model za pospeševanje razvoja podeželja
- izdelati operativni načrt aktivnosti razvoja podeželja

Smernice tega programa so nastale v preveritveni in uvajalni fazi med leti 2003 in 2006 in upoštevajo tako želje kot potencialne občine in prebivalstva podeželja. Z uresničevanjem Programa razvoja podeželja (RPP) z delovnim naslovom »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije« so pričeli nosilci razvoja že med samim nastajanjem programa in nadaljevali z aktivnostmi vse do nastanka pričujoče Lokalne razvojne strategije. Slednja povzema usmeritve Razvojnega programa podeželja (RPP), njegove programe, cilje in ukrepe, starim pa dodaja še nove prednostne naloge. Težišče razvojnega programa podeželja je bilo na pospeševanju razvoja turizma na podeželju in z njim povezanih dejavnostih. Na tem področju so občine in razvojne agencije izvedle več projektov, s katerimi je dokument RPP zaživel. Med izvedenimi projekti izpostavimo le najuspešnejše.

Projekt Turistične cone Prlekije in Medžimurja je bil financiran iz strani 3 prleških občin in iz sredstev Interreg. Nadgradil je manjši projekt iz preteklih let »Vinske ceste Slovenije in Hrvaške« na območju dveh vinskih turističnih cest – VTC 14 (Ormoška vinska turistična cesta) in VTC 15 (jeruzalemska vinska turistična cesta). Vanj so bile vključene iz območja Prlekije občine Ljutomer, Ormož in Razkrižje. Vse tri lokalne skupnosti so s projektom pomembno izboljšale tisti del turistične ponudbe, ki se navezuje na kulturno dediščino.

Projekt »Možnosti zaposlovanja v zavarovanih območjih« je naslednji uspešen projekt, ki izhaja iz Razvojnega programa podeželja. Projekt je bil zastavljen širše in je vključeval zainteresirane brezposelne osebe iz vse statistične regije Pomurje. V vsebinskem smislu je pomenil pomemben prispevek k razvoju dopolnilnih dejavnosti in k razvoju turizma na zavarovanih območjih. Pomemben je socialni vidik projekta, saj je bilo vanj trajno vključenih preko 60 brezposelnih oseb, od teh je dobilo 10 oseb začasno zaposlitev v turizmu in domačih obrteh.

Projekt Tematske poti Prlekije je bil financiran iz Evropskega regionalnega sklada, podprle pa so ga tudi vse prleške občine. Doprinesel je k močnejši prepoznavnosti lokalnih turističnih atrakcij in povezal podporno okolje v turistični dejavnosti. Trajni rezultat projekta predstavljajo kvalitetne brošure o tematskih poteh Prlekije v treh jezikih, istoimenski film ter ugledna monografija. Pomemben del projekta je bilo izboljšanje turistične infrastrukture v izbranih lokalnih skupnostih.

Na gornjeradgonskem območju je bila izvedena vrsta zelo uspešnih projektov, katerih vsebina pomeni uresničevanje ciljev iz razvojnega programa podeželja za območje Prlekije: Vinske poti Gornja Radgona, Mreženje vinskih poti, Negovske mavrice, obnova negovskega gradu in postavitve zeliščnega parka.

Tudi v Ormožu je obnova gradu v trajnem izvajanju, k temu dodajamo še obnovo grajske pristave. Turistično infrastrukturo bo moč izboljšati tudi s projektom »Mursko dravske kolesarske poti«.

V Veržeju je nastal Center domačih in umetnih obrti (Center DUO) s pomembno regijsko vlogo promotorja in iniciatorja domačih obrti in z njimi povezanih znanj. Kar dva mednarodna programa sta nastala v okviru prijav na sredstva druge generacije Interreg programov Rokodelska akademija in Spretni prsti).

Projekt uvajanja lokalne oskrbe v šole in vrtce »LOKOS« je odprl možnosti za neposredno oskrbo javnih ustanov iz strani lokalnih proizvajalcev. Skrajševanje oskrbne verige ima

večplasten pomen z izrazito pozitivnimi učinki na kvaliteto in ceno javne prehrane najmlajših.

Revitalizacijo travniških sadovnjakov je podobno kot številne druge projekte generirala Prleška razvojna agencija. Samo v občini Ljutomer je bilo popisanih preko 2.500 starih sadnih dreves tradicionalnih sort in pomlajenih več kot polovica od teh. Nadgradnjo tega projekta prinaša intenzivno povezovanje z Mariborsko fakulteto, Kmetijsko gozdarsko zbornico in avstrijskimi partnerji v sklopu prijave na sredstva Interreg.

Spletni portal »Prlekija online« je financiralo Ministrstvo za gospodarstvo. Na enem spletnem mestu je možno poslej najti najnovejše informacije o Prlekiji in tukajšnjih dogodkih ter povezave s ključnimi organizacijami v Prlekiji. Portal prispeva k boljši prepoznavnosti Prlekije, ki poprej ni bila tako celostno predstavljena na enem samem mestu.

V okviru projektu »Ekoremediacije« je Občina Ormož v sodelovanju s Prleško razvojno agencijo in podjetjem Limnos zgradila v Krajinskem parku Jeruzalem manjšo rastlinsko čistilno napravo, vegetacijski pas, manjše vodno zajetje in samočistilni meander na pritoku Libanje. Izvedena investicija izboljšuje stanje tekočih voda v zavarovanem območju in služi kot demonstracijski objekt za izobraževanje in promocijo.

Projekta Biomura (LIFE) in Gozdovi brez meja (Phare CBC) sta usmerjena v zavarovana območja gozdov med Muro in Dravo. Zlasti ukrepi v okviru Biomure imajo dolgoročni vpliv na izboljševanje vodnih razmer v poplavnem gozdu in vplivajo na dvig ravni talnih in podtalnih voda na obravnavanem in širšem območju Nature 2000 ob Muri.

Pomemben delež izvedenih projektov predstavlja področje infrastrukture, kjer smo po zaključku razvojnega programa podeželja uresničili več zahtevnih ciljev. Velik del lokalnih cest je bil obnovljen in zgrajen ob pomoči iz neposrednih regijskih spodbud in tudi ob izdatnem lokalnem sofinanciranju. Na področju vodooskrbe je bila izdelana dokumentacija za celovito vodooskrbo v Prlekiji, katere izvedba se bo oprla na sredstva iz evropskega Kohezijskega sklada.

2.4.3. Vključevanje Prlekije v druge razvojne programe

Regionalni razvojni programi - RRP

V preteklih letih so bile vse slovenske regije vključene v pripravo »Regionalnih razvojnih programov« Občine Prlekije so bile zaradi umeščenosti v dve statistični regiji vključene v dva različna regionalna razvojna programa:

- RRP Pomurje in
- RRP Podravje.

Oba sta prinesla prleškim občinam možnosti za pridobivanje državnih sredstev iz naslova neposrednih regionalnih spodbud. Hkrati predstavljata osnovne razvojno strateške dokumente širših regij, v katerih se nahajajo prleške občine. Oba regijska razvojna programa sta podobno strukturirana in zajemata strukturirane programe in ukrepe v kontekstu obravnave širših območij. Zaradi tega se nekatere občine Prlekije v vseh ne prepoznajo. Strategija za razvoj podeželja za območje Prlekije zato predstavlja nadgradnjo obeh Regionalnih razvojnih programov in je njun presek na operativni ravni.

Prioritetni projekti obeh programov imajo velike možnosti za pridobivanje neposrednih regionalnih spodbud.

SAPARD

Program SAPARD je bil eden od treh predpristopnih programov EU za države kandidatke kot poseben program pomoči za kmetijstvo in razvoj podeželja v srednje in vzhodnoevropskih državah kandidatkah v predpristopnem obdobju.

Z vstopom Slovenije v EU (01.05.2004) se je zaključilo sklepanje pogodb po programu SAPARD; izplačila in poročanje so tekla do konca leta 2006.

Sredstva iz tega programa so bila namenjena doseganju splošnih ciljev kmetijske politike in sicer za spodbujanje trajnostnega razvoja kmetijstva in celovitega razvoja podeželja. Namen ukrepov SAPARD je bilo reševanje prednostnih in specifičnih ukrepov prilagajanja kmetijskega in agroživilskega sektorja ter podeželskih območij v državah kandidatkah skupnemu trgu EU in neposredna pomoč tem državam pri pripravah na izvajanje Skupne kmetijske politike po vstopu v EU.

Na podlagi izdelanih CRPOV dokumentov je imelo območje LAS Prlekija dostop do predpristopne pomoči SAPARD, ki jo je izkoristila v naslednjem obsegu:

Tabela 32: Pregled realizacije programa SAPARD

Ukrep SAPARD	Vrednost predpristopne pomoči na območju LAS Prlekija (v €)
Gospodarska diverzifikacija na kmetiji	817.980,55
Naložbe v kmetijska gospodarstva	1.669.552,93
Naložbe v predel. in trženje kmetijskih in ribiških proiz.	1.666.666,67
Razvoj in izboljšanje infrastrukture na podeželju	424.951,06
SKUPAJ	4.579.151,20

PHARE

Program Phare je pobuda Evropske unije, ki zagotavlja državam srednje in vzhodne Evrope finančno pomoč za podporo procesa ekonomske preobrazbe, hkrati pa jim pomaga okrepiti njihove novooblikovane demokratične družbe. Na zasedanju Evropskega sveta v Essnu decembra 1994 je bilo sklenjeno, da postane program Phare ključni instrument pomoči državam Srednje in Vzhodne Evrope v njihovem približevanju Evropski uniji. Poudarjena je bila njegova vloga pri pripravi na izvajanje predpristopne strategije.

Območje LAS Prlekija je bilo pri izvajanju programa Phare zelo uspešno, saj je na geografsko zelo ugodni poziciji (bližina meje treh držav - Madžarska, Avstrija in Hrvaška). Zato smo sodelovali predvsem na programih Phare CBC (crossborder co-operation - čezmejno sodelovanje), sklad za male projekte. V spodnji tabeli so predstavljeni najpomembnejši projekti, ki so se izvajali na tem območju v zadnjem obdobju:

Tabela 33: Pregled realizacije programa PHARE

Program Phare	Ime projekta	Vrednost projekta
Phare CBC SLO - HU	Eko turizem kot razvojna priložnost regije	62.788,00
Phare CBC SLO - HU	Mura - naša reka	47.882,00
Phare CBC SLO - HU	Atilova pot	48.536,32
Phare CBC SLO - HU	Učna pot Mura - Kerka	56.539,00
Phare CBC SLO - HU	Povezovanje turističnih centrov z zaledjem	48.781,00
Phare CBC SLO - HU	Gozdovi brez meja	53.300,00
Phare CBC SLO - HU	Jahalne poti	72.400,00
Phare CBC SLO - HU	Možnosti zaposlovanja v zavarovanih območjih	127.054,00
Phare CBC SLO - HU	Pot med vreli živiljenja	39.905,00
Phare CBC SLO - HU	Oče panonskih hrastov	51.087,00
Phare CBC SLO - HU	Doživljajsko izobraževalni zeliščni park	54.914,00
Phare CBC SLO - A	Klopotec	49.960,00
Phare CBC SLO - A	Grossmann 2005 - 100 let filma	60.442,45
Phare, VEM, MG	VEM Prlekija	73.975,00
Phare, VEM, MG	Vzpostavitev sistema vse na enem mestu	85.140,00
Phare PPF II	Iskanje zaposlitvenih možnosti na podeželju	88.349,00
SKUPAJ		1.021.052,77

INTERREG

INTERREG IIIA Sosedski program je osnova za pripravo in izvedbo skupnih razvojnih projektov na prednostnih področjih »Ekonomska in socialna kohezija ter razvoj človeških virov« in »Trajnostni razvoj«, ki so opredeljene s šestimi ukrepi izvedenih v programskem obdobju. Ti ukrepi so:

- skupni gospodarski prostor
- skupni razvoj človeških virov
- skupni turistični in kulturni prostor
- trajnostna raba naravnih virov in varstvo okolja
- varstvo narave
- dostopnost

Na območju LAS Prlekija so bili izvedeni trije večji projekti v okviru programa INTERREG IIIA - Sosedski program SLO - HU - CRO. Projekti so večjih vrednosti kot do takrat Phare projekti in vključujejo tudi večje število partnerjev, predvsem na ravni lokalnih skupnosti (občin). Dva od teh projektov sta namenjena razvoju turizma, turističnih produktov in infrastrukture, oba na meji s Hrvaško in eden ekologiji na madžarski meji. Pregled projektov in vrednosti je v naslednji tabeli:

Tabela 34: Pregled realizacije programa INTERREG IIIA

Program INTERREG IIIA	Ime projekta	Vrednost projekta
Sosedski pr. SLO-HU-CRO	Mlinarska pot	442.569,00
Sosedski pr. SLO-HU-CRO	Turistične cone Prlekije in Medžimurja	482.360,00
Sosedski pr. SLO-HU-CRO	Ekoremediacije	293.691,00
SKUPAJ		1.218.620,00

Kratek pregled izvedenih in prijavljenih projektov ter projektov v izvajanju na območju LAS Prlekija

Na območju Prlekije se izvajajo še drugi razvojni programi, ki so usmerjeni tudi v druga področja regionalnega razvoja, pa vendar neposredno in posredno vplivajo na razvoj podeželja.

Lokalni programi

- Pospeševanje podjetništva
- Lokalni zaposlitveni programi
- Razvoj turizma
- Kolesarske poti
- Pohodniške poti
- Javna dela

Občinski programi

- Obnova kulturnih objektov
- Skupna čistilna naprava
- Občinski razvojni programi
- Programi obnove in izgradnje komunalne infrastrukture in vodooskrbe
- Programi obnove in izgradnje cestne infrastrukture
- Programi obnove in izgradnje izobraževalne infrastrukture
- Programi izobraževanja odraslih
- Programi za otroke in mladino
- Programi za zdravje in razvoj

Regijski programi

- Pomurska garancijska shema
- Mrežni pomurski podjetniški inkubator
- Tehnološki park Pomurje
- Gospodarsko središče OKO
- Regijski park Mura
- Mladi za napredek Pomurja
- Lokalna razvojna fundacija za Pomurje
- Fundacija znanje za razvoj
- Borza projektov in podjetniških priložnosti
- Regionalna Gospodarska zbornica
- Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov.

Mednarodni programi (izvedeni)

- Eko - turizem kot razvojna priložnost regije (Phare CBC SLO – HU)
- Učne poti Mura – Kerka (Phare CBC SLO – HU 2001)
- Gozdovi brez meja (Phare CBC SLO – HU 2002)

- Povezovanje turističnih centrov z zaledjem (Phare CBC SLO – HU 2002)
- Pot med vreli življenja (Phare CBC SLO – HU 2002)
- Oče panonskih hrastov (Phare CBC SLO – HU 2002)
- Doživljajsko izobraževalni zeliščni park Negova (Phare CBC SLO – HU 2003)
- Jahalne poti (Phare CBC Slovenija – Madžarska)
- VEM Prlekija ((Phare, Vse na enem mestu – JAPTI)
- Iskanje zaposlitvenih možnosti na podeželju (PPF II)
- Možnosti zaposlovanja v zavarovanih območjih (Phare, Ministrstvo za delo)
- Ekoremediacije (Interreg IIIA)
- Turistične cone Prlekije in Medžimurja (Interreg IIIA)
- Mlinarska pot (Sosedski program SLO-HU-HR 2004 - 2006)

Mednarodni programi (v izvajanju)

- Sanacija deponije komunalnih odpadkov - Ormož(LIFFE)
- BIOMURA, Ohranjanje biodiverzitete reke Mure (program LIFFE)

Mednarodni programi (prijavljeni)

- BIOWOKS (Cilj 3 SLO-A)
- Vino, kultura, kulinarika (Cilj 3 SLO-A)
- Biking and hiking (Cilj 3 SLO-A)
- City co-operation (Cilj 3 SLO-A)
- Spretni prsti (Cilj 3 SLO-HR)
- RIKKO (Cilj 3 SLO-HR)
- Eko muzej Mura (Cilj 3 SLO-HR)
- Life on Mura (Cilj 3 SLO-HR)
- Mursko dravske kolesarske poti (Cilj 3 SLO-HR)
- Krajina v harmoniji (Cilj 3 SLO-HU)
- Turizem brez meja (Cilj 3 SLO-HU)
- Rokodelska akademija (Cilj 3 SLO-HU)
- Iron Tour (Cilj 3 SLO-HU)

Najuspešnejši programi so mednarodni programi, ki se nadaljujejo s programom čezmejnega sodelovanja CILJ 3. Območje LAS Prlekija je bil zelo uspešno pri črpanju sredstev Programa Phare – njegov cilj je bil vzpodbujati čezmejno sodelovanje in pripraviti nevladne organizacije in gospodarstvo na vstop v ES in načine črpanja sredstva iz strukturnih skladov in sredstev programa Interreg III a. To je, vsaj v Pomurju, če sodimo po velikem številu dobitnikov sredstev, tudi uspelo. Regija, ki si je pridobila takšne izkušnje pri pripravljanju in vodenju projektov ne bi smela imeti težav pri nadaljnjem črpanju sredstev iz strukturnih skladov, kot je razvidno iz pregleda prijavljenih projektov na CILJ 3, vendar bo morala uskladiti strategije razvoja regije z urbanimi deli in strategijo razvoja podeželja. Eden izmed pomembnejših strateških dokumentov je prav gotovo tudi lokalna razvojna strategija LAS Prlekija, ki je dobra osnova za skladno pripravo projektov in stabilno črpanje nacionalnih in evropskih sredstev, s katerimi bomo razvili podeželje.

2.4.4 Razvojne strukture na območju LAS Prlekija

Eden ključnih pogojev za uspešno izvedbo Lokalne razvojne strategije je učinkovito podporno okolje za razvoj podeželja. Enajst prleških občin doslej še ni ustanovilo nobene enovite in skupne službe. Ne obstaja torej enotna organizacija, ki bi v katerem koli segmentu celostno pokrivala sila razdrobljeno območje. Območje Prlekije ima veliko število institucij, vse pa imajo v širšem regionalnem merilu marginalno vlogo. Prlekija je razdeljena na dve statistični regiji: Pomurje in Podravje. Osem občin se umešča v statistično regijo Pomurje in tri občine v statistično regijo Podravje. Enajst občin je razdeljeno na tri upravne enote: UE

Gornja Radgona, UE Ljutomer in UE Ormož. Na območju LAS Prlekija so vse podporne institucije razpršene skladno z upravno razdrobljenostjo Prlekije. Enajst občinskih uprav in tri Upravne enote predstavlja osnovno podporno okolje v javnem sektorju na območju LAS Prlekija.

Na vsem območju aktivno delujejo tri razvojne agencije (Prleška razvojna agencija - PRA, Javna agencija za razvoj v Ormožu - JARA in Podjetniško razvojna agencija Gornja Radgona - PORA). Vsaka razvojna agencija ima sedež v drugi upravni enoti. PRA je organizirana po zakonu o gospodarskih družbah, ostali dve pa sta organizirani v obliki javnih zavodov. Vse tri imajo status neprofitnih organizacij. Razvojne agencije so imele ključno podporno vlogo v procesu ustanavljanja Območnega razvojnega partnerstva Prlekija, h kateremu je pristopilo vseh enajst občin, na območju katerih deluje tudi LAS Prlekija. Razvojne agencije so v letu 2006 izdelale Območni razvojni program za Prlekijo (ORP), ki je povzel ključne usmeritve Razvojnega programa podeželja (RPP) na istem območju in povezal razvojne usmeritve z obema regijskima razvojnima programoma (RRP) za Pomurje in Podravje. Tudi v kreiranju slednjih so imele vse tri razvojne agencije ključno vlogo. Občine in druge organizacije ter posamezniki iz Prlekije so s pomočjo izdelanih programov ob dodatni tehnični pomoči razvojnih agencij uspešno pridobivale sredstva iz naslova evropskih strukturnih in kohezijskih skladov.

V Prlekiji deluje pet javnih organizacij na področju turizma: Lokalna turistična organizacija Ljutomer, Zavod za kulturo, turizem in promocijo Gornja Radgona, Zavod za turizem in šport Radenci, Turistično informacijski center Ormož, Turistično informacijski center Razkrižje in Turistično informacijski center Veržej. Navedene javne institucije so ustanovljene z namenom promoviranja lokalnih turističnih kapacitet in so v glavnem dobro usposobljene za izvajanje turističnega vodenja na območju svojih občin. Tiste z daljšim stažem in boljšo kadrovsko zasedbo izvajajo tudi trženje turističnih paketov, katere pripravljajo v sodelovanju s turističnimi ponudniki. Tudi turistične organizacije in društva, ki so na tem območju zelo številna, se povezujejo po upravnih enotah ali v regijsko turistično zvezo na ravni statističnih regij.

Razvojne agencije in javne organizacije na področju turizma so pokazale velik interes pri ustanavljanju Regijske destinacijske organizacije (RDO).

Kmetijska svetovalna služba (KSS), ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS), je enakomerno razpršena po treh upravnih enotah oziroma mestih. V vsakem deluje Območna enota KSS. Glede na dejstvo, da sega Prlekija v dve statistični regiji, ima kmetijska svetovalna služba, ki deluje na območju LAS Prlekija dve regijska sedeža. Oba regijska centra se nahajata izven Prlekije: prvi v Murski Soboti in drugi v Ptujju.

Podobno kmetijski svetovalni službi so organizirane in razpršene tudi službe Gozdarskega zavoda Slovenije (GIS).

Na območju Prlekije potekajo štiri vinske ceste: Srednje slovensko goriška vinska cesta (VTC 13), Ormoška vinska cesta (VTC 14), Jeruzalemska vinska cesta (VTC15) in Radgonsko – kapelska vinska cesta (VTC 16). Na vsaki od teh vinskih turističnih cest je v drugi polovici 90. let deloval projektni svet. Vsak projektni svet je na svoji vinski turistični cesti postavil enovito signalizacijo, skladno z izbrano celostno podobo. Zadnja leta ne deluje več noben projektni svet na območju LAS Prlekija.

Zaradi vse te razdrobljenosti prihaja neredko do konflikta interesov. Največkrat je vzrok lokalna omejenost in nepripravljenost za povezovanje. Na vseh navedenih organizacijskih ravneh bi bilo možno s povezovanjem doseči bistveno večje učinke od sedanjih. To se najbolj pozna pri delovanju posameznih društev, ki so sama sebi zadostna in ne čutijo potrebe po tem, da bi sodelovala z drugimi interesnimi skupinami (primer nepovezanosti

turističnih, lovskih in ribiških društev). Še najbližja je povezava med kulturnimi in turističnimi društvi, povečini pa je razlog v tem, da gre za isto članstvo ali celo organizacijsko povezanost znotraj enega društva ali lokalne skupnosti. Eden pomembnejših problemov je tudi v nepovezanosti društev (civilne iniciative) in ponudnikov (gospodarstva).

Pomanjkljivosti take razdrobljenosti želimo v prihodnosti preseči. Rešitev se ponuja s širšim organizacijskim pristopom in koordinacijo med službami in sektorji v horizontalnem in vertikalnem smislu. Izziv horizontalnega povezovanja je v medsektorskem povezovanju in povezovanju preko meja statističnih regij in upravnih enot ter občin. Izziv vertikalnega povezovanja je taka organizacijska struktura na vseh področjih delovanja podpornih služb in organizacij, ki bo pred uveljavljanjem interesov na regionalni ravni, uskladila cilje, aktivnosti in ukrepe na območni ravni, torej na ravni Prlekije. S tem bi se izognili neuspešnim individualnim prizadevanjem posameznih občin in organizacij na regijski in državni oziroma mednarodni ravni. Oboje, horizontalno in vertikalno povezovanje organizacij zagotavlja delovanje učinkovitega podpornega okolja ob naslednjih dejstvih:

- javni, zasebni in ekonomski sektor so tri ključne ciljne skupine pri razvoju podeželja;
- v interesu vseh treh ciljnih skupin je usklajeno delovanje, promocija in trženje lokalnih proizvodov in turističnih kapacitet v okviru skupnih "blagovnih znamk";
- razvoj podeželja je v interesu vseh treh ciljnih skupin, ki tvorijo partnerstvo v Lokalni akcijski skupini Prlekija,
- pestrost naravne in kulturne krajine je v Prlekiji eden glavnih razvojnih potencialov, zato je nujno preseganje parcialnih in navzkrižnih interesov ob njihovem upravljanju;
- številne prireditve, tematske poti, vinske ceste in naravna ter kulturna dediščina so priložnost za oblikovanje izjemno atraktivnih in privlačnih turističnih paketov. Koordinirano načrtovanje trženja le teh bo pripomoglo k boljšemu izkoristku kapacitet in doseganju boljših rezultatov ob manjših stroških. Bogata turistična ponudba Prlekije je v glavnem omejena na ponudbo izletniškemu turizmu. Nastanitvene kapacitete na podeželju so v izrazitem pomanjkanju. Ena od prioritet je povečanje nočitvenih kapacitet Prlekije in njenega podeželja;
- za uspešno izvajanje lokalne razvojne strategije je nujna jasna razmejitev med tremi funkcijami: promocijo, trženjem in oblikovanjem programov. Vsaka funkcija ima jasno opredeljene nosilce, solidarni odnos med njimi pa je prvi korak k partnerstvu za Prlekijo;
- vse tri ciljne skupine in vseh enajst lokalnih skupnosti podpira prizadevanja za intenzivnejše povezovanje v okviru Lokalne akcijske skupine Prlekije;
- Lokalna razvojna strategija opredeljuje nosilce razvoja podeželja, prednostne naloge, cilje, programe in ukrepe za hitrejši razvoj podeželja na območju Prlekije;

Gornje ugotovitve so pomenile izhodišče ob razmišljanju o organizacijski obliki Lokalne akcijske skupine Prlekija. Na številnih delavnicah so udeleženci ob sodelovanju z domačimi in tujimi strokovnjaki zasnovali lokalno akcijsko skupino v obliki konzorcija zainteresiranih organizacij in posameznikov. Ustanovitelji LAS Prlekija zastopajo interese javnega, zasebnega in ekonomskega sektorja.

Učinkovito podporno okolje terja jasno razmejitev funkcij v novi organizacijski strukturi. Programi celostnega razvoja podeželja so bili močno usmerjeni v razvoj turizma na podeželju. Vse lokalne skupnosti in njihove podporne organizacije so se trudile po najboljših močeh promovirati in tržiti svoje kapacitete. Ob njih so si tudi ponudniki prizadevali k promociji in večji prepoznavnosti vsak po svojih individualnih močeh. Nepovezan nastop na ciljnih trgih je povzročal višje stroške in manjši doseg informacij o turistični ponudbi. Ponudniki zasebnih kapacitet, prireditev in javne turistične infrastrukture so zaradi nepovezanosti dosegali bistveno slabše rezultate, kot bi jih lahko s skupnim nastopom. Nadgradnjo parcialnim prizadevanjem je ponudil Razvojni program podeželja z motom »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije«, ki je skušal povezati predstavnike lokalnih skupnosti, civilne družbe in zasebnikov v skupni nastop. Program je razmejil funkcije med posameznimi nosilci turizma:

- PROGRAMI so domena vseh ravni v Prlekiji. Oblikujejo jih turistični ponudniki (gostinska in nastanitvena ponudba), društva (prireditve, tematske poti) in lokalne skupnosti (muzeji, kulturna in naravna dediščina).
- PROMOCIJA Prlekije je predvsem v javnem interesu, zato občine zagotavljajo sredstva za delovanje Lokalnih turističnih organizacij, ki promovirajo integralni turistični proizvod s sloganom "Po vinskih cestah in dediščini Prlekije", v katerem je združena ponudba celotnega območja in nosilni programi in lokalne posebnosti.
- TRŽENJE je domena specializiranih institucij na čelu Razvojnimi agencijami, LTO-ji in TIC-i. Ekonomski motiv je osnova delovanju institucij, ki morajo biti neobremenjene z dosedanjimi parcialnimi interesi. Delo usmerja Svet LAS Prlekija, ki ga sestavljajo predstavniki partnerstva. Formalno deluje Svet LAS Prlekija kot konzorcij. Za operativne naloge je zadolžil Prleško razvojno agencijo, ki bo skupaj z ostalimi institucijami izvajala strategijo LAS. Pri tem je pomembno zasledovati pokritost celotnega območja, kar bomo dosegli z enakopravnim vključevanjem vseh tukaj delujočih institucij. Le združevanje razvojnih struktur in ponudbe na območju LAS Prlekija v enotno celotno podobo lahko prinese Prlekiji prepoznavnost v širšem slovenskem in mednarodnem prostoru.

Šele delitev funkcij med nosilci turistične ponudbe in usklajeno delovanje v smeri promocije skupne turistične destinacije obeta večjo prepoznavnost tukajšnje turistične ponudbe in učinkovitejše trženje turističnih kapacitet. Povezano podporno okolje z usklajenim delovanjem dosega neprimerno učinkovitejše rezultate ob enakih vložkih dela in kapitala. Lokalna akcijska skupina Prlekija ponuja prostor za združevanje prizadevanj podpornega okolja in koordinirano delovanje za skladnejši razvoj podeželja na območju Prlekije. Delovanje LAS Prlekija so partnerji konzorcija opredelili v konzorcijski pogodbi, ki zajema pravila o organizaciji in delovanju Lokalne akcijske skupine Prlekija. Struktura LAS Prlekija izhaja iz določil 62. člena Uredbe sveta (EC) 1698/2005, navodil MKGP, pogodbe med MKGP in Občino Ormož kot zastopnico prleških občin. Slednje so sofinancirale dopolnitve Razvojnega programa podeželja in oblikovanje lokalne akcijske skupine. Zahtevna naloga je bila poverjena Prleški razvojni agenciji s pogodbo z dne 19.09.2005. LAS Prlekija je bila sprva oblika interesnega sodelovanja med javnim, zasebnim in civilnim sektorjem za območje UE Ljutomer, UE Ormož in UE Gornja Radgona. Namen LAS Prlekija je bil v tej fazi izpolnjen z vzpostavitvijo javno – zasebnega partnerstva, ki si je prizadevalo povezati razvojna prizadevanja na osnovi dopolnjenega razvojnega programa podeželja za območje Prlekije. Javno zasebno partnerstvo pomeni bistveno nadgradnjo obstoječega podpornega okolja in je eden ključnih pogojev za izvajanja ukrepov LEADER v finančni perspektivi 2007-2013. LAS Prlekija temelji na prostovoljnem pristopu, svobodnem izstopu in enakopravnem sodelovanju in upravljanju članov.

Pogodba o ustanovitvi konzorcija LAS Prlekija določa organizacijo, način upravljanja, način imenovanja in razrešitev organov, zastopanje in predstavljanje LAS Prlekija, ter druge zadeve vezane na poslovanje. LAS Prlekija je posebna oblika pogodbenega interesnega združevanja brez statusa pravne osebe in posluje v okviru zakonskih določil in določil konzorcijske pogodbe. Za namene tekočega poslovanja in izvajanje ukrepov LEADER se odpre poseben podračun pri sekretariatu LAS Prlekija, Prleški razvojni agenciji. Svet LAS Prlekija šteje 15 članov od katerih je 5 članov predstavnikov javnega, 5 članov predstavnikov zasebnega in 5 članov predstavnikov civilnega sektorja. Naloge Sveta LAS Prlekija so zlasti:

- potrjuje lokalno razvojno strategijo LAS Prlekija
- imenuje predsednika in podpredsednika LAS Prlekija
- imenuje člane Odbora za ocenjevanje, Odbora za spremljanje in nadzor in člane Programskega odbora
- sprejema potrebne pravno formalne dokumente LAS-a, s katerim urejajo delovanje LAS-a in daje pooblastila in naloge upravljavcu LAS

- sprejema poročila o delu
- potrjuje finančna poročila
- potrjuje merila za nabor izvedbenih projektov lokalne razvojne strategije
- spremlja izvajanje lokalne razvojne strategije na območju Prlekije in daje predloge in pobude za izboljšanje izvajanja strategije
- obravnava in daje odločujoče mnenje o posameznih izvedbenih projektih lokalne razvojne strategije
- daje soglasje k določanju nosilcev posameznih projektov in v primerih, ko gre za večje in zahtevnejše projekte, za to lahko pooblastijo upravljavca LAS Prlekija
- obravnava in se odziva na aktualne teme povezane z razvojem območja LAS Prlekija (nastopa v javnosti, na okroglih mizah in drugih javnih nastopih)
- aktivno sodeluje z drugimi razvojnimi iniciativami v regiji (v območnem razvojnem svetu, regionalnem razvojnem svetu)
- aktivno se vključuje v sodelovanje z drugimi Lokalnimi akcijskimi skupinami v Sloveniji in Evropski Uniji
- aktivno se vključuje v delovanje Društva za razvoj slovenskega podeželja in evropskega gibanja PREPARE
- aktivno se vključuje v evropsko mrežo lokalnih akcijskih skupin ELARD
- daje pobude in predloge za razvoj podeželja (programske in projektne pobude) ter pobude za spremembo pravno formalnih okvirov, ki so potrebni za uspešen razvoj podeželja in LAS Prlekija
- obravnava druge zadeve, pomembne za razvoj podeželja na območju Prlekije

VLOGA IN DELOVANJE »LAS PRLEKIJA

TRG

- vzpodbujanje skupnih organizacijskih in tržnih struktur za enoten nastop na trgih (turizem, kmetijstvo, obrt, podjetništvo, kultura)
- ustvarjanje skupne ponudbe in blagovnih znamk Prlekije
- pospeševanje in razvoj lokalne trajnostne oskrbe

TURIZEM

KMETIJSKA
PRIDELAVA IN
PREDELAVA

PODJETNIŠTVO IN
OBRT

KULTURA

SOFINANCIRANJE IZVEDBENIH PROJEKTOV

»LAS PRLEKIJA«

SVET »LAS PRLEKIJE«

- izvajanje lokalne razvojne strategije na območju Prlekije
- potrjevanje meril za izbor prioriteta in indikatorjev uspešnosti
- izbor izvedbenih projektov LAS
- sprejemanje poročil o izvedenih aktivnostih in projektih

SEKRETARIAT »LAS PRLEKIJE«

- priprava razpisov
- animacija in pomoč upravičencem
- pomoč upravičencem pri pripravi projektov
- zbiranje predlogov projektov
- koordinacija, servis in PR dejavnost
- priprava gradiv za ocenjevanje projektov
- priprava gradiv za Svet »LAS

PODPORNO OKOLJE

- kmetijsko gozdarski zavodi
- razvojne agencije
- strokovne službe občin
- lokalne turistične organizacije in tur. informacijski centri
- upravne enote
- območne obrtne zbornice
- izobraževalne ustanove

LOKALNE SKUPNOSTI PRLEKIJE

MKGP

(Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano)

PROGRAMIRANJE »LEADER«

AKTRP

(Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja)

FINANČNI TOK

NABOR PROJEKTOV, IDEJ, KADROV

PRLEŠKO PODEŽELJE

TURIZEM

KMETIJSKA
PRIDELAVA IN
PREDELAVA

PODJETNIŠTVO IN
OBRT

KULTURA

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA »LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE PRLEKIJA«

IMENOVANJE ČLANOV SVETA »LAS PRLEKIJA«

JAVNI SEKTOR

- prleške občine (Apače, G.Radgona, Križevci, Ljutomer, Ormož, Radenci, Razkrižje, Središče ob Dravi, Sv. Jurij, Sv. Tomaž, Veržej)
- kmetijsko gozdarski zavodi (Murska Sobota, Ptuj)
- razvojne agencije (Javna razvojna agencija Ormož, Podjetniško razvojna agencija G. Radgona)
- javni zavodi za kulturo in turizem, turistično informacijski centri (Zavod za kulturo in izobraževanje Ljutomer, Zavod za turizem G. Radgona, LTO Prlekija Ljutomer, TIC Ormož, TIC Radenci, TIC Razkrižje, TIC Veržej)

5 predstavnikov

EKONOMSKI SEKTOR

- obrtniki
- podjetniki
- kmetje
- turistični ponudniki

5 predstavnikov, ki kažejo največji interes za sodelovanje (udeležba na delavnicah, reference)

ZASEBNI SEKTOR

- društva in združenja (mreža za trženje tematskih poti Prlekije, druga turistična in kulturna društva, aktivni kmečkih žena, društva za s področja razvoja podeželja, študentski klubi, mladinska društva in centri, društva vinogradnikov, združenja ekoloških kmetij, predstavniki lovcev in ribičev idr.)

5 predstavnikov društev, ki se najbolj vključujejo v razvoj podeželja v Prlekiji (udeležba na delavnicah, reference)

SVET »LAS PRLEKIJA« 15 ČLANOV - TRIPARTITNA SESTAVA

- spremljanje lokalne razvojne strategije za območje Prlekije
- potrjevanje meril za izbor prioritete in indikatorjev uspešnosti
- izbor izvedbenih projektov LAS
- sprejemanje poročil o izvajanju projektov in aktivnosti

ODBOR ZA OCENJEVANJE
3 člani sveta
- priprava predlogov za svet

ODBOR ZA SPREMLJANJE IN NADZOR
3 člani sveta
- priprava predlogov za svet

PROGRAMSKI ODBOR
3 člani sveta
- priprava predlogov za svet

UPRAVITELJ »LAS PRLEKIJA«

- priprava razpisov
- animacija in pomoč upravičencem
- administrativna in tehnična podpora svetu in odboru sveta LAS
- pomoč upravičencem pri pripravi projektov
- zbiranje predlogov projektov
- priprava gradiv za ocenjevanje projektov
- priprava gradiv za Svet »LAS Prlekija«

Pravna oseba iz območja osmih občin Prlekije z ustreznimi referencami servisiranja skladov javnih sredstev in koordiniranja kompleksnejših projektov :
Prleška razvojna agencija

3. SWOT ANALIZA

Analizo obstoječega stanja smo izvedli z analizo osmih programov CRPOV in dveh Regionalnih razvojnih programov (Pomurje 2000 in RRP Podravja), ki so bili narejeni na tem območju v preteklih dvanajstih letih, ugotovitev preveritvene faze tega programa, ugotovitve delavnic in drugih analiz. Za pripravo izvedbenega dela programa smo vzeli za osnovo SWOT analizo podeželja:

PREDNOSTI	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - sorazmerna ohranjenost naravnega okolja in biološka pestrost – obstoj ekološko in krajinsko vrednih območij - relativno ugodni naravni pogoji in zemlja za kmetijsko proizvodnjo - prisotnost naravi prijaznejše kmetijske proizvodnje - privlačnost krajine za turiste, - dobro razvit zdraviliški turizem z osnovo v termalnih vrelicah in gostoljubnosti ljudi, - možnosti za dodelavo in predelavo kmetijskih proizvodov, - ugodne naravne razmere za razvoj ekološkega kmetijstva, - bližina meje in že vzpostavljeni odnosi s sosedi - Avstrija, Hrvaška in Madžarska, - klimatsko ugodni pogoji za vinogradništvo, v ravninskem delu tudi za pridelavo poljščin in vrtnin, - razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, - teritorialna povezava treh VTC in povečevanje povezovanja kmetov v združenja, grozde, - izmenjava pozitivnih izkušenj med ponudniki pridelkov, izdelkov in nastanitvenih možnosti, - značilna kulinarčna tradicija - vinogradniško okolje - reka Mura - mir na podeželju - začetek razvoja konjereje 	<ul style="list-style-type: none"> - nizka produktivnost v kmetijskem sektorju, - nizka formalna raven izobrazbe in poklicne usposobljenosti za delo ter pomanjkanje E-znanj na kmetijah, - razdrobljene kmetije v osnovi ne razpolagajo z dovolj velikim obsegom obdelovalne zemlje - neizkoriščenost obstoječe kmetijske mehanizacije, - pridelki niso usmerjeni k povpraševanju na tržišču, - nezadostna vodooskrba, - mladina ni zainteresirana za kmetovanje, - staranje prebivalstva, - kmetijska pridelava ni tržno usmerjena, - premalo razvite dopolnilne dejavnosti, - slaba podjetnost kmetijskega prebivalstva, - negativni učinek kapitalskih interesov (vlaganje v ekološko sporne projekte) lahko povzroči ekološke probleme, - nepovezanost različnih kmetijskih sektorjev in subjektov, - nerazvita skupna prodajna podpora za pridelke in izdelke s kmetij, - Premalo vertikalnih povezav med kmeti, turističnimi delavci in predelovalno industrijo - Intenzivno kmetijstvo – onesnaževanje okolja, - pomanjkanje finančnih virov in stalnih virov financiranja društev - premalo nočitvenih kapacitet - neprepoznavnost Prlekije - toga sistemska zakonodaja - urbana neskladnost - preslaba infrastruktura - premajhna stimulacija ljudi - pomanjkanje medsebojnega povezovanja

PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - Pomurje in Podravje kot turistična destinacija v porastu, - kmetijstvo kot edini način varovanja kulturne krajine - nakup, obnova ali dajanje v najem tradicionalnih kmetijskih gospodarstev - prehod iz polindustrijskega in industrijskega kmetovanja na okolju prijazno kmetovanje - razvoj dodelave in predelave kmetijskih proizvodov, - porast zdraviliškega turizma z možnostmi povezave s podeželskim turizmom, - absorpcijska sposobnost turizma – gospodarski učinek razviden tudi v drugih panogah - novi trgi – možnost za vstop tujega kapitala, - ohranjanje poseljenosti podeželja in kmetijstva, s privabljanjem mladih družin - ustanovitev varovanih območij (regijski park Mura, krajinski park Jeruzalem, krajinski park Negova) - spremembe v prehrabnih navadah - izobraževanje, osveščanje - zdrav slog življenja - promoviranje obstoječih in razvoj novih tematskih poti - direktna prodaja na kmetiji - optimalna obdelava tal in minimalna uporaba pesticidov - prehod od klasičnega k ekološkemu kmetovanju - pridelava vrtnin - skupne blagovne znamke območja - biomasa kot alternativni energetski vir - mreženje in povezovanje kmetov in predelovalcev - čezmejna sodelovanja - ustanavljanje tržnic - obnavljanje tradicije in njih trženje - uporaba in izkoriščanje ter povezovanje obstoječih kulturnih objektov - ureditev zapuščenih gramoznih jam 	<ul style="list-style-type: none"> - upad povpraševanja po proizvodih s strani regionalne prehrabne industrije - s staranjem prebivalstva opuščanje tradicionalne govedoreje, predvsem zaradi slabih ekonomskih učinkov - premalo lastnih finančnih sredstev za investicije v dopolnilne dejavnost - nezaupljivost do sprememb - zmanjševanje števila tistih, ki so se pripravljene ukvarjati s kmetijstvom, - opuščanje kmetijske proizvodnje zaradi neorganiziranosti, - zmanjšanje kmetijske zemlje zaradi izgradnje infrastrukture, - nadaljevanje negativnih demografskih trendov - premalo delovnih mest - sebičnost, zavist ljudi - nezainteresiranost v upravi zdravilišč za sodelovanje z ljudmi pri razvoju podeželja - masovni turizem - neupoštevanje mnenj lokalnega prebivalstva - ni prave vzpodbude za izkoreninjenje tradicionalnega mišljenja ljudi o razvoju turizma in podeželja

Prednosti

Sorazmerna ohranjenost naravnega okolja in biološka pestrost – obstoj ekološko in krajinsko vrednih območij

Prednost, ki jo lahko z napačnimi posegi in strategijo razvoja hitro zapravimo. Krajina se s človeškimi posegi v imenu razvoja hitro spreminja, ponavadi v napačni smeri, zato je s tega vidika potrebno hitro ukrepanje, predvsem z zaščito še neokrnjenih naravnih in kulturnih krajin, za kar pa je potreben širši družbeni in politični konsenz. Največji problem pri doseganju konsenza so diametralno nasprotni interesi gospodarstva in naravovarstvenikov, čeprav bi morali za stabilnejši razvoj sodelovati pri razvojnih programih. Prlekija je, z izjemo nekaterih območij na ravninskem delu, biološko in ekološko ohranjena, vendar se z intenzivnim kmetijstvom in naraščajočimi energetske potrebe gospodarstva razmere poslabšujejo. Rešitev vidimo v uvedbi naravovarstvenih območij in prestrukturiranju kmetijstva iz intenzivnega v okolju in naravi prijaznejšo pridelavo.

Relativno ugodni naravni pogoji in zemlja za kmetijsko proizvodnjo

Na ravninskem predelu Prlekije je veliko obdelovalnih površin, ki so primerne za pridelavo poljščin, zelenjave in vrtnin, gričevnati predel Slovenskih goric pa je primeren za trajne nasade, predvsem vinograde, čeprav dolgoročna strategija ES predvideva lastniško ali najemno konsolidacijo obdelovalnih površin (predvsem trajnih nasadov) in ne zasaditve novih.

Prisotnost naravi prijaznejše kmetijske proizvodnje

Kljub prevladujoči intenzivni kmetijski proizvodnji je v Prlekiji prisotna tudi naravi prijaznejša kmetijska proizvodnja, ki predstavlja dober zgled. Kmetje se še vedno zelo težko odločijo za okolju prijaznejšo pridelavo, predvsem zaradi pomanjkanja informacij in dobrih zgledov. Seveda je potrebno okrepiti ekonomske motive, ki bi govorili v prid preusmerjanju v bolj trajnostne oblike kmetijske proizvodnje.

Privlačnost krajine za turiste

Gričevnat in hribovit del Prlekije, zasajen z vinogradi je vedno bolj privlačen za izletniški turizem, kar se odraža na vedno večjem obisku turističnih in izletniških kmetij. To predstavlja prednost predvsem pri razvoju turizma in dodatnih dejavnosti na kmetijah.

Dobro razvit zdraviliški turizem z osnovo v termalnih vrelcih in gostoljubnosti ljudi

V Prlekiji in Pomurju nasploh je izredno dobro razvit zdraviliški turizem z osnovo v termalnih vrelcih in pregovorno gostoljubnostjo prebivalcev Prlekije, ki privablja množice turistov predvsem iz sosednjih držav in Slovenije. Podeželje je s tem lahko glavni dobavitelj blaga za zadovoljevanje potreb teh turistov, zagotavlja pa tudi dodatno turistično ponudbo, ki jo lahko zdravilišča vključujejo v svoje programe za animacijo gostov.

Možnosti za dodelavo in predelavo kmetijskih proizvodov

Večina kmetij se še vedno ukvarja izključno s pridelavo, ki pa v časih globalizacije ni več konkurenčna, predvsem zaradi majhnosti kmetij in s tem posledično izključevanja ekonomije obsega. Edina možnost povečati dodano vrednost kmetijskim proizvodom je dodelava in predelava predvsem ekološko pridelanih proizvodov. Dani so vsi pogoji za ustanavljanje manjših obratov - vaških sirarn, pekarn, žganjarn, ipd. Družno bi lahko tržile isto blagovno znamko. V Prlekiji so še vedno prisotna znanja tradicionalnih obrti (kolarji, kovači, mizarji) in predelave, zato je prestrukturiranje kmetijstva v tej smeri toliko lažje.

Ugodne naravne razmere za razvoj ekološkega kmetijstva

Glede na izkušnje v preteklih letih so naravne razmere ugodne za razvoj ekološkega kmetovanja.

Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

Zanimanje za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah narašča zaradi zgoraj omenjenih razlogov in vedno več kmetij, ki se s tem že ukvarjajo.

Bližina meje in že vzpostavljeni odnosi s sosedi - Avstrija, Hrvaška in Madžarska

Obmejno področje je zanimivo predvsem z vidika turizma, čezmejnega povezovanja in tranzita. Povezovanje vinskih cest, termalnih kopališč in povezovanja turističnih centrov s podeželskim zaledjem lahko v veliki meri pripomorejo k hitrejšemu razvoju podeželja. Z Avstrijci, Hrvati in Madžari pa že poteka sodelovanje na gospodarskem, kulturnem in športnem področju, ki ga je potrebno še nadgraditi.

Teritorialne povezave treh VTC in povečevanje povezovanja kmetov v združenja, grozde. Tudi kmetje so se začeli zavedati, da je proizvod kontrolirane kvalitete dosti lažje tržiti, kot »no name« proizvode. Vendar razvoj in kontrola kvalitete predstavlja stroške, ki jih posamezne kmetije ne zmorejo same. Zato se povezujejo in ustanavljajo združenja in grozde, v katerih postavijo standarde kvalitete in jih tudi zagotavljajo. Uspešnost trženja proizvodov povezanih kmetov daje dober zgled in zanimanje za takšne vrste sodelovanja narašča. Podlaga za že obstoječa povezovanja in tudi njihovo nadgraditev pa so povezane vinsko-turistične ceste.

Oživljanje starih obrti in tradicionalne kmečke kulinarike

Oživljanje starih obrti in tradicionalne kmečke kulinarike je pomembno predvsem zaradi dodelave in predelave kmetijskih proizvodov. Brez teh znanj bi izgubili pomemben del kulturne dediščine in s tem ravno tako izdelke, ki imajo v očeh kupcev vedno večjo vrednost.

Vedno več kmetij se odloča za integrirano ali ekološko pridelavo

Z informiranjem in propagiranjem ekološke pridelave opažamo tudi večje zanimanje kmetov za takšno pridelavo. Nekaj k temu prispevajo tudi državne vzpodbude, vendar opažamo, da to ni glavni motiv, zaradi katerega se kmetje odločajo za ekološko pridelavo, ampak vedno bolj zavest o ohranjanju okolja in pitne vode, ki je v Pomurju že v alarmantnem stanju. Nenazadnje pa lahko vzroke za to iščemo tudi v vedno zahtevnejšem trgu kmetijskih proizvodov.

Vinogradniško območje

Območje Ljutomersko ormoških gor, Radgonsko-Kapelskih in Slovenskih gor je izrazito primerno za vinogradništvo in sadjarstvo. Sicer pa se med naravnimi danostmi odlikujejo še primerna nadmorska višina, veliko sončnih leg, mešanje vplivov alpskega in panonskega podnebja, razgibanost terena in ugodna sestava tal. Možnost torej za vrsto aktivnosti v pokrajini (izletništvo, prireditve ob delu,..), možnosti za razne dopolnilne dejavnosti (vino, sokovi, suho sadje).

Reka Mura

Celotno obmejno področje ob Muri predstavlja raznoliko pokrajino z nekaterimi naravnimi posebnostmi (precej neokrnjena gozdna pokrajina, vinorodno področje, precej listnatih gozdov – kostanj), ki je že zdaj precej dobro obiskano. Ponudbo bi kazalo dograditi zlasti v smeri razvoja doživljajskega pohodništva, kulinaričnega potepanja in organiziranih obiskov naravnih in kulturnih znamenitosti z vključitvijo prireditev, ki bi vsebovale šege in navade značilne za Prlekijo.

Značilna kulinarična tradicija

Babičini recepti pripovedujejo o kulinarični zgodovini regije, ki danes vedno bolj pridobiva na veljavi. Po možnosti bi želeli več ponudnikov, ki ponujajo samo tradicionalne jedi značilne za pokrajino.

Mir na podeželju

Ni je gospodarske dejavnosti, ki je ali je bila tako prilagojena naravnim virom ali okolju, kot je kmetijstvo. Prav z razvojem te primarne gospodarske dejavnosti je nastajala tudi materialna podoba slovenskih pokrajin z razpoznavnim vzorcem poselitve-pokrajinsko identiteto. Turistom in gostom ponuditi pokrajino kot tako in jo tako tudi tržiti; kot kraj miru in kraj sprostitve v naravi.

Začetek razvoja konjereje - športna panoga, ki ljubitelje živali in predvsem ljubitelje konjev pritegne na podeželje. Lahko v šolo jahanja, najem konj za jahanje v naravi, vožnja s konji med turističnimi kmetijami, razni prevozi s konjsko vprego, poti.

Slabosti

Nizka produktivnost v kmetijskem sektorju

Nizka produktivnost ima več vzrokov. Prvi je gotovo majhnost kmetij in njihova razdrobljenost, kar onemogoča izkoriščanje ekonomij obsega, drugi razlog je, da so kmetije ponavadi dodatna dejavnost poleg službe, v zadnjih letih k temu prispevajo še klimatske spremembe.

Nizka formalna raven izobrazbe in poklicne usposobljenosti za delo ter pomanjkanje E-znanj na kmetijah

Kmetje v Prlekiji so le izjemoma kvalificirani (srednješolska kmetijska izobrazba), visoko kvalificiranih je le za vzorec. Mladi se raje odločajo za perspektivnejše poklice, pa tudi če se odločijo za izobrazbo v kmetijski smeri, se le redko vrnejo na kmetijo. Poleg formalne izobrazbe primanjkuje tudi ostalih uporabnih znanj in veščin, še posebej E-znanj, ki bi kmetom omogočila lažje prestrukturiranje in usmeritev k predelavi in dodelavi.

Razdrobljene kmetije v osnovi ne razpolagajo z dovolj velikim obsegom obdelovalne zemlje, saj je precej ljudi zaposlenih in imajo doma manjše kmetije z obdelovalno zemljo. Iz tradicije in zgodovinskih razlogov (dedovanje) so kmetije v Prlekiji izredno razdrobljene, zaradi česar je tudi ekonomski donos manjši. Ta trend se sicer ne nadaljuje, opazamo združevanje, dolgoročne najemne pogodbe in odprodaje, vendar je struktura kmetij še zmeraj neugodna za razvoj kmetijstva. Strojna mehanizacija je zaradi tega v nekaterih primerih neizkoriščena, v drugih nedostopna zaradi sezonske komponente pri obdelavi, amortizacija je glede na dohodek izredno velika.

Neizkoriščenost obstoječe kmetijske mehanizacije

Razen kmetijskih strojev za obdelovanje (traktorjev), ki so praviloma slabo izkoriščeni, je ostala mehanizacija na kmetijah večinoma zastarela. Nova tehnologija je sicer vsem dostopna, vendar se večini ne izplača investirati v dejavnost, ki zaradi prej omenjenih razlogov ni rentabilna.

Pridelki niso usmerjeni k povpraševanju na tržišču

Kmetije v Prlekiji se še vedno ukvarjajo predvsem s pridelavo poljščin in žita za krmo živine, čeprav so ravno ti proizvodi pod največjim cenovnim pritiskom zaradi uvoza. Preusmeritev k pridelavi drugih proizvodov je izredno težka, saj bi morala zajeti večino kmetov za zagotavljanje zadostnih količin.

Intenzivno kmetijstvo – onesnaževanje okolja

Z nadaljevanjem intenzivne pridelave v kmetijstvu bomo v okolju pustili nepopravljive škodljive posledice. Neokrnjena narava, čista voda in zrak so najpomembnejši viri na podlagi katerih lahko razvijamo turizem in zvišamo kvaliteto življenja v tej pokrajini. Kvaliteta

živiljenja postaja vse pomembnejši faktor, ki vpliva na odločitve tujih investitorjev v predvsem visoko tehnološki dejavnosti o tem, kam investirati denar.

Nezadostna vodooskrba

Vodo oskrba Prlekije je v alarmantnem stanju. Poleg nepovezanosti vodovodnega omrežja in nezmožnost zagotavljanja zadostnih količin vode med sušnimi obdobji, je tudi sama podtalnica izredno onesnažena. Večina vasi v Prlekiji, ki niso blizu urbanih središč ima svoje vodnjake, ki so seveda premajhni, da bi zagotavljali zadostne količine vode.

Mladina ni zainteresirana za kmetovanje

Zaradi neprivlačnosti poklica, neugodne lastniške strukture (starejši le stežka predajo kmetijo mlajšim) se mladi ne odločajo več za ta poklic. Na kmetijah ostajajo večinoma tisti, ki nimajo zadostne izobrazbe za zaposlitev v urbanih centrih.

Staranje prebivalstva

Starostna struktura prebivalstva kaže na staranje prebivalstva na sploh, na podeželju pa je ta pojav še potenciran. Na kmetijah ostajajo starejši ljudje, mladi se ne vračajo. Zaradi tega postaja dovzetnost za nove tehnologije vedno nižja in s tem posledično tudi ekonomska moč kmetije.

Premalo razvite dopolnilne dejavnosti

Večina kmetij se ukvarja s primarno pridelavo in prodajo pridelka. Redki so primeri, ko s kmetije prihajajo na trg polproizvodi ali celo gotovi izdelki. Takšna miselnost zavira razvoj in dolgoročno višanje dohodka na kmetijah, po drugi strani pa država s svojimi pogoji kaj hitro prisili kmeta, da postane podjetnik in s tem podvržen drugim zakonom, davkom in vodenju knjig, o katerih kmetje načeloma niso dovolj informirani.

Pomanjkanje novih znanj in izkoriščanje novih tehnologij med kmeti

To velja predvsem za elektronsko poslovanje in komuniciranje. Svetovni splet postaja vedno bolj tudi tržno orodje. Predvsem za turistične kmetije velja, da je trženje preko svetovnega sveta priporočljivo, objava podatkov in informacije o kapacitetah in cena pa skoraj nujno. Po drugi strani pa je svetovni splet odličen vir informacij in poceni ter učinkovito orodje za komuniciranje, kar pa kmetje še ne izkoriščajo.

Preostri pogoji za pridobitev nacionalnih in evropskih sredstev za razvoj kmetij

Pogoji, ki jih postavlja država in ES za pridobitev denarnih pomoči so izredno izključujoči, predvsem za tiste, kjer je kmetijstvo dodatna dejavnost poleg službe. S tem država onemogoča razvoj polkmetij v kmetije in samozaposlitve na kmetijah, ker že v začetku takšni kmetje ne morejo pridobiti finančnih pomoči in so v slabšem položaju kot ostali.

Premalo vertikalnih povezovanj med kmeti, turističnimi delavci in predelovalno industrijo
Grozdenje je v Evropi ena izmed najbolj priljubljenih in učinkovitih povezav med gospodarskimi subjekti, ki jo je relativno enostavno prenesti na kmetijstvo. Povezave v grozdih so zelo fleksibilne in se lahko določajo od primera do primera, tako, da noben subjekt ne izgubi svoje identitete, na trgu pa nastopa skupaj s svojimi partnerji v grozdu. Takšen pristop k promociji, nabavi in trženju ima lahko velike sinergijske učinke, pa vendar je v Prlekiji povezovanje kmetij izredna redkost, razen na vinarskem področju, kjer takšne povezave že obstajajo.

Toga sistemska zakonodaja

Toga zakonodaja in predpisi ter nenehno spreminjaje pogojev, nepoznavanje raznih vrst predpisov je zelo pogosta in resna ovira pri pospeševanju razvoja turizma in podjetništva nasploh.

Pomanjkanje stimulacij in nestimulativna bančna, zaposlitvena, davčna politika, plačilna nedisciplina itd., vse to ima za posledico večanje dela na črno.

Pomanjkanje investicijskih sredstev in neugodna dohodkovna struktura in pomanjkanje stimulacij se odraža tudi na področju investicijskih vlaganj. Investitorji sami ne morejo zagotoviti dovolj sredstev, ostali viri pa so največkrat neugodni.

Preslaba infrastruktura

Zdajšnja ponudba je predvsem zaradi preslabe infrastrukture pa tudi zaradi nepovezanosti nosilcev kulture, nekritičnega prenašanja modelov od drugod in premajhne izkoriščenosti potencialov celotnega območja, zelo skromna.

Premajhna stimulacija in motivacija

Ena izmed osnovnih oblik motivacije je sodelovanje prebivalcev pri kreiranju in realizaciji programa razvoja turizma. Nadaljnje oblike motivacije morajo temeljiti na zagotavljanju strokovne pomoči pri preverjanju strokovne zamisli, urejanju pogojev, informiranju in svetovanju o možnostih in pogojih za pridobitev finančnih sredstev. Ker je za posameznike na deželi največji problem kako privabiti turiste, in ti v okolje prihajajo bolj ali manj po naključju, prebivalci ne vidijo v turizmu možnost zaslужka. Manjka torej osnovna motivacija - profit.

Pomanjkanje medsebojnega povezovanja predvsem pri skupnem trženju.

Neorganiziranost in nesposobnost tržnega nastopanja. Ljudje na kmetijah so predvsem pridelovalci in predelovalci. Marketinga in prodaje niso navajeni in ga tudi ne obvladajo. Uspešna prodaja pa zahteva poleg kvalitetnih izdelkov tudi dobro organiziranost in nastop na trgu. In tako ni niti promocije niti trženja sedanje skromne ponudbe. Morda je slednje tudi vzrok za to...

Urbana neskladnost

Vemo, da se vidna podoba kulturnih krajin z razvojem in napredkom civilizacije neustavljivo spreminja, tako kot se je zmeraj. Toda vsi si želimo, da bi bile te spremembe kakovostne. Takšne pa so, če pri razvoju in posegih v prostor upoštevamo znanje, izkušnje in delo prednikov ter ohranjamo njihove izdelke kot del naše kulturne dediščine, kot našo posebnost, drugačnost, identiteto. Večkrat je bilo že omenjeno, da moramo posege v prostor načrtovati tako, da z varstvom, prenovo in z novimi gradnjami ohranjamo obstoječo, spoznano tradicionalno krajino, urbano in stavbno identiteto ali oblikujemo novo, ki je enaka ali boljša.

Priložnosti

Pomurje kot turistična destinacija v porastu

V zadnjih letih je Pomurje postalo vedno bolj obiskana turistična destinacija, predvsem na področju termalnega turizma in zaradi relativno ohranjenega okolja s poudarjeno kmetijsko identiteto ter bogate kulturne in naravne dediščine. V tem dejstvu vidimo eno največjih priložnosti za prestrukturiranje kmetijstva, ker se odpirajo nove možnosti in trgi za dodatne dejavnosti na kmetijah, ki s tradicionalnim kmetovanjem ne morejo več preživeti.

Porast zdraviliškega turizma z možnostmi povezave s podeželskim turizmom

Predvsem zdravilišča so tista, ki morajo pokazati interes za povezovanje z zaledjem - podeželsko turistično ponudbo, ki je turistično ravno tako dobro razvito. Svojim gostom morajo ponuditi največ kar lahko in to vključuje tudi okoliške naravne in kulturne turistične znamenitosti, ki vabijo individualne goste iz vsega sveta v te kraje. Podeželje gotovo nudi komplementarno ponudbo zdraviliškim storitvam in sprostitev na drugačen, za to pokrajino značilen in unikaten način.

Razvoj dodelave in predelave kmetijskih proizvodov

Z razvojem dodelave in predelave kmetijskih proizvodov se viša tudi njihova dodana vrednost. Kmetje ponavadi prodajajo samo nepredelane izdelke in zaradi tega tudi ustvarijo relativno nizek dohodek, ki pa ga lahko z nizkimi dodatnimi stroški dodelave ali predelave znatno dvignejo.

Novi trgi – možnost za vstop tujega kapitala

Z vstopom Slovenije v ES se je povečal tudi interes tujih investorjev za vlaganje v slovensko gospodarstvo in s tem tudi v turizem. S tem se odpirajo nove možnosti in trgi, ki jih lahko podeželje v povezavi s podjetništvom izkoristi. Z novim kapitalom bi lahko tudi obnovili in preuredili propadajoče objekte s turističnim potencialom, za katere zaenkrat pri nas še ni dovolj zanimanja ali volje.

Ohranjanja poseljenosti podeželja in kmetijstva

Priložnost, ki je naša pokrajina ne sme zamuditi. Zaradi pomanjkanja informacij, predvsem pa zaradi nezainteresiranosti je kar nekaj sredstev, ki so namenjena sofinanciranju ohranjanja poseljenosti podeželja in kmetijstva ostalo neizkoriščenih. Tukaj vidimo predvsem priložnost za boljši izkoristek teh sredstev s pravočasno animacijo upravičencev za ta sredstva. Za ta namen je nujno ustanoviti podeželsko razvojno jedro za področje Prlekije, ki bo prevzela vlogo animatorja ciljnih skupin teh razpisov.

Ustanovitev varovanih območij (regijski park Mura, krajinski park Jeruzalem, krajinski park Negova)

Za skladen razvoj turizma, gospodarstva in družbe so varovana območja velika priložnost, z vidika varstva okolja pa nujnost. Razvoj gospodarstva in zviševanje energetskega potreb nujno vodi k devastaciji zaenkrat še relativno ohranjenega okolja. Argumenti na strani zagovornikov varovanih področij so ohranjanje narave in okolja kot naravne dediščine pa tudi kot magnet za turiste in posledično nova delovna mesta na podeželju v tej panogi.

Spremembe v prehrabnih navadah ljudi

Spremembe v prehrabnih navadah ljudi in svetovni trendi k zdravi prehrani odpirajo velike trge za pridelovalce in predelovalce zdrave prehrane. Ob zgoraj omenjenih pogojih (ohranjena narava) in s kontrolo kvalitete je hrana s podeželja tržno zelo zanimiv produkt, ki ga lahko kmetje tržijo doma. Za prodajo v večje prodajne sisteme pa je nujno združevanje pridelovalcev in predelovalce zdrave prehrane za zagotavljanje zadostne količine.

Promoviranje obstoječih in razvoj novih tematskih poti

Podeželje nesporno ponuja široko paleto možnosti razvoja določenih aktivnosti in med drugim tudi bogate narodove dediščine, katere del so tematske poti, v ponudbo, ki ob dobrem trženju in promociji lahko enakovredno konkurira na domačem in mednarodnem tržišču.

Direktna prodaja na kmetiji

V koraku z razvojem turizma na podeželju se odpirajo tudi možnosti za direktno prodajo izdelkov na kmetiji. Takšna prodaja omogoča kmetom iztržiti višjo ceno za svoje pridelke in izdelke. Do sedaj je takšna prodaja razvita samo na področju vinarstva, zaradi administrativnih ovir in zakonodaje pa tudi ta upada.

Prehod od klasičnega k ekološkemu kmetovanju

Podpore ekološkemu kmetovanju vzpodbujajo še »neopredeljene« kmetije k čim hitrejšemu prestrukturiranju in prestop iz tradicionalnega in intenzivnega k ekološkemu kmetovanju.

Pridelava vrtnin

Večje povpraševanje po vrtninah in zelenjavi je priložnost za kmetije, ki imajo možnost pridelave teh proizvodov, da se prestrukturirajo. Pridelava je sicer zelo sezonskega značaja, vendar je v regionalnem razvojnem programu predvideno več hladilnic, ki lahko ta sezonski vpliv občutno zmanjšajo

Skupne blagovne znamke območja

Osnovna zamisel skupne blagovne znamke je povečati prepoznavnost izdelkov iz Prlekije s čim manjšimi stroški. Kmetije, turistične kmetije, obrtniki in ostali majhni proizvajalci nimajo dovolj sredstev in znanja za razvoj lastnih blagovnih znamk, zato je smiselno združevati sredstva in vsaj za sorodne proizvode izdelati in promovirati skupno blagovno znamko. Ta bi bila uporabna predvsem za izdelke, ki so značilni za Prlekijo in teh ni malo.

Mreženje in povezovanje kmetov in predelovalcev

V zadnjih dveh letih je država zelo spodbujala različne povezave med subjekti tako na gospodarskem kot kmetijskem področju. Kljub temu v Prlekiji ne zaznavam večjih premikov v tej smeri, čeprav je dolgoročno to edina možna rešitev za male proizvajalce. S povezovanjem lahko tudi manjši proizvajalci izkoriščajo ekonomije obsega, zmanjšajo oz. porazdelijo stroške nabave, trženja in promocije. Na tem področju bo potrebno še veliko vloženega truda predvsem pri animaciji kmetov in predelovalcev, kar nas vodi do naslednje točke:

Podporne institucije

Institucije, ki se ukvarjajo samo z razvojem podeželja so nujno potrebne v našem okolju, predvsem zato, ker lahko na lokalni ravni vzpostavijo partnerstva med javnimi, privatnimi in nevladnimi institucijami. Preko teh partnerstev lahko animirajo in ugodno vplivajo na nastanek novih povezav med pridelovalci in predelovalci, plasirajo informacije o državnih vzpodbudah na tem področju in nudijo tehnično pomoč pri kandidiranju za ta sredstva.

Uporaba že obstoječih objektov

Turizem postaja pri nas vedno bolj pomembnejša gospodarska dejavnost, ta pa živi predvsem od značilnosti krajine. Seveda od tistih značilnosti, ki jo delajo privlačno, pa naj bodo te naravne ali dosežek človeškega dela. Za kvalitetno in privlačno turistično ponudbo je nujno potrebno ohraniti tipične ambientalne značilnosti pozidanega prostora. V mnogih primerih še ni določeno pravno lastništvo, da bi s primernimi adaptacijami lahko usposobili objekte za različne dejavnosti, marsikje pa je to že urejeno in to s pridom uporabljajo v različne namene, največkrat kar kot etnološke muzeje. Potreba po vsestranski ponudbi različnih dogajanj v omenjenih objektih je nujna: koncerti, prireditve, srečanja, predavanja, posveti itd.

Ureditev opuščenih gramoznih jam

Iz gramoznic, nekdanjih "šoder" jam, so se po prizadevanju ribiških društev uredili ribniki, namenjeni predvsem športnemu ribolovu. V tako okolje se je mogoče vključiti še z drugimi raznimi možnimi aktivnostmi povezanimi s turizmom, kot na primer taborjenje, pikniki, nenazadnje zaključki in praznovanje obletnic.

Nevarnosti

Upad povpraševanja po proizvodih s strani regionalne prehrambene industrije

Zaradi relativno predragih proizvodov in logističnih težav, se podjetja v lokalni prehrambeni industriji vse bolj odločajo za uvoz kmetijskih pridelkov, predvsem iz vzhodnih držav. Predvsem je zaradi klimatskih razmer nemogoče pokrivati sezonska nihanja prodaje, zato je naš pridelek prodan vedno po najnižji ceni, če gledamo krivuljo sezonskega povpraševanja.

Premalo finančnih sredstev za investicije v dopolnilne dejavnost

Za razvoj dopolnilnih dejavnost na kmetijah so potrebne nove tehnologije in izobraževanja, za kar pa je predvsem na malih kmetijah, premalo sredstev. Kmetje imajo dostop do finančnih sredstev, s katerimi lahko financirajo dopolnilne dejavnosti, le iz naslova EPD.

Zmanjševanje števila tistih, ki so se pripravljene ukvarjati s kmetijstvom

Če bo kmetijstvo postalo nezanimiva dejavnost, obstaja velika nevarnost za propadanje podeželja v obliki, kakor ga poznamo danes. Podeželje bi postalo pusto in nenaseljeno s propadajočimi vasi in neobdelano zemljo. Ker tega gotovo ne želimo, je potrebno ohraniti kmetijstvo in kmete kot jedro ekonomskega, socialnega in kulturnega razvoja na podeželju.

Zmanjšanje površin kmetijske zemlje zaradi izgradnje infrastrukture

Kmetijska zemlja ima glede na parcele, kjer je predvidena urbanizacija, infrastruktura, poslovne cone, nizko vrednost. Zaradi tega lastniki vedno bolj spreminjajo namembnost kmetijskih zemljišč. Posledica tega je dolgoročno zmanjševanje obdelovalnih površin in s tem poglabljanje problema majhnosti kmetij.

Premalo delovnih mest

Nestimulativna dohodkovna struktura in nizek dohodek iz osnovne kmetijske dejavnosti dopolnjuje le še dohodek iz zaposlitve v nekmetijskih dejavnostih, ki pa ob nizki izobrazbeni strukturi in enostranski ponudbi nezahtevnih delovnih mest, prav tako ne zadošča za boljši družinski standard.

Masovni turizem

Pri iskanju novih strategij je treba upoštevati, da so zavarovana območja z vidika doseganja naravovarstvenih ciljev neprimerna za množične prireditve in masovni turizem. Smer razvoja turizma v zavarovanih območjih je v turizmu, ki je prilagojen prostoru in ljudem, ki v tem prostoru živijo, torej v turizmu, ki je v pogledu števila obiskovalcev ekstenziven, vendar v pogledu ponudbe izjemen in izrazito kakovosten.

Ne upoštevanje mnenj lokalnega prebivalstva

Samoumevno je, da ima lokalno prebivalstvo, ki prebiva v določenem območju, veliko večji občutek in boljše vizije o tem, kakšne so potrebe za njihov prihodnji razvoj in zaradi tega je bistvenega pomena, da se že od začetka priprav na razvojne programe upoštevajo vizije, želje, potrebe, potenciali ter podjetnost lokalnega prebivalstva iz območja razvoja. Tak pristop je zahteven in predstavlja izziv za vse sodelujoče na vseh ravneh. Vendar lahko le tako usklajena akcija prinese prave rezultate pri razvoju turističnih produktov z vsebino in ponudbo naravne in kulturne dediščine. Pri tem imajo pomembno vlogo turistična društva, ki lahko, s svojo inovativnostjo in stalno skrbjo za varovanje naravnih vrednot in kulturne dediščine ter njeno umeščanje v razvojne priložnosti in vizije, prispevajo h kvalitetni turistični dejavnosti.

Ni prave vzpodbude za izkoreninjenje tradicionalnega mišljenja ljudi o razvoju turizma in podeželja

Za vzbujanje turistične zavesti prebivalstva je potrebno pripraviti in izvajati program, ki bo vključeval informiranje, osveščanje, izobraževanje za turizem in bo prebivalce vzpodbujal k aktivnemu sodelovanju pri kreiranju in uresničevanju razvoja turizma.

Zdajšnja ponudba je, zaradi nepovezanosti nosilcev, nekritičnega prenašanja modelov od drugod in premajhne izkoriščenosti vseh potencialov iz okolja, stereotipna in skopa.

4. RAZVOJNA VIZIJA LAS PRLEKIJA

Sodobne tehnologije so omogočile dvig produktivnosti in povečale fizični obseg pridelane hrane v Evropi do te mere, da se Evropska unija sooča s presežki hrane. To postavlja kmetijstvo v povsem nov razvojni kontekst. Več tisočletij je bil imperativ kmetijske dejavnosti povečevanje obsega pridelave hrane, ob koncu 20. stoletja pa se je razvojna paradigma bistveno spremenila. Kmetijstvo je z novimi razmerji v prehranski bilanci razvitega sveta pričelo dobivati poleg osnovne vloge pridelave hrane, tudi vse močnejšo sekundarno vlogo skrbnika kulturne krajine. Vloga kmetije kot osnovne gospodarske celice podeželja je postala v 21. stoletju multifunkcionalna.

Vloga kmetijstva v razvoju podeželja dobiva nove razsežnosti. Te vloge so naravnane v smeri zagotavljanja kvalitetne, zdrave hrane in ohranjanja vitalnega življenjskega okolja s posebnim poudarkom na zaščiti naravnih virov. Lokalno okolje ima zelo omejen vpliv na oblikovanje kmetijske politike, ki se oblikuje na nacionalni ravni. Izbor razvojne paradigme na lokalni ravni je zaradi tega določen z okvirom nacionalne kmetijske politike, za katero je v zadnjih letih značilen močan vpliv evropske kmetijske politike. Slednja spodbuja poleg izboljševanja konkurenčnosti kmetijskih gospodarstev tudi ekstenzifikacijo proizvodnje za ohranjanje biodiverzitete in vzdrževanje kulturne krajine.

Prlekija ima kljub izjemnim naravnim danostim, podobno kot ostale regije omejene naravne resurse. Najpomembnejši od teh so pitna voda, rodovitna prst in pestri naravna in kulturna dediščina podeželskega prostora. Razvojna strategija upošteva poleg naravnih virov tudi človeške resurse. Ti so v Prlekiji bolj omejeni kot naravni viri. Bogata zgodovina in pestro kulturno zgodovinsko okolje predstavlja temelj, na katerega naslanjamo strategijo razvoja podeželja Prlekije. Iz teh osnovnih predpostavk izvajamo razvojno vizijo prleškega podeželja.

Razvojna vizija prleškega podeželja je skladna s sodobno evropsko razvojno paradigmo. Naravnana je k trajnostnemu socialno ekonomski razvoju, ki upošteva celostni razvoj podeželja v harmoniji med človekom in njegovim naravnim okoljem. Temelji na treh oseh, ki tvorijo pogoje za sonaravni, trajnostni razvoj regije: izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave, spodbujanju trajnostnega upravljanja s podeželskimi viri ter izboljšanje kakovosti življenja na podeželju z razvojem perspektivnih gospodarskih dejavnosti. Zagotavljanje pogojev za dolgoročno blaginjo prebivalstva upošteva potrebo po skrbnem ravnanju z naravnimi viri in kulturno dediščino Prlekije.

4.1. CILJI IN USMERITVE

Izbrana tema in cilji

Lokalna razvojna strategija za območje Prlekije izhaja iz Razvojnega programa podeželja, v katerem so bila združena razvojna prizadevanja v sloganu »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije«. Slogan odraža tematsko usmerjenost in poudarek na razvijanju turizma na podeželju. Lokalna razvojna strategija deloma ohranja vsebinsko usmeritev tega slogana, deloma pa prenaša poudarek tudi na druga področja, postaja torej širša. Izboljšanje prepoznavnosti Prlekije bomo v izvajanju lokalne razvojne strategije zasledovali s slogani: »Prlekija – dežela vinogradov«, »Prlekija – dežela zdravja« in »Prlekija – med prijatelji«. Trije slogani odražajo tripartitno strukturo izbrane teme in ciljev razvoja podeželja v prleški lokalni razvojni strategiji.

Izbrana nosilna tema lokalne razvojne strategije je skladna z razvojno vizijo, ki gradi na kombiniranju bogatih naravnih in kulturnih ter zgodovinskih virov z omejenimi človeškimi viri. Vsebina lokalne razvojne strategije pokriva življenjsko naselitveni prostor, delovni prostor in družbeno kulturni prostor. Strukturirana je v tri ključne cilje, skladne s komponentami Programa razvoja podeželja 2007 – 2013:

- Prlekija bo postala ekonomsko propulzivno območje
- Izjemna raznolikost in bogastvo naravne in kulturne dediščine bodo ostale trajne vrednote
- Socialna diferenciacija med mestom in podeželjem se bo zmanjšala in ustavili se bodo izrazito negativni demografski trendi

Iz teh ciljev izhajajo tri prednostne naloge razvoja podeželja na lokalni ravni:

1. izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave
2. spodbujanje trajnostnega upravljanja s podeželskimi viri
3. izboljšanje kakovosti življenja na podeželju z razvojem perspektivnih gospodarskih dejavnosti

Vsaka od prednostnih nalog predstavlja skupaj z ostalima dvema vzvod za doseganje hitrejšega razvoja prleškega podeželja. Prva prednostna naloga izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave prispeva k prvemu cilju, spreminjanja prleškega podeželja iz nerazvitega okolja v ekonomsko propulzivno območje. Druga prednostna naloga spodbujanje trajnostnega upravljanja s podeželskimi viri prispeva k uresničevanju drugega cilja, s katerim želimo doseči trajno ohranjanje raznolike in bogate naravne, kulturne in zgodovinske dediščine. Tretja prednostna naloga izboljšanje kakovosti življenja na podeželju z razvojem perspektivnih gospodarskih dejavnosti prispeva k doseganju tretjega cilja, zmanjševanju socialne diferenciacije med prebivalci mest in podeželja, kjer se morajo ustaviti izrazito negativni demografski trendi.

Razvojna vizija podeželja Prlekije je usmerjena k doseganju širše palete specifičnih ciljev, skladnih z zgornjimi usmeritvami splošnih ciljev in prednostnih nalog:

- Zagotavljanje kvalitetnega življenjskega in bivalnega okolja, ki bo privlačno lokalnemu prebivalstvu in njegovim obiskovalcem
- Ohranjanje enakomerne poseljenosti vseh delov Prlekije
- Zagotavljanje trajnih pogojev za doseganje solidne dodane vrednosti v kmetijskih in s kmetijstvom povezanih dejavnostih
- Uvajanje nizkoentropijskega kmetijstva in čedalje večji delež ekoloških kmetij
- Smotrno izkoriščanje naravnih resursov za trajno zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb
- Zagotavljanje zadostnega števila delovnih mest za lokalno prebivalstvo
- Izboljšanje atraktivnosti podeželja z razvojem mehkega, naravi prijaznega turizma
- Trajno ohraniti naravno in kulturno dediščino Prlekije
- Izboljšati odnose med mestnimi središči in podeželskim zaledjem
- Ustvariti spodbudno, razvoju naklonjeno klimo v javnem mnenju
- Povezati specializirane nosilce kmetijske dejavnosti na podeželju v lokalne grozde
- Zaščititi nosilne blagovne znamke in zagotoviti visoko kvaliteto ponudbe
- Motivirati povezovanje vseh sestavnih delov podpornega okolja za razvoj podeželja
- Vzpostaviti učinkovite tržne poti za prodajo pridelkov, izdelkov in storitev podeželja
- Izboljšati prepoznavnost Prlekije v slovenskem in mednarodnem prostoru

Učinki doseganja splošnih in specifičnih ciljev bodo v Prlekiji zaznani v obliki porasta podeželskega prebivalstva in izboljšanja socialno ekonomskega standarda. Slednji ne bo več povzročal ogrožanja bogate naravne in kulturne dediščine Prlekije, kljub temu, da bo regija kot celota povečala svojo konkurenčno prednost. Prlekija bo namesto pridiha revščine in nerazvitosti, dobila »imidž« privlačne, atraktivne in vitalne regije, v kateri bo pomenilo življenje privilegij, ne glede na to, v katero socialno kategorijo sodimo.

4.2. PREDNOSTNE NALOGE

Prva prednostna naloga lokalne razvojne »Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave« prispeva v glavnem k uresničevanju ključnih ciljev prve osi Programa razvoja podeželja 2007 – 2013:

- dvig konkurenčnosti primernega sektorja
 - dvig dodane vrednosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu
- in k ciljem druge osi PRP:
- diverzifikacija podeželskega gospodarstva

Druga prednostna naloga »Spodbujanje trajnostnega upravljanja s podeželskimi viri« prispeva v glavnem k uresničevanju ključnih ciljev druge osi Programa razvoja podeželja 2007 – 2013:

- ohranjanje kmetovanja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost
- spodbujanje okolju prijazne kmetijske prakse na območjih Natura 2000
- ohranjanje biodiverzitete
- izboljšanje stanja voda in okolja

in deloma k ciljem 3. osi Programa razvoja podeželja:

- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju

Tretja prednostna naloga »Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti« prispeva v glavnem k uresničevanju ključnih ciljev tretje osi Programa razvoja podeželja 2007 – 2013:

- diverzifikacija podeželskega gospodarstva
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju

4.2.1. Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave

Utemeljitev

Socialna struktura podeželja se je po vstopu Slovenije v Evropsko unijo močno spremenila. Spremembe so posledica prilagajanja svetovnim gospodarskim trendom in zahtevam po konkurenčnosti v vseh segmentih gospodarskega življenja. Zagotavljanje kvalitetnih delovnih mest je na podeželju vse težje. Obseg kmetijskih gospodarstev se veča in s porastom produktivnosti hkrati zmanjšuje število delovnih mest v kmetijski proizvodnji. V prihodnje se bodo na podeželju pojavljale tipizirane oblike kmetij, ki bodo prisiljene dosegati evropsko in svetovno konkurenčnost. Specializirana kmetijska gospodarstva s sodobno tehnologijo in visoko produktivnostjo bodo omogočala zaposlenim dolgoročno stabilna delovna mesta. Poljedelsko živinorejsko usmerjene kmetije bodo obsegale več deset hektarjev obdelovalnih površin, sadjarsko vinogradniške in zelenjadarske kmetije pa bodo za doseganje konkurenčnosti morale obsegati vsaj 5 ali več hektarjev trajnih nasadov. Takšne kmetije bodo zagotavljale delovna mesta vsem članom gospodinjstva in poleg teh zaposlovale tudi okoliško prebivalstvo, zlasti v sezonskem obdobju. Takšna specializirana kmetijska gospodarstva so tržno konkurenčna in prodajajo svoje proizvode samostojno ali preko povezovanja v zadruge, gospodarske družbe ali skupne blagovne znamke.

Velik potencial za uvajanje kmetijske predelave imajo mešane kmetije, ki postajajo spričo koncentracije kmetijske proizvodnje vse številnejše. Podeželje bo v prihodnosti vse zanimivejše bivalno okolje, ki bo lokalnemu prebivalstvu zagotavljalo omejen obseg delovnih mest. Večina prebivalcev podeželja bo zaposlena v bližnjih gravitacijskih centrih. Na takih družinskih kmetijah bo največ ena polno kmečko zavarovana oseba, ostale bodo zaposlene

v bližnjih mestnih središčih. Dohodek iz kmetijske dejavnosti bo predstavljal tem kmetijam le manjši del skupnih družinskih prihodkov. Tržni viški teh kmetij v prihodnje ne bodo imeli bistvenega vpliva na prehransko bilanco regije. Dohodek iz zaposlitev izven kmetije bodo mešane kmetije najkvalitetneje naložile v izgradnjo predelovalnih kapacitet. Sprva je možna predelava kmetijskih proizvodov v obliki dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ob doseganju zadostne dodane vrednosti pa so možne dodatne zaposlitve na kmetijskih gospodarstvih.

Pomembna kategorija podeželja so samo oskrbne kmetije. Zaradi splošnega porasta življenjskega standarda in bistvenega znižanja cen hrane so postale samo oskrbne kmetije marginalna kategorija. V začetku prejšnjega stoletja še prevladujoča socialna kategorija je danes v kmetijski politiki povsem zanemarjena. To slovenskemu podeželju ni v ponos, saj s tem zanemarja tisočletno tradicionalno vlogo malega kmeta. Obdelovanje zemlje in pridelovanje hrane za lastne potrebe postaja v sodobnem času domena dveh ekstremnih socialnih skupin: najrevnejših in najbogatejših. Prvim zaradi omejenih kmetijskih površin in nezmožnosti zaposlitve predstavlja samo oskrbna kmetija glavni vir za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb. Drugi zadovoljujejo svoje osnovne in višje življenjske potrebe na ravni visokega standarda. Tem postaja pridelava zdrave hrane na lastnih kmetijah način aktivnega preživljanja prostega časa.

Nizkoentropijsko kmetijstvo je mehka alternativa intenzivnemu industrijskemu kmetovanju. Pri nizkoentropijskem kmetovanju se skrajno racionalno uporablja energija in odmerki kemijskih pripravkov. Stroji in obdelava tal so racionalizirani in v skladu z ekološkimi zahtevami. Sistem zemlja-rastlina-žival je uravnoteženi sistem brez pojma odpadek. Enako pomembne kot ekološke, so tudi sociološke posledice takega kmetovanja, ki omogočajo skupne mlekarne, sirarne, žganjekuho, urejanje okolja, skupno prodajo. Ker je nakup vseh potrebnih strojev za male kmete neracionalen je nujno pristopiti v skupnost in s tem v soodvisnost. Lastnik mehanizacije je zadolžen za pravočasno opravljeno delo na njivah in travnikih, gospodar na kmetiji pa se posveti zgolj živinoreji in predelavi. Oba pa sta pod nadzorom strokovnih služb – agronomov, živilskih tehnologov in veterinarjev.

Programi In ukrepi

Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave bomo izvajali v Prlekiji s številnimi projekti v 7 ukrepih, razdeljenih v 3 programe:

- program prestrukturiranja kmetijske pridelave
- program predelave živil
- program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva

Tabela 35: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi
»Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave«

Prednostna naloga 1	Program	Ukrep	Projekti in ciljne skupine
Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave	Uvajanje ekološkega kmetijstva	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
		Uvajanje in kontrola integrirane proizvodnje v zelenjadarstvu, sadjarstvu in vinogradništvu	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
		Specializacija kmetijskih gospodarstev	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
	Program predelave živil	Izgradnja predelovalnih kapacitet na kmetijskih gospodarstvih	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
		Izgradnja večjih predelovalnih obratov za zelenjavo in sadje	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev ali zadrug in podjetij
	Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva	Zagotavljanje infrastrukturnih in prostorskih pogojev	Posamični projekti občin
		Vzpostavitev mreže podpornih institucij malemu gospodarstvu, kmetijstvu in turizmu	Združevanje skupnih služb in vzpostavitev enovite podporne institucije za razvoj turizma

Program prestrukturiranja kmetijske pridelave

1. Uvajanje ekološkega kmetijstva

Cilji	<p>Povečanje števila kmetij, ki se ukvarjajo z ekološko pridelavo</p> <p>Vzpodbujanje okolju prijazne kmetijske proizvodnje na vodovarstvenem območju</p> <p>Zmanjšanje škodljivih vplivov na okolje, ki jih povzroča intenzivno kmetovanje</p> <p>Povečanje dodane vrednosti kmetijskih pridelkov</p> <p>Zagotoviti stalno preskrbo zdrave prehrane</p>
Aktivnosti	<p>Animacijske in motivacijske delavnice</p> <p>Izobraževanje kmetov</p> <p>Strokovno svetovanje in mentorstvo pri uvajanju ekološke pridelave</p> <p>Svetovanje in pomoč pri pridobivanju finančnih podpor namenjenih ekološkemu kmetovanju</p>

	Povezovanje in združevanje ekoloških kmetovalcev Vzpostavljanje pilotnih in učnih ekoloških kmetij
Vrednost	1,5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, KGZ, Razvojne agencije, Združenja, Kmetije
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, večji pridelovalci, brezposelne osebe,

2. Uvajanje in kontrola integrirane proizvodnje v zelenjadarstvu, sadjarstvu in vinogradništvu,

Cilji	Zagotavljanje zadostnih količin domačih vrtnin in zelenjave iz Prlekije Povečati število kmetij, ki pridelujejo povrtnine in zelenjavo Zmanjšanje sezonskih nihanj v ponudbi domače zelenjave in vrtnin Povezovanje pridelovalcev zelenjave in vrtnin Povišanje dohodka kmetij Izboljšanje konkurenčnosti nosilcev specializirane proizvodnje hrane Zmanjšanje negativnih vplivov kmetijske pridelave na okolje Zagotavljanje kvalitetne hrane
Aktivnosti	Animacija in motivacija Izobraževanje in usposabljanje kmetov za pridelavo Strokovno svetovanje in mentorstvo pri uvajanju novih tehnologij Svetovanje in pomoč pri pridobivanju certifikatov in registraciji dejavnosti Povezovanje in združevanje pridelovalcev Zagotovitev akreditacije kontrolni službi za integrirano pridelavo Izobraževanje in usposabljanje nosilcev kmetij Promocija integrirane proizvodnje in njenih prednosti
Vrednost	0,48 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, KGZ, Razvojne agencije, Kmetije
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, večji pridelovalci, živilska in prehrabena industrija, gostinstvo in turizem

3. Specializacija kmetijskih gospodarstev,

Cilji	Povečanje dodane vrednosti iz naslova kmetijske proizvodnje Konkurenčnost enot kmetijskih gospodarstev na specializiranih trgih Izboljšanje kvalitete produktov Povečanje produktivnosti
Aktivnosti	Organizacija strokovnih usposabljanj Priprava strokovnih ekskurzij Prenos dobrih praks Ustanovitev podeželskega razvojnega jedra, ki zagotavlja celostno podporo posameznim projektom in nosilcem dejavnosti s področja ekološkega kmetovanja, dopolnilnih in drugih dejavnosti na kmetijah ter razvoja lokalne oskrbe s hrano Zagotoviti podporo razvoju ekološkega kmetijstva, razvoju dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in drugih s kmetijstvom povezanih dejavnosti, razvoju in promociji lokalne oskrbe z zdravo hrano, ustvarjanje stimulativnega okolja za razvoj novih dejavnosti in delovnih mest na podeželju Opremljanje in promocija vzorčnih, specializiranih kmetij

Vrednost	1,0 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	KGZ – Kmetijska svetovalna služba, Razvojne agencije, Kmetije, Občine
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, javne institucije (šole, zavodi, domovi)

Program predelave živil

4. Izgradnja predelovalnih kapacitet na kmetijskih gospodarstvih

Cilji	Izboljšanje dohodkovnega položaja kmetij Doseganje višje dodane vrednosti na podeželju Zagotavljanje kvalitetnih živil iz domače proizvodnje
Aktivnosti	Izdelava investicijskih programov in tehnične dokumentacije za investitorje Promocija predelave s prenosi dobrih praks Izobraževanje in usposabljanje ter informiranje nosilcev kmetijskih gospodarstev o primerjalnih prednostih predelave na kmetiji Opremljanje kmetij za predelavo kmetijskih pridelkov
Vrednost	1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Nosilci investicij, Podporno okolje
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, zadruga, združenja pridelovalcev

5. Izgradnja večjih predelovalnih obratov za zelenjavo in sadje

Cilji	Izgradnja centrov za skladiščenje in pripravo zelenjave za trg omogoča prestrukturiranje kmetij, povečanje dodatne vrednosti v pridelavi zelenjave ter enoten in konkurenčen nastop na trgu. Proizvodnja je nepovezana in nekonkurenčna na področju priprave blaga za trg, zato je potrebno z izgrajenimi skladiščnimi kapacitetami povečati ponudbo zelenjave čez celo leto. Cilj projekta je tudi razvoj blagovne znamke in enoten nastop na trgu Omogočanje odkupa sadja in zelenjave Povečanje dohodka malim proizvajalcem Izboljšanje zaposlitvenih priložnosti na podeželju Doseganje višje stopnje dodane vrednosti na kmetijah s specializirano proizvodnjo sadja in zelenjave
Aktivnosti	Pomoč pri iskanju finančnih podpor zainteresiranim investitorjem Izdelava investicijske in tehnične dokumentacije in prijave na razpise Usposabljanje kadrov za vodenje in vzdrževanje proizvodnje v takih obratih Center za skladiščenje (hladilna oprema in pakirne linije) v Podgorcih Vzpostavitev zbirnega centra in predelave v Ljutomeru
Vrednost	3 mio EUR
Obdobje	2009 -2013
Nosilci	Podporne institucije, Potencialni investitorji-javno in zasebno partnerstvo
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, zadruga, združenja pridelovalcev, prehrabena industrija, logistika

Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva

6. Zagotavljanje infrastrukturnih in prostorskih pogojev

Cilji	<p>Ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju Ustanavljanje novih enot malega gospodarstva Omogočiti hitrejšo rast gospodarstva Privabiti tuje investitorje</p>
Aktivnosti	<p>V regiji je potrebno zagotoviti ustrezne prostorske pogoje in strokovno pomoč novim in mladim podjetjem pod ugodnejšimi pogoji. Oboje se prepleta v inkubatorjih oz. v obrtnih conah, ki so lahko različnih vsebin in namenjeni različnim ciljnim skupinam (na primer: splošni podjetniški inkubatorji, univerzitetni pred-inkubatorji, inovacijski centri – s poudarkom na podjetjih, ki nastajajo na podlagi inovacij, tematski inkubatorji, ki vključujejo nova podjetja iz iste panoge ali s komplementarnimi dejavnostmi). Pri vseh vrstah inkubatorjev oz. obrtnih conah je ključna ustrezna strokovna pomoč članom inkubatorja pri razvoju njihove dejavnosti.</p> <p>Strokovne storitve za člane inkubatorjev običajno izvaja management inkubatorja, specializirane storitve so lahko na voljo na podlagi pogodb z zunanjimi izvajalci. Za zagotovitev usklajenega delovanja inkubatorjev v Prlekiji in širše ter za zagotovitev kritičnega števila uporabnikov specializiranih strokovnih storitev za člane inkubatorjev je smiselno vzpostaviti povezavo (mrežo) med inkubatorji, po potrebi tudi širše. Mreženje inkubatorjev podpirajo tudi državni razvojni dokumenti.</p> <p>Zvišati ekonomsko moč Prlekije Izdelava projektne dokumentacije za podeželski inkubator Nabor partnerjev in izvajalcev Izvedba projekta Trženje poslovnih in obrtnih con</p>
Vrednost	27, 9 mio EUR
Obdobje	2007 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Država
Ciljne skupine	Podjetniki na podeželju, podjetniki, potencialni podjetniki, mladina, brezposelne osebe in iskalci prve zaposlitve, kmetje, zadruga

7. Vzpostavitev mreže podpornih institucij malemu gospodarstvu, kmetijstvu in turizmu

Cilji	<p>Hitrejše nastajanje novih MMSP, zlasti v dejavnostih z visoko dodano vrednostjo Preraščanje mikro podjetij v mala in srednja podjetja Izboljšanje ugleda podjetništva in podjetniške kulture Povečanje stopnje preživetja podjetij Spodbujanje pozitivnega odnosa do podjetništva med različnimi ciljnimi skupinami Zagotovitev prilagojenih podpornih storitev za bodoče podjetnike iz posebnih ciljnih skupin Spodbujanje različnih oblik povezovanja in sodelovanja med mladimi podjetji Povečanje dostopa podjetij posebnih ciljnih skupin do ustreznih razvojnih spodbud na različnih ravneh (nacionalna, mednarodna) Povečanje števila novih MMP, ki jih ustanavljajo pripadniki posebnih ciljnih skupin, zlasti v dejavnostih z visoko dodano vrednostjo</p>
-------	--

	<p>Spodbujanje lastnikov novih in mladih podjetij k širitvi poslovanja in odpiranju delovnih mest</p> <p>Zagotovitev kompletnih in na enem mestu dostopnih stalnih podpornih storitev za bodoče podjetnike</p> <p>Zagotovitev prilagojenih in stalnih strokovnih storitev za mlada podjetja po dostopnih cenah</p> <p>Spodbujanje različnih oblik povezovanja in sodelovanja med mladimi podjetji</p> <p>Povečanje dostopa novih in mladih podjetij do lokalnih, regionalnih in nacionalnih razvojnih spodbud</p> <p>Spodbujanje lastnikov novih in mladih podjetij k širitvi poslovanja in odpiranju delovnih mest</p> <p>Povečanje stopnje preživetja podjetij po 3 letih delovanja</p> <p>Zagotoviti znanje in kadre na podeželju</p> <p>Olajšati prebivalcem območja dostop do posebnih znanj in finančnih vzpodbud</p> <p>Zvišati ekonomsko moč Prlekije</p> <p>Ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju</p> <p>Ustanavljanje novih enot malega gospodarstva</p> <p>Omogočiti hitrejšo rast gospodarstva</p> <p>Privabiti tuje investitorje</p>
Aktivnosti	<p>Svetovanje in usposabljanje kadrov mreže</p> <p>Povezave podpornih institucij in ustanavljanje njihovih izpostav</p> <p>Delovanje in promocija mreže</p> <p>Pridobivanje finančnih podpor</p> <p>Povezovanje podpornih institucij in podeželskih razvojnih jeder</p>
Vrednost	0,42 mio EUR
Obdobje	2007 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Podjetniki na podeželju, podjetniki, potencialni podjetniki, mladina, brezposelne osebe in iskalci prve zaposlitve, kmetje, kmetijska gospodarstva, zadruga, združenja pridelovalcev, združenja predelovalcev

Pričakovani rezultati

V programskem obdobju 2007 – 2013 se bo nadaljeval proces preusmerjanja kmetij iz konvencionalne, integrirane v ekološko pridelavo. Delež ekoloških kmetij v skupnem številu kmetijskih gospodarstev se bo približal slovenskemu povprečju. Do konca tega programskega obdobja se bo povečalo število specializiranih kmetij, ki bodo konkurenčne na domačem in na mednarodnih trgih. Največja pričakovanja slonijo na zelenjadarstvu, sadjarstvu in vinogradništvu. Kriza slednjega bo do konca programskega obdobja premagana tudi po zaslugi prestrukturiranja velikih vinskih kleti, zlasti ljutomerske, kjer je potrebna čim prejšnja menjava lastnika. Porast kmetij z dopolnilno dejavnostjo se bo pomembno povečal deloma zaradi ekonomske nuje prebivalcev podeželja in deloma zaradi ugodnejše zakonodaje, ki ureja pogoje za opravljanje dopolnilnih dejavnosti. Občine bodo skladno s svojimi absorpcijskimi sposobnostmi razširile javno poslovno infrastrukturo na obrobju mest, kar bo vplivalo na lažje zaposlovanje v Prlekiji. Dolgoročni učinki odpiranja novih delovnih mest bodo kljub trenutni svetovni krizi opazni še pred iztekom programskega obdobja. Na podeželju bo do leta 2013 nastalo več malih podjetij kot v prejšnjem programskem obdobju. Z novimi delovnimi mesti se bo ustavilo upadanje števila prebivalcev v Prlekiji.

4.2.2. Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri

Utemeljitev

Kakovost življenja prebivalcev podeželja temelji na uvajanju takšnih gospodarskih dejavnosti, ki izhajajo iz razpoložljivosti lokalnih virov in dobrin in niso v nasprotju z varovanjem okolja. Cilj doseganja višje kakovostne ravni bivanja mora biti v enaki meri uresničljiv tako prebivalcem podeželja kot mesta. Gre predvsem za opremljenost podeželja z osnovno komunalno infrastrukturo. Ta bo vplivala tudi na lažje ohranjanje naravne dediščine. Povišana umrljivost in krajša življenjska doba prebivalcev Prlekije v primerjavi z drugimi območji ostaja dejstvo, katerega lahko spremenimo le z odločnim uresničevanjem okoljsko naravnane lokalne razvojne strategije.

Prednostna naloga razvoja podeželja v Prlekiji »spodbujanje trajnostnega upravljanja z naravnimi viri« ima najbolj dolgoročne posledice. Kljub temu, da obe povodji Mure in Drave nudita zadostne količine pitne vode za oskrbo celotnega območja, je preskrbljenost lokalnega prebivalstva s pitno vodo na dolgi rok ogrožena. Intenzivne gospodarske dejavnosti in koncentracija prebivalstva povzročajo negativne vplive na okolje. Posebej pomembno je zaskrbljujoče slabšanje kvalitete pitnih voda v Prlekiji. S primernimi ukrepi je potrebno zavarovati te resurse pred nadaljnjim onesnaževanjem.

V Prlekiji sodi velik del naravnih virov v zavarovana območja. Nemalokrat čutijo prebivalci varovalne režime narave in kulturne krajine kot omejitev v razvojnih prizadevanjih. Vtis omejevanja razvoja je odraz miselnosti, ki zasleduje le ozke in kratkoročne cilje materialnega bogatenja posameznikov. Širše dojetanje kakovosti življenjskega prostora ponuja v zavarovanih območjih razvojno priložnost. Vsak obiskovalec Prlekije je navdušen nad tukajšnjimi naravnimi bogastvi in lepoto kulturne krajine. Prebivalci te vrednosti prepogosto prezremo v prizadevanjih za premagovanje vsakdanjih ovir v življenju. Lokalna razvojna strategija zato daje velik poudarek trajnostnemu upravljanju naravnih virov in vzdrževanju neponovljive preleške kulturne krajine, katera ponuja naravnost arhaično podobo evropskega podeželja.

Programi In ukrepi

Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri bomo zagotavljali z izvajanjem projektov v 6 ukrepih, razdeljenih v 2 programa:

- program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti
- program vzdrževanja kulturne krajine

Tabela 36: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi »Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri«

Prednostna naloga 2	Program	Ukrep	Projekti in ciljne skupine
		Ohranjanje zavarovanih območij	Regijski park Mura
			Krajinski park Jeruzalem
			Krajinski park radgonsko - kapelske gorice
			Krajinski park Središče ob Dravi

Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri	Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti	Ohranjanje biotske raznovrstnosti	Obnova 11. mlinskega kanala (potočni rak – zaščitena vrsta)
			Zaščita favne in flore ob reki Muri in Ščavnici in Nadgradnja učne poti ob reki Muri
			Očiščenje onesnaženih in zaraščenih obrežij rek
			Postavitev mlinov na reki kot dodatna turistična ponudba
		Varovanje zalog pitne vode	Izboljšano ravnanje z vodnimi viri
			Revitalizacija degradiranih območij
	Program vzdrževanja kulturne krajine	Prilagajanje kmetij okoljskim standardom	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
		Ekstenzifikacija kmetijstva	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev
		Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč	Individualni projekti nosilcev kmetijskih gospodarstev

Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti

1. Ohranjanje zavarovanih območij

Projekt	Regijski park Mura
Cilji	Zaščititi ogroženo naravno dediščino z ustanovitvijo parka Zmanjšanje degradacij naravnega okolja Regijski park kot turistična atrakcija Odpiranje novih delovnih mest predvsem v turizmu in izobraževanju Ohraniti biotsko pestrost - varovanje značilnih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovega življenjskega okolja, Ohranjanje naravnih, dinamičnih procesov reke Mure v njeni strugi in poplavnem svetu, Varovanje in vgrajevanje etnološke in tehnične kulturne dediščine rečnih brodov in mlinov, Varstvo kulturne krajine s spodbujanjem obstoječih oblik gospodarjenja v prostoru ter v uravnanim in vzdržnem razvoju vseh človekovih pridobitnih dejavnosti in urbanizacije
Aktivnosti	Priprava projektnih prijav na razpise Izdelava načrta regijskega parka Mura ter vzpostavitev regijskega parka Mura Animacija in motivacija prebivalcev za sodelovanje v zaščiti območja Izobraževanje na področju naravovarstva

	Pomoč in svetovanje pri razvoju novih storitvenih in proizvodnih dejavnostih na območju parka
Vrednost	2 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Prekmurja, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo pokrajine ob Muri, turistični delavci, izobraževalne ustanove, kmetje, ribiči, lovci, bujraši, mlinarji

Projekt	Krajinski park Jeruzalem
Cilji	Zaščititi ogroženo naravno in kulturno dediščino z ustanovitvijo parka Zmanjšanje degradacij naravnega okolja Zakonska zaščita pred onesnaževanjem Krajinski park kot turistična atrakcija Priprava načrta upravljanja, spremljanja, analize stanja, vzdrževanja, obnavljanja in varovanja naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v parku Formiranje informacijskega centra Skrb za promocijo in predstavitev parka Vzpostavitev sodelovanja s predstavniki lokalnih skupnosti, lastniki zemljišč v parku ter prebivalcev Oblikovanje poti in ustreznih označb v parku Razvoj turističnih produktov in druge ponudbe na območju parka Organizacija vodniške službe po parku Odpiranje novih delovnih mest predvsem v turizmu in izobraževanju Ohraniti zdravo življenjsko okolje za sprostitev in oddih
Aktivnosti	Pripraviti projekt Ustanoviti Krajinski park Jeruzalem Animacija in motivacija prebivalcev za sodelovanje v zaščiti območja Izobraževanje na področju naravovarstva Pomoč in svetovanje pri razvoju novih storitvenih in proizvodnih dejavnostih na območju parka
Vrednost	1,5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo Prlekije in Podravja, turistični delavci, izobraževalne ustanove, vinogradniki, ribiči, lovci, turisti, brezposelne osebe

Projekt	Krajinski park radgonsko – kapelske gorice
Cilji	Dodatno zaščititi območje Nature 2000 z ustanovitvijo krajinskega parka Zmanjšanje degradacij naravnega okolja Zakonska zaščita pred onesnaževanjem Krajinski park kot turistična atrakcija Priprava načrta upravljanja, spremljanja, analize stanja, vzdrževanja, obnavljanja in varovanja naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v parku Postavitev info točke Skrb za promocijo in predstavitev parka Vzpostavitev sodelovanja s predstavniki lokalnih skupnosti, lastniki zemljišč v parku ter prebivalcev

	<p>Oblikovanje poti in ustreznih označb v parku Razvoj turističnih produktov in druge ponudbe na območju parka Organizacija vodniške službe po parku Odpiranje novih delovnih mest predvsem v turizmu in izobraževanju Ohraniti zdravo življenjsko okolje za sprostitev in oddih</p>
Aktivnosti	<p>Ustanovitev Krajinskega parka radgonsko – kapelske gorice Animacija in motivacija prebivalcev za sodelovanje v zaščiti območja Izobraževanje na področju naravovarstva Pomoč in svetovanje pri razvoju novih storitvenih in proizvodnih dejavnosti na območju parka</p>
Vrednost	0,5 mio EUR
Obdobje	2011 – 2013
Nosilci	Občini Gornja Radgona in Radenci, PORA, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo Pomurja in Slovenskih goric, turistični delavci, izobraževalne ustanove, vinogradniki, kmetje, ribiči, lovci, turisti, brezposelne osebe

Projekt	Krajinski park Središče ob Dravi
Cilji	<p>Zaščititi ogroženo naravno dediščino z ustanovitvijo parka Zmanjšanje degradacij naravnega okolja Ohraniti poplavni svet Drave na območju parka Ohraniti biotsko pestrost Priprava načrta upravljanja, spremljanja, analize stanja, vzdrževanja, obnavljanja in varovanja naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti v parku Formiranje informacijskega centra Skrb za promocijo in predstavitev parka Vzpostavitev sodelovanja s predstavniki lokalnih skupnosti, lastniki zemljišč v parku ter prebivalcev Oblikovanje poti in ustreznih označb v parku Razvoj turističnih produktov in druge ponudbe na območju parka Organizacija vodniške službe po parku Odpiranje novih delovnih mest predvsem v turizmu in izobraževanju Ohraniti zdravo življenjsko okolje za sprostitev in oddih</p>
Aktivnosti	<p>Ustanoviti Krajinski park Središče ob Dravi Animacija in motivacija prebivalcev za sodelovanje v zaščiti območja Izobraževanje na področju naravovarstva</p>
Vrednost	1,0 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo Prlekije in Podravja, turistični delavci, izobraževalne ustanove, kmetje, ribiči, lovci, turisti, brezposelne osebe

2. Ohranjanje biotske raznovrstnosti

Projekti	<p>Obnova 11. mlinkega kanala (potočni rak – zaščitena vrsta) Zaščita favne in flore ob reki Muri in Ščavnici Očiščenje onesnaženih in zaraščenih obrežij rek Postavitev mlinov na reki kot dodatna turistična ponudba</p>
----------	---

	Nadgradnja učne poti ob reki Muri
Cilji	Zagotavljanje zdravega življenjskega okolja Odpreti nova delovna mesta Osveščanje na področju varstva narave in njene raznolikosti Ohranjanje naravne dediščine in biotske pestrosti
Aktivnosti	Priprava projekta Pridobitev soglasij Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalca Izvedba projekta
Vrednost	3 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo pokrajine ob Muri in Ščavnici, turistični delavci, izobraževalne ustanove, kmetje, ribiči, mlinarji, društva

3. Varovanje zalog pitne vode

Projekt	Izboljšano ravnanje z vodnimi viri
Cilji	Očistiti in revitalizirati vodotoke Zmanjšati posledice suše Izboljšati vodni režim Zagotavljanje dolgoročne kvalitetne oskrbe s pitno vodo Zaščita vodonosnikov, izgradnja rastlinskih čistilnih naprav, povečanje razvitosti podeželja, zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje
Aktivnosti	Popularizacija varstva vodnih virov Zmanjšanje uporabe kemičnih snovi Osveščanje največjih onesnaževalcev Izraba alternativnih vodnih virov Ustanovitev novih vodnih rezervatov Speljani administrativni postopki in investicije potrebne za uresničitev ciljev
Vrednost	3 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo pokrajine ob Muri in Dravi, kmetijska gospodarstva, gospodarstvo, javne ustanove

Projekt	Revitalizacija degradiranih območij
Cilji	Zmanjševanje negativnih posledic agrarnih operacij Očiščenje onesnaženih rek in voda (Ščavnica) Ohranjanje naravne dediščine in biotske pestrosti Zagotavljanje dolgoročne kvalitetne oskrbe s pitno vodo
Aktivnosti	Promocija varovanja pitne vode Izobraževanje Osveščanje največjih onesnaževalcev Zmanjševanje uporabe kemičnih snovi
Vrednost	6,1 mio EUR
Obdobje	2007 – 2013

Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo pokrajine ob Muri in Dravi, kmetijska gospodarstva, gospodarstvo, javne ustanove

Program vzdrževanja kulturne krajine

4. Prilagajanje kmetij okoljskim standardom

Cilji	Vključenost vseh kmetijskih gospodarstev v KOP Izboljšanje dohodkovnega položaja kmetij Izboljšanje splošnega stanja okolja in lepša podoba podeželja
Aktivnosti	Animacija nosilcev kmetijskih gospodarstev Pomoč pri prijavi za subvencije Usmerjanje v dohodkovno zanimive kulture in tehnike pridelave
Vrednost projekta	0,5 mio EUR
Obdobje	2007 - 2013
Nosilci	Kmetijska svetovalna služba, Razvojne agencije, Kmetije
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, vinogradniki, pridelovalci sadja in zelenjave

5. Ekstenzifikacija kmetijstva

Cilji	Zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje Kultivirana krajina tudi na območjih, podvrženih zaraščanju Zmanjševanje pritiska ponudbe na trgu
Aktivnosti	Seznanjanje nosilcev kmetijskih gospodarstev s prednostmi ekstenzivnega kmetovanja Svetovanje pri odločanju za prehod iz intenzivnega na ekstenzivni način kmetovanja
Vrednost	0,5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	KGZ – Kmetijska svetovalna služba, Razvojne agencije, Kmetije
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, vinogradniki, pridelovalci sadja in zelenjave

6. Preprečevanje zaraščanja kmetijskih zemljišč

Cilji	Ohranjanje poseljenosti slovenskega podeželja Ohranjanje kulturne krajine
Aktivnosti	Izdelava katastra kmetijskih zemljišč v zaraščanju Organizacija upravljanja zaraščajočih zemljišč
Vrednost	1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine, KGZ
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, kmetje, vinogradniki, pridelovalci sadja in zelenjave, Sklad kmetijskih zemljišč, občine

Pričakovani rezultati

V programskem obdobju 2001 – 2013 bo večina naravnih virov v Prlekiji dobila trajno zaščito. K temu bo največ pripomoglo doslednejše izvajanje programa Natura 2000, kateri doslej razen sredstev iz programa LIFE ni imel omembe vrednih virov. PRP in evropska kmetijska politika razvoja podeželja obetata na tem področju spremembe, ki se bodo odrazile na velikem deležu Natura 2000 območij v Prlekiji. Sonaravno gospodarjenje z zemljišči v zavarovanih območjih bo dobilo večji pomen zlasti ob Muri in Dravi, kjer bo potrebno še strožje varovanje vodnih virov. Zavarovana območja kulturne krajine bodo z uspešnimi projekti ponudile večje možnosti zaposlovanja predvsem v območjih Krajinskega parka Jeruzalem in radgonsko – kapelskih gor. Večji del območij z izrazito bogato biotsko pestrostjo bo trajno zavarovan. Še pred iztekom programskega obdobja bodo narejeni prvi koraki k revitalizaciji degradiranih območij. Vse kmetije bodo v tem času prilagodile gospodarjenje okoljskim standardom, kar bo pomembno vplivalo na zmanjšanje obremenjenosti okolja.

4.2.3. Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti

Utemeljitev

Razvitejše regije od Prlekije ponujajo prebivalcem boljše priložnosti za zaposlovanje in višji življenjski standard. Zato se mladi ljudje z višjo stopnjo izobrazbe raje odločajo za življenje v urbanih centrih. Depopulacija je izrazito prisotna v odročnih krajih, ki ne zagotavljajo enakovrednih življenjskih pogojev, kot strnjena naselja. Kvaliteta življenja na podeželju je povezana z zagotavljanjem osnovnih pogojev za zdravo bivanje in zagotavljanjem zadovoljivega socialno ekonomskega standarda. Solidna lokalna infrastruktura in kvalitetna delovna mesta na podeželju so torej ključni dejavniki, ki vplivajo na vitalnost podeželja.

Izgradnja lokalne infrastrukture je na podeželju še zmeraj najtežje finančno breme. Prlekija spada podobno, kot ostali del severovzhodne Slovenije med slabše razvite regije. Kot taka počasneje izgrajuje cestno omrežje, težave ima celo pri zagotavljanju kvalitetne pitne vode za vse prebivalce. Priložnosti za zaposlovanje in učinkovitost delovnih mest na podeželju sta v veliki meri odvisni od kvalitete komunikacijskega omrežja. Dokler ne bo izgrajena kvalitetna lokalna infrastruktura na celotnem območju Prlekije, bodo prisotni trendi praznjenja podeželja. Zato je osnovna strateška usmeritev izgradnja kvalitetnega omrežja lokalne infrastrukture.

Zagotavljanje delovnih mest na podeželju bo s porastom življenjskega standarda in z rastjo podeželskega turizma vedno pogostejše v dopolnilnih dejavnostih. Sedanja zakonodaja deluje s pretirano strogim reguliranjem prezahtevnih tehnično - sanitarnih pogojev izrazito zaviralno. Dopolnilne dejavnosti na kmetijah so velik in neizkoriščen potencial razvoja podeželja. Postopna liberalizacija in ohlapnejša regulativa na tem področju bo nujna za ohranjanje poseljenosti podeželja.

Delovna mesta na podeželju bodo v prihodnje nastajala tudi ob kmetijah v kmetijstvu komplementarnih storitvenih dejavnostih. Predelava živil je dohodkovno zanimiva predvsem na področju živil iz kontrolirane ekološke pridelave. Z višjo stopnjo predelave raste tudi stopnja dodane vrednosti. Predvsem mešane kmetije imajo v tem segmentu veliko priložnost, saj imajo možnost, da dohodek iz drugih dejavnosti investirajo v predelovalne

kapacitete na kmetiji. Neindustrijska predelava ima zaradi novih zahtev trga po bolj zdravi hrani dobro perspektivo.

V Prlekiji imajo največjo perspektivo s podeželskim turizmom povezane storitvene dejavnosti. Multiplikacijski faktor slovenskega turizma je 1,8, kar pomeni izjemno visok gospodarski učinek. Naravne danosti in bogata kulturna dediščina Prlekije oblikujeta izjemno pestro in turistom zanimivo podobo podeželja. Priložnosti za ustvarjanje dohodka na tem področju so izjemne, saj je možna široka izbira s turizmom povezanih dejavnosti. Največji učinek bodo prinesle investicije v prenočitvene kapacitete in v izboljšanje pestrosti kulinarične ponudbe.

Osnova za razvoj turizma in s tem razvoja podeželja v Prlekiji je ohranjanje bogate kulturne dediščine. Prlekija je v prejšnjem stoletju pomembno prispevala k razvoju slovenske narodne misli in kulture. Znanja velikih mislecev, umetnikov in gospodarstvenikov so zrasla iz življenja preprostega človeka, ki je v družinskem in vaškem okolju negoval ljudsko izročilo. Z izginevanjem starega načina življenja izginja tudi izvirnost prleškega podeželja. Atraktivnost Prlekije je neposredno odvisna od stopnje izvirnosti. Bogato kulturno dediščino, ki še živi v obliki ljudskega izročila je potrebno preplesti s sodobnim slogom življenja. Skupaj s stavbno dediščino bosta ponudili neprecenljiv potencial razvoja turizma. Z ohranjanjem kulturne dediščine pa se bo dvignila tudi kakovost življenja v Prlekiji. Večja prepoznavnost in atraktivnost Prlekije kot življenjskega prostora bosta pripomogli k večjemu občutku pripadnosti in samozavesti prebivalcev Prlekije.

Programi In ukrepi

Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti bomo zagotavljali z izvajanjem projektov v 16 ukrepih, razdeljenih v 5 programov:

- program izgradnje lokalne infrastrukture
- program razvoja dopolnilnih dejavnosti
- program gospodarskega povezovanja in trženja
- program mehkega turizma na podeželju
- program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja

Tabela 37: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi »Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti«

Prednostna naloga 3	Program	Ukrep	Projekti in ciljne skupine	
Izboljšanje kakovosti	Program izgradnje lokalne infrastrukture	Zagotavljanje vodooskrbe	Projekt celovite vodooskrbe Prlekije	
		Izgradnja prometne infrastrukture (lokalno cestno omrežje)	Individualni projekti prleških občin	
		Izgradnja komunalne infrastrukture	Izgradnja kanalizacijskih omrežij	
			Izgradnja čistilnih naprav	
		Posodobitev telekomunikacijskega omrežja	Individualni projekti prleških občin in zasebnega sektorja	

življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti	Program razvoja dopolnilnih dejavnosti	Uvajanje dopolnilnih dejavnosti v turistični dejavnosti, povezani s kmetijstvom in domačih obrti	Individualni projekti zainteresiranih nosilcev
		Izobraževanje kot podpora dopolnilnim dejavnostim	Projekti v organizaciji podpornega okolja
	Program gospodarskega povezovanja in trženja	Povezovanje v skupnosti proizvajalcev in grozdenje	Projekti zainteresiranih posameznikov za panožno združevanje
		Zaščita in trženje blagovnih znamk Prlekije	Projekti javno zasebnih partnerstev
	Program mehkega turizma na podeželju	Nadaljevanje izvedbe programa »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije«	Projekti zainteresiranih nosilcev zasebnega, javnega in ekonomskega sektorja
		Opremljanje tematskih poti	Projekti prleških občin in lokalnih turističnih društev
		Razvoj mladinskega turizma	Projekti mladinskih društev in študentskih klubov ter občin
		Zeliščni park Negova	Projekti javnega in zasebnega sektorja
		Izdelava skupnega promocijskega materiala za območje Prlekije	Projekti javno zasebnega partnerstva LAS Prlekija
		Uvajanje novih turističnih produktov prleškega podeželja	Individualni nosilci projektov
		Koordinacija in izboljšanje kakovosti prireditev	Projekti podpornega okolja
	Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja	Usposabljanje kadrov v organizacijskih, poslovnih in komunikacijskih in tehničnih vedah	Individualni projekti zainteresiranih nosilcev in podpornega okolja

Program izgradnje lokalne infrastrukture

1. Zagotavljanje vodooskrbe

Cilji	Zagotovitev oskrbe s pitno vodo iz javnega vodovoda Zmanjšati izgube vode Zamenjati obstoječe azbestne cevi Zagotoviti zadostne količine pitne vode na območju Zagotoviti učinkovit nadzor, upravljanje in varovanje črpališč Obnova transportnega voda vodovodno zajetje - Hajndl, Obnova transportnega vodovoda Kamenjak - Vinski vrh - Jeruzalem Izgradnja transportnega cevovoda Krčevina - Miklavž - Kog - Klumpa Obnova cevovoda Plavčak - Kajžar Izgradnja cevovoda Hujbar - Cerovec - Veličane Novogradnja za oskrbo obstoječe visoke cone Obnova cevovoda Šalinci - Banovci, Obnova cevovoda Stročja vas - Pristava Novogradnja vodovoda Godemarci-Mala Nedelja-Moravci, Obnova vodovodnega omrežja na območju občine Veržej in Križevci, tehnični pregledi ter pridobitev uporabnih dovoljenj
Aktivnosti	Izdelava projektne dokumentacije Novogradnja in razširitev obstoječega sistema Rekonstrukcija starega sistema Izgradnja novih kapacitet v vodohranih Zagotavljanje novih vodnih virov in razširitev starih Regijsko povezovanje vodooskrbnih sistemov
Vrednost	14,2 mio EUR
Obdobje	2007 – 20013
Nosilci	Občine Prlekije Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo, kmetijstvo in gospodarstvo Prlekije

2. Izgradnja prometne infrastrukture (lokalno cestno omrežje)

Cilji	Omogočiti normalno funkcioniranje prometa na območju Povečati dostopnost odmaknjenih naselij Obnova in modernizacija lokalnih cest Izboljšati dostop do frekventnih turističnih točk Izboljšati varnost v prometu Omogočiti dostopnost hribovitih naselij (predvsem pozimi) Omogočiti razvoj gospodarstva in turizma Omogočiti varen dostop do kmetijskih površin Omogočiti varno prečkanje železniških prog Modernizacija prometne infrastrukture v Občinah Ljutomer, Ormož, Razkrižje, Križevci Veržej, Sveti Jurij Ob Ščavnici, Radenci, Gornja Radgona in skupna ureditev prometne infrastrukture in signalizacije ter poenotenje ter skupna ureditev turistične signalizacije Modernizacija občinskih cest Modernizacija javnih poti ter ureditev kolesarskih in sprehajalnih poti Izgradnja mostu čez Dravo Ureditev železniških povezav - navezava na Madžarsko Skupna ureditev prometne signalizacije na lokalnem nivoju
-------	---

	Poenotenje in ureditev turistične signalizacije ter postavitve turistične signalizacije na lokalnem nivoju Ureditev ceste Razkrižje-Mota-Veržej-Vučja vas, širitev cestišča z izgradnjo pločnikov v naseljih in javno razsvetlavo na relaciji G. Radgona-Spodnji Ivanjci-Grabonoš, ureditev ceste Ljutomer – Cezanjevci – Radoslavci – Sveti Jurij in navezava na hitro cesto Ormož – Slovenska Bistrica, Modernizacija cestne povezave Vučja vas-Ljutomer-Ormož z izgradnjo obvoznice Ljutomer.
Aktivnosti	Izdelava prostorskega načrta Izdelava projektne dokumentacije Pridobitev potrebnih soglasij in dovoljenj Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalcev Izvedba projekta
Vrednost	150 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Država
Ciljne skupine	Prebivalstvo, kmetijstvo in gospodarstvo Prlekije

3. Izgradnja komunalne infrastrukture

Projekt	Izgradnja kanalizacijskih omrežij
Cilji	Nadzor nad škodljivimi emisijami odpadnih voda Odprava škodljivih emisij voda Povezava s sosednjimi kanalizacijskimi sistemi Boljša kvaliteta podtalnice Razvoj turizma
Aktivnosti	Izdelava prostorskega načrta Izdelava projektne dokumentacije Pridobitev potrebnih soglasij in dovoljenj Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalcev Izvedba projekta
Vrednost	22,9 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije - Ormož, Ljutomer, Veržej, Razkrižje, Država Komunalna podjetja
Ciljne skupine	Prebivalstvo, kmetijstvo in gospodarstvo Prlekije

Projekt	Izgradnja čistilnih naprav
Cilji	Zmanjšanje škodljivih vplivov na okolje Izboljšanje zdravja ljudi na območju Podaljšanje življenjske dobe ljudi na območju Boljša kvaliteta podtalnice Boljša kvaliteta življenja Zmanjšanje neposrednega onesnaževanja površinskih voda Neoporečna pitna voda

Aktivnosti	Izdelava prostorskega načrta Izdelava projektne dokumentacije Pridobitev potrebnih soglasij in dovoljenj Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalcev Izvedba projekta
Vrednost projekta	13,6 mio EUR
Obdobje	2007 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije – Ormož, Ljutomer, Razkrižje; Država, Podjetja
Ciljne skupine	Prebivalstvo, kmetijstvo in gospodarstvo Prlekije

4. Posodobitev telekomunikacijskega omrežja

Cilji	Omogočiti dostop do informacijske in telekomunikacijske tehnologije Možnost dela na domu Izboljšati in modernizirati način poslovanja na območju Pridobitev novih znanj in poslovnih priložnosti Omogočiti mladini dostop do najnovejših ITT Odpreti nova delovna mesta
Aktivnosti	Priprava projekta Pridobitev soglasij Pridobitev finančnih sredstev Izvedba projekta Izobraževanja in usposabljanja
Vrednost	0,5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije IT podjetja
Ciljne skupine	Prebivalstvo, kmetijstvo in gospodarstvo Prlekije

Program razvoja dopolnilnih dejavnosti

5. Uvajanje dopolnilnih dejavnosti v turistični dejavnosti, povezani s kmetijstvom in uvajanje dopolnilnih dejavnosti na področju domačih obrti

Cilji	Izboljšanje dohodka kmetij Povečati število kmetij, ki se ukvarja z dopolnilno dejavnostjo Povečanje dodane vrednosti kmetijskih pridelkov Zagotavljanje ponudbe domačih proizvodov za potrebe turističnih dejavnosti Ohranjanje tradicionalnih obrti in običajev
Aktivnosti	Izvajanje različnih oblik usposabljanj za opravljanje dopolnilnih dejavnosti Izobraževanje kmetov Strokovno svetovanje in mentorstvo pri uvajanju dopolnilnih dejavnosti in ekološke pridelave Svetovanje in pomoč pri pridobivanju finančnih podpor namenjenih

	dopolnilnim dejavnostim in ekološkemu kmetovanju Povezovanje in združevanje kmetij z dopolnilnimi dejavnostmi in ekoloških kmetij Opremljanje kmetij in obratov za učinkovito opravljanje dopolnilnih dejavnosti
Vrednost	2 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, KGZ, Razvojne agencije, Izvajalci dopolnilnih dejavnosti, Zavod Marianum, Država
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, umetnostna obrt, kmetijska gospodarstva, kmetje, brezposelne osebe, turistični delavci

6. Izobraževanje kot podpora dopolnilnim dejavnostim

Cilji	Dvig ravni znanja oz. usposobljenosti kmetov za izvajanje dopolnilne dejavnosti na kmetij Povečati zanimanje za uvedbo dopolnilne dejavnosti na kmetijah Seznanitev z novimi možnostmi na področju dopolnilnih dejavnosti Seznanitev z zakonodajo na področju dopolnilnih dejavnosti Ohranjanje in razvoj dopolnilnih dejavnosti Nova delovna mesta
Aktivnosti	Izvedba delavnic na temo dopolnilnih dejavnosti Izvedba seminarjev na temo dopolnilnih dejavnosti Praktično usposabljanje za določene vrste dejavnosti Redno informiranje o novostih na področju dopolnilnih dejavnosti Strokovno svetovanje in pomoč pri pridobivanju finančnih podpor namenjenih dopolnilnim dejavnostim
Vrednost	1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Ljudske univerze, Izobraževalne institucije, Občine Prlekije, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, umetnostna obrt, kmetijska gospodarstva, kmetje, brezposelne osebe, turistični delavci

Program gospodarskega povezovanja in trženja

7. Povezovanje v skupnosti proizvajalcev in grozdenje

Cilji	Lažji in cenejši nastop na trgu Večja pogajalska moč povezanih skupin Znižanje stroškov pridelave in predelave Znižanje stroškov transporta Znižanje stroškov promocije Doseganje ekonomij obsega Večji izkoristek obstoječe mehanizacije
Aktivnosti	Svetovanje in usposabljanje vodilnih kadrov Strateško povezovanje v grozde ali mreže na podlagi pogodb Promocija povezave Pridobitev finančne podpore Razvoj skupnih poslovnih funkcij

Vrednost	0,1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Zadruga, zbornice, podjetja, kmetje, predelovalci, Razvojne agencije Država
Ciljne skupine	Kmetijska gospodarstva, vinogradniki, pridelovalci, predelovalci, gospodarstvo, turistični ponudniki, turistični delavci

8. Zaščita in trženje blagovnih znamk Prlekije

Cilji	Prepoznavnost na trgu Ekskluzivnost na trgu Blagovne znamke kvalitete Blagovne znamke višjega cenovnega razreda Povečanje prodaje na račun porekla Zaščiten kulturna dediščina in intelektualna lastnina Povečati dodatni zaslužek kmetij in odprti dodatna delovna mesta Večja povezanost trženja izdelkov s turistično ponudbo Prlekije Večja dodana vrednost in certificirana kakovost ter posredno višji standard podeželja
Aktivnosti	Analiza obstoječega stanja in kvalitete blagovnih znamk Združitve blagovnih znamk v skupine proizvodov Razvoj skupne blagovne znamke za izdelke Prlekije, ki so značilni za to področje in organizacija skupnega nastopa na tržiščih Oblikovanje posamičnih blagovnih znamk Priprava marketinškega načrta Trženje proizvodov pod skupnimi blagovnimi znamkami Zagotavljanje kontrole kvalitete Promocija porekla blagovne znamke Organiziran tržni nastop in prodaja izdelkov na trgih Pridobitev finančnih podpor
Vrednost	0,34 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Podjetja, kmetje, predelovalci, Razvojne agencije, Država
Ciljne skupine	Združenja pridelovalcev in predelovalcev, zadruga, živilska industrija, kmetijska gospodarstva, nosilci dopolnilnih dejavnosti, vinogradniki, pridelovalci, predelovalci, gospodarstvo, turistični ponudniki, turistični delavci

Program mehkega turizma na podeželju

9. Nadaljevanje izvedbe programa »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije«

Cilji	Vzpodbujanje razvoja turizma na področju Prlekije, povečanje konkurenčnosti in prepoznavnosti območja na področju turizma v Prlekiji, v Sloveniji in izven, izboljšanje sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem. Izboljšanje dohodka in s tem življenjskega standarda lokalnega prebivalstva Povečati število kmetij, ki se ukvarja z dopolnilno dejavnostjo Povečanje dodane vrednosti ustvarjene na podeželju Vzpostaviti model učinkovitega trženja turističnih in drugih produktov na podeželju
-------	--

Aktivnosti	<p>Posnetek stanja, povezava obstoječe razkropljene turistične ponudbe ter oblikovanje, zaščita in upravljanje novih integralnih turističnih produktov Prlekije za različna področja turistične ponudbe, oblikovanje turistične destinacije Prlekija in usposabljanje za področje managementa turističnih destinacij, ustanovitev mreže podpornih inštitucij za skupno promocijo, trženje in management turistične destinacije Prlekija vključno z razvojem blagovnih znamk ter organiziranega trženja izdelkov s kmetij, opredelitev USP – Unique Selling Propositions za območje Prlekije, okrepitev »incoming« dejavnosti na območju Prlekije, skrb za kakovost na področju turizma v turistični destinaciji Prlekija, vzpostavitev podpore organizatorjem prirediteljev</p> <p>Zagon agencije za trženje</p> <p>Izdelava celostne podobe in promocija blagovne znamke</p> <p>Izobraževanje in usposabljanje ponudnikov</p> <p>Osveščanje kmetov o priložnostih v dopolnilni dejavnosti, povezani s turizmom na podeželju</p> <p>Pridobivanje finančnih virov za prehod v izvedbeno fazo projekta</p> <p>Povezovanje in združevanje treh partnerskih sektorjev in sedmih lokalnih skupnosti s podpornim okoljem</p>
Vrednost	0,6 mio EUR
Obdobje	2007 – 2013
Nosilci	Prleška razvojna agencija, Občine Prlekije, KGZ – Kmetijska svetovalna služba
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, kmetijska gospodarstva, vinogradniki, predelovalci

10. Opremljanje tematskih poti (kolesarske, jahalne, pešpoti, idr.) na celotnem območju Prlekije

Cilji	<p>Izboljšanje turistične ponudbe Prlekije</p> <p>Povečati število ponudnikov ob tematskih poteh</p> <p>Povečanje dodane vrednosti ustvarjene na podeželju</p> <p>Povečanje atraktivnosti podeželja za bivanje</p>
Aktivnosti	<p>Izdelava posnetka stanja tematskih poti v Prlekiji</p> <p>Izdelava celostne podobe</p> <p>Oblikovanje novih turističnih poti</p> <p>Signalizacija</p> <p>Izobraževanje in usposabljanje vodnikov po turističnih poteh</p> <p>Spodbuditev razvoja dodatne ponudbe ob turističnih poteh</p> <p>Izgradnja turistične in komunalne infrastrukture</p> <p>Načrt investicij v opremljanje tematskih poti</p> <p>Izobraževanje in usposabljanje vodnikov po tematskih poteh</p> <p>Pridobivanje finančnih virov</p> <p>Promocija in trženje tematskih poti</p>
Vrednost	13 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Prleška razvojna agencija, Občine Prlekije, Turistične organizacije, Nosilci turistične ponudbe
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, kmetijska gospodarstva, vinogradniki, predelovalci

11. Razvoj mladinskega turizma

Cilji	Izboljšanje kvalitete in povečanje pestrosti obšolskih aktivnosti Razvoj turizma – novih turističnih destinacij na podeželskih območjih Sodelovanje z javnimi vzgojno-izobraževalnimi zavodi Izboljšanje oz. nadgradnja obstoječe infrastrukture v TRC Ponuditi dodatne možnosti mladim za kvalitetno in aktivno preživljanje prostega časa v naravi Neformalno izobraževanje Odpreti nova delovna mesta
Aktivnosti	Priprava projekta Pridobitev soglasij Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalca Izvedba projekta Vzpostavitev letnih taborov oz. šotorišč za mlade, opremljenih s primerno infrastrukturo Opremljanje drugih nastanitvenih kapacitet za mlade
Vrednost	0,5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Razvojne agencije, Občine Prlekije, Turistične organizacije, Država
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, izobraževalne ustanove, večji ponudniki prenočitvenih kapacitet v regiji, kampi, mladinski hoteli

12. Zeliščni park Negova

Cilji	Izboljšanje turistične ponudbe Povečanje števila ponudnikov Povečanje atraktivnosti podeželja za turizem in bivanje Povečanje dodane vrednosti ustvarjene na podeželju Nove zaposlitve
Aktivnosti	Načrt krajinsko-arhitekturne ureditve Ureditev parka po krajinsko arhitekturnem načrtu Ureditev prostora za trženje Vzpostavitev informacijske infrastrukture (oprema) Ureditev sušilnice, žganjekuhe Priprava projekta Pridobitev soglasij Pridobitev finančnih sredstev Izbira izvajalca Izvedba projekta
Vrednost	1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občina Gornja Radgona, PORA, Država
Ciljne skupine	Turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, izobraževalne ustanove

13. Izdelava skupnega promocijskega materiala za območje Prlekije

Cilji	Dvig prepoznavnosti turistične ponudbe podeželja Povečanje števila turistov Nižji stroški promoviranja ponudbe Dvig učinkovitejšega trženja
Aktivnosti	Priprava gradiv Pridobitev sofinancerjev Izbira izvajalca Izvedba
Vrednost projekta	0, 5 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Občine Prlekije, Razvojne agencije, LTO, TIC-i
Ciljne skupine	Turisti, obiskovalci, potencialni turisti, turistični ponudniki, lokalne turistične organizacije

14. Uvajanje novih turističnih produktov iz prleškega podeželja

Cilji	Povečanje ekonomske diverzifikacije kmetij Izboljšanje ekonomskega položaja kmetijstva Povečati število ponudnikov ob tematskih poteh Popestriti obstoječo ponudbo z novimi idejami in novimi obrazy Povečanje atraktivnosti podeželja za turiste
Aktivnosti	Izobraževanje in usposabljanje lokalnega prebivalstva Izgradnja in razvoj ponudbe na območju krajinskih parkov in Bioterm pri Mali Nedelji Ponudba kasaškega turizma Izgradnja turističnih kampov Pridobivanje finančnih virov Promocija novih turističnih produktov
Vrednost	43,6 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Prleška razvojna agencija, Občine Prlekije, Turistične organizacije, Konjeniški klub, Segrap
Ciljne skupine	Nosilci dopolnilnih dejavnosti, turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, lokalne turistične organizacije, kmetijska gospodarstva, vinogradniki, predelovalci, turisti

15. Koordinacija in izboljšanje kakovosti prireditev

Cilji	Izboljšanje prepoznavnosti turističnih in kulturnih prireditev Povečanje števila turistov Nižji stroški promoviranja prireditev Učinkovitejše trženje na prireditvah
Aktivnosti	Skupno načrtovanje terminov prireditev Priprava vsakoletnih skupnih koledarjev prireditev

	Skupno oglašanje prireditev
Vrednost projekta	0,1 mio EUR
Obdobje	2008 – 2013
Nosilci	Podporno okolje, občine, društva
Ciljne skupine	Lokalne skupnosti, prebivalstvo, turisti, organizatorji prireditev

Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja

16. Usposabljanje kadrov v organizacijskih, poslovnih, komunikacijskih in tehničnih vedah

Cilji	Pridobitev novih znanj zaposlenih v podpornem okolju Dvig usposobljenosti nosilcev gospodarskih in družbenih dejavnosti na podeželju
Aktivnosti	Izvajanje in organizacija delavnic Izvajanje in organizacija seminarjev Praktično usposabljanje z ogledi primerov dobrih praks Sprotno informiranje o novostih na področju organizacijskih, poslovnih, komunikacijskih in tehničnih vedah Strokovno svetovanje in pomoč pri pridobivanju finančnih podpor za usposabljanje kadrov
Vrednost	1 mio EUR
Obdobje	2009 – 2013
Nosilci	Izobraževalne institucije, Občine Prlekije, Razvojne agencije
Ciljne skupine	Zaposleni v gospodarstvu in kmetijstvu, nosilci dopolnilnih dejavnosti, turistični delavci, ponudniki na tematskih poteh, turistična, narodopisna, etnološka in ostala društva, kmetijska gospodarstva, vinogradniki, predelovalci, mladi diplomanti, brezposelne osebe

Pričakovani rezultati

Tretja prednostna naloga »izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti« je najobsežnejši del razvojne vizije, ki jo prinaša lokalna razvojna strategija. Zagotovitev podobnih življenjskih pogojev na podeželju, kakršnih so deležni prebivalci razvitejših regij je nedvomno ambiciozen cilj, vendar uresničljiv. Ustavitev negativnih demografskih trendov v Prlekiji, zlasti na podeželju je možna le s kompleksnim, celostnim pristopom. Poleg delovnih mest za mlade, ki potrebujejo stanovanja je potrebno zagotavljati tudi druge pogoje za doseganje višje kakovosti življenja: prometno dostopnost, telekomunikacijsko pretočnost, vodooskrbo, čiščenje odpadnih voda, ravnanje z odpadki, možnosti šolanja in izobraževanja, bogat kulturni utrip. Večina teh privilegijev je bila doslej dana mestnim središčem in razvitejšim centrom. Ob koncu programskega obdobja 2007 – 2013 želimo doseči izboljšanje življenjskih pogojev v prav vsakem od naštetih dejavnikov. Osnovna lokalna infrastruktura (vodooskrba) bo pokrivala vse dele Prlekije. Cestno omrežje, bo povezalo tudi najbolj odročne kraje s kvalitetnimi povezavami, telekomunikacijsko omrežje bo dosegljivo v vsakem domu.

Število nosilcev dopolnilnih dejavnosti v turistični branži, povezani s kmetijstvom in domačimi obrtni se bo pomembno povečalo. To bo imelo vpliv na povišanje sicer šibke ekonomske moči prebivalcev. Naraslo bo število predelovalnih obratov, ki bodo s finalizacijo dosegali višjo dodano vrednost v dohodku iz kmetijstva. Večji del teh se bo povezal v vsaj eno od

blagovnih znamk Prlekije, ki bodo postale prepoznavne v širšem slovenskem prostoru. Povečale se bodo nastanitvene kapacitete v turizmu usmerjenih kmetij in poraslo bo število kmetij, ki ponujajo turistom hrano, pijačo, kulturno dediščino ali zgolj atrakcije in vodene ogleda. Projektni sveti vinskih cest bodo znova oživili utrip na vinskih cestah, da bodo privabile večje število gostov. Povečanje nočitvenih kapacitet na podeželju bo nadomestilo upadanje zanimanja za prenočevanje v velikih turističnih centrih. Kvalitetno vodenje po tematskih poteh bo zagotovilo trajno zanimanje za obiskovanje lokalnih posebnosti, ki jih v Prlekiji ne manjka. Izobraževanje nosilcev gostinskih dejavnosti in turističnih kmetij bo zagotovilo višjo kakovost in avtentičnost kulinarične ponudbe.

Prlekija bo postala bolj prepoznavna tudi po bogati kulturni in zgodovinski dediščini, katero bodo predstavniki razvojnih agencij, turističnih pisarn in občin s kvalitetnimi promocijskimi materiali predstavili slovenski javnosti. Ohranjanje ljudskega izročila v ljubiteljski kulturni dejavnosti in v vaškem utripu bo pomembno prispevalo k večji zanimivosti Prlekije njenim obiskovalcem. Oboje bo utrdilo ponos Prlekov, ki živijo v zadnjih desetletjih na obrobju dogajanj slovenske družbe. Močnejša identiteta in samozavedanje bo poleg izboljšanja materialnih življenjskih pogojev utrdila samozavest ter pripadnost prebivalcev Prlekiji, katere bit je podeželske narave.

5. STRATEGIJA ZA IZVEDBO

5.1 »Bottom up« - princip od spodaj navzgor

Udeležba lokalnega prebivalstva v snovanju podlag lokalne razvojne strategije je bila zelo dobra. V številnih delavnicah, organiziranih po vsem območju Prlekije so se zvrstili predstavniki iz vseh treh sektorjev, javnega, zasebnega in ekonomskega. Motiviranost za delo na delavnicah in aktivno sodelovanje vseh udeležencev sta bila odlična. Strokovna skupina, ki je pripravljala delavnice, je uspela spodbuditi sodelujoče, da se medsebojno bolje spoznajo in v pozitivnem vzdušju izmenjajo mnenja ter zavzamejo stališča do izzivov, ki jih prinaša razvoj podeželja. Na delavnicah so bila udeležencem predstavljeni rezultati programov celostnega razvoja podeželja in obnove vasi in razvojnega programa podeželja. Udeleženci so v razmišljanjih o doseženih izhodiščih in njihovi aktualnosti potrdili odločenost o nadaljevanju začrtane smeri razvoja podeželja, kakor je bil poprej zastavljen v programu »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije.«

Koncept kombinacije ponudbe dopolnilnih dejavnosti na podeželju s ponudbo naravne in kulturne dediščine bo pripomogel k ustavitvi negativnih demografskih trendov v Prlekiji. Pomembno vlogo pri tem ima razvoj infrastrukture na podeželju. To je najhitrejša pot do novih delovnih mest v slabo razvitem zaledju treh prleških mest. Močno zastopan zdraviliški turizem, ki povezuje in omogoča medsebojno sodelovanje občin projektnega območja ter sodelovanje javnega, zasebnega in nevladnega sektorja je lahko dober katalizator razvoja okolja, ki je izrazito ruralnega značaja.

Številčna udeležba na delavnicah in zavzeta razprava je v več letnem snovanju razvojnih usmeritev pokazala na veliko zainteresiranost predstavnikov zasebnega, javnega in ekonomskega sektorja. Na ta način so bile po principu »bottom up« ali »od spodaj navzgor« potrjena naslednja izhodišča.

- Podjetniška prenova podeželja - nova delovna mesta, dopolnilne in dodatne dejavnosti v povezavi s kmetijstvom (ekološkim) in izven njega – domača in umetnostna obrt in razvoj mikro in malih podjetij mora postati stalnica razvojnih prizadevanj in skupni imenovalec lokalnega razvoja
- Naravno in kulturno dediščino Prlekije je potrebno na primeren način vključiti v turistično ponudbo
- Dopolnilne dejavnosti na kmetijah je potrebno močnejše spodbujati na sistemski ravni (doslej nespodbudna prestroga zakonodaja) in na izvedbeni ravni
- Obstoječo konvencionalno kmetijsko strukturo je potrebno preusmeriti v kontrolirano proizvodnjo (integrirana in ekološka pridelava)
- Pospešeno moramo investirati v podeželsko infrastrukturo vključno s turistično (tematske poti)
- Proces razvoja podeželja brez stalnega izobraževanja lokalnega prebivalstva oziroma nosilcev lokalnega razvoja ni mogoč. Pri tem igra pomembno vlogo prenos znanja in izkušenj (primerov dobrih praks)

Lokalna akcijska skupina je zasnovana kot najširša možna koalicija zainteresiranih predstavnikov zasebnega, javnega in ekonomskega sektorja, katerih delovanje je osredotočeno na razvoj podeželja. Demokratični principi delovanja in odprtost konzorcija za nove člane omogočajo, da vsaka dobra ideja najde poti do uresničitve. Odprtost Lokalne

akcijske skupine Prlekija velja tudi do iniciativ marginaliziranih skupin, kamor nemalokrat sodijo ženske, mladi, revni in ljudje s posebnimi potrebami. Njihov glas je nepogrešljiv sestavni del lokalne akcijske skupine.

Ena najpomembnejših pridobitev, ki jo v Prlekijo prinaša izvajanje programa LEADER je odločanje o izboru projektov, kateri bodo deležni podpore sredstev Evropske Unije na lokalni ravni. Lokalna akcijska skupina izpolnjuje vse pogoje za kvaliteten izbor projektov, s katerimi bomo najbolje pripomogli k izvajanju lokalne razvojne strategije. Odločanje na lokalni ravni bistveno povišuje kvaliteto odločitev o potrebah in prioritetah podeželja. Nosilec izbranih projektov pomeni izkazano zaupanje lokalnega okolja veliko priznanje in pomembno prispeva k njihovi uspešnosti.

5.2 Terminski načrt

Aktivnosti	Do 2007	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Priprava in izvajanje CRPOV	X							
Uvajalna faza RPP	X							
Izvedbena faza RPP	X	X						
Priprava lokalne razvojne strategije LAS Prlekija		X						
Ustanovitev LAS Prlekija			X					
Analiza stanja na območju LAS Prlekija			X	X	X	X	X	X
Zbiranje projektnih idej				X	X	X	X	X
Priprava letnega izvedbenega načrta LAS Prlekija				X	X	X	X	X
Upravljanje LAS Prlekija			X	X	X	X	X	X
Izvajanje izvedbenega načrta LAS Prlekija				X	X	X	X	X
Nadzor projektov LAS Prlekija				X	X	X	X	X
Priprava finančnih poročil				X	X	X	X	X
Strateško usklajevanje razvojnih dokumentov					X			X
Priprava razvojne strategije za novo programsko obdobje								X

5.3 Inovativnost strategije

Prepletanje ekonomske, socialne in okoljske komponente v lokalni razvojni strategiji izhaja iz splošnih usmeritev in načel Programa razvoja podeželja za obdobje 2007 – 2013, vendar je uresničitev teh načel na konkretni lokalni ravni odvisna od inovativnosti podpornega okolja lokalne akcijske skupine. Inovativnosti strategije, ki nakazuje programske usmeritve in inovativnosti podpornega okolja se mora naposled pridružiti tudi inovativnost nosilcev izvedbenih projektov, ki bodo strategijo uresničili.

Program LEADER prinaša s principom vzpostavljanja javno zasebnih partnerstev za razvoj podeželja nov inovativen pristop po vsej Evropi in v novem programskem obdobju 2007 – 2013 tudi v Sloveniji in s tem v Prlekiji. Programi celostnega razvoja podeželja in obnove vasi ter razvojni programi podeželja so bili zasnovani na principu vključevanja vseh zainteresiranih za razvoj določenega območja in so pokrivali vse vidike življenja in dela na podeželju. Program LEADER pomeni njihovo nadgradnjo v vsebinskem smislu, pravo inovativnost pa prinaša v organizacijskem in metodološkem smislu. Javno zasebna partnerstva so bila v našem prostoru doslej znana predvsem v konkretnih projektih, katerih vsebina je pogosto povezovala infrastrukturo in gospodarske ali družbene dejavnosti. Javno zasebno partnerstvo za celosten razvoj podeželja in predvsem za izvajanje lokalne razvojne strategije je pomembna organizacijsko – metodološka inovacija, ki izboljšuje kvaliteto delovanja in odločanja na lokalni in regionalni ravni.

Lokalna razvojna strategija povzema iz razvojnega programa podeželja z naslovom »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije« bistvene razvojne usmeritve, ki kažejo tudi na vsebinsko inovativnost. Kombiniranje bogatih naravnih in kulturno zgodovinskih potencialov Prlekije s priložnostmi za razvoj turizma na podeželju in bogatitev ponudbe s perspektivnimi gospodarskimi dejavnostmi je inovativna formula za razvojni preboj.

Inovativnost lokalne razvojne strategije LAS Prlekija se torej kaže tako v organizacijskem, metodološkem, kot v vsebinskem smislu. To daje nosilcem razvoja podeželja v Prlekiji moč in konkurenčno prednost, s katero bodo nastopali na trgih bodisi z lokalnih proizvod in storitvami ali s turistično ponudbo. Prepoznavanje potreb lokalnega okolja in prioritarno odobranje izbranih projektov bo dolgoročno pomembno vplivalo na izboljšanje kvalitete življenja v Prlekiji.

5.4 Prenosljivost strategije

Lokalna razvojna strategija LAS Prlekija je kompatibilna z drugimi razvojnimi programi na območju Prlekije in na območju obeh statističnih regij, Pomurja in Podravja. Vsebinsko prepletanje in dopolnjevanje programov je omogočila aktivna udeležba predstavnikov podpornega okolja v pripravi vseh programov in strategij, ki nastajajo na tem območju. Pogosta izmenjava informacij o primerih dobre prakse na državni in na mednarodni ravni je omogočila primerjavo in realno oceno prenosljivosti razvojnih usmeritev v druga okolja. Že doslej so nosilci razvoja podeželja dokazali, da izmenjava razvojnih izkušenj med regijami znotraj države ali med državami Evrope prinaša novo kvaliteto v razvojna prizadevanja. V obdobju izvajanja razvojnega programa podeželja med leti 2003 in 2006 so nosilci podpornega okolja iz Prlekije sodelovali v aktivni izmenjavi izkušenj s tistimi območji v državi, ki so podobno kot Prlekija izvajali programe in projekte, povezane s turizmom na vinskih cestah in kulturno dediščino. Nadgradnjo teh aktivnosti v Prlekiji je prinesel program iskanja možnosti za zaposlovanje v zavarovanih območjih. Praksa je pokazala veliko možnosti za prenos tovrstnih projektov v druga okolja, zlasti v širši mednarodni prostor.

Že v prvem letu izvajanja programa LEADER je LAS Prlekija izmenjala izkušnje z eno najuspešnejših švedskih sredin, LAS Gotland. Obe lokalni akcijski skupini imata ne glede na veliko oddaljenost podobno razvojno usmeritev, ki gradi na promociji in trženju lokalnih proizvodov in turizma na podeželju. Lokalna razvojna strategija LAS Prlekija in njeni akterji so v plodni izmenjavi z daljno Švedsko prispevali spoznanja in izkušnje, ki so se pokazale kot uporabne v mnogo razvitejšem okolju od Prlekije. Partnerjem je bil zlasti pomemben tisti del strategije, ki obravnava kmetijstvo v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi in turizmom. Prav tako pomemben je bil prispevek o možnostih zaposlovanja v zavarovanih območjih. Prenos

dobrih praks, temelječih na lokalni razvojni strategiji omogoča široke možnosti sodelovanja in projektnega povezovanja LAS Prlekija z drugimi LAS po Sloveniji in Evropi.

5.5 Trajnost strategije

Lokalna razvojna strategija zajema širok nabor ukrepov, potrebnih za izboljšanje kvalitete življenja na podeželju. Njihovo uresničevanje je zasnovano na odločitvah po principu partnerskega presojanja o prednostnih nalogah. S tem je vgrajena v sam proces izvajanja strategije uravnoteženost med področji in projekti, ki dobivajo finančno podporo iz programa LEADER. Enakovredna zastopnost partnerjev iz javnega, zasebnega in ekonomskega sektorja zagotavlja organizacijsko stabilnost lokalne akcijske skupine. Izvajanje lokalne razvojne strategije v uravnoteženem javno – zasebnem partnerstvu zagotavlja trajnostno upravljanje z enim najpomembnejših virov - kadri.

Velik del vsebin lokalne razvojne strategije se ukvarja z možnostmi prestrukturiranja kmetijstva, nosilne gospodarske dejavnosti na podeželju. Prlekija je bila zaradi izjemno rodovitne zemlje v preteklosti izpostavljena pritiskom po masivni pridelavi hrane. Ob vse večjem odpiranju prehranskih trgov svetovni konkurenci intenzivno kmetovanje izgublja prioriteto, saj se majhna Slovenija ne more enakovredno kosati z velikimi kmetijskimi državami vzhodne in zahodne Evrope in čedalje prodornejšim članicam Svetovne trgovinske organizacije. Lokalna razvojna strategija zato daje prednost okoljsko naravnemu kmetijstvu in pridelavi hrane višje kakovosti. Takšen pristop zagotavlja trajno ohranjanje rodovitnosti zemlje in hkrati prispeva k izboljšanju zdravja lokalnega prebivalstva. Pomemben vidik naravi prijaznega kmetovanja in z njim povezanih dopolnilnih dejavnosti je trajno ohranjanje izjemne naravne pestrosti, s katero se lahko pohvalimo v Prlekiji. Ta je podlaga za trajnostni, sonaravni turizem, kakršnega favorizira lokalna razvojna strategija. Trajnostno upravljanje z razpoložljivimi viri in uravnotežen razvoj gospodarskih in družbenih dejavnosti vodi k zagotavljanju višje kakovosti življenja v Prlekiji sedanjim in bodočim generacijam.

5.6 Viri financiranja strategije

Program razvoja podeželja Republike Slovenije (PRP) za programsko obdobje 2007 – 2013 je skupni dokument Slovenije in Evropske komisije. PRP predstavlja programsko osnovo za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Podlaga za pripravo PRP 2007 – 2013 je Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja (NSN) za isto obdobje. Cilj NSN je uravnotežen razvoj podeželskih območij po vsej državi. PRP opredeljuje aktivnosti, ki zasledujejo isti cilj z namenom izboljšanja konkurenčnosti vseh treh sektorjev primarne proizvodnje: kmetijstva, živilstva in gozdarstva. Pomemben poudarek PRP je na krepitvi večnamenske vloge kmetijstva in gozdov, na krepitvi ekonomskega in socialnega standarda ter zaposlovanja na podeželju. Vzdrževanje kulturne krajine, varovanje okolja, trajnostno gospodarjenje z obnovljivimi naravnimi viri in ohranjanje poseljenosti in identitete podeželja so programske usmeritve PRP, ki izhajajo že iz prejšnjega programskega obdobja. V prejšnjem programskem obdobju 2004 -2006 je Slovenija črpala finančna sredstva na osnovi takrat veljavnega PRP iz Evropskega kmetijskega usmerjevalno jamstvenega sklada (EKUJS), denar pa je bil namenjen kmetijskim gospodarstvom in nosilcem kmetij, dopolnilnih dejavnosti in drugim s kmetijstvom in ribištvom povezanimi nosilci gospodarskih dejavnosti.

Program razvoja podeželja 2007 -2013 namenja 1.157 milijonov evrov javnih sredstev za izvajanje ukrepov v 4 prioritethih oseh:

1. os: izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja
2. os: izboljšanje okolja in podeželja
3. os: izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije podeželskega gospodarstva
4. os: LEADER

Od tega znašajo sredstva EKSRP 900 milijonov evrov. Program razvoja podeželja Slovenije v obdobju 2007 – 2013 usmerja 300 milijonov evrov ali 33,28% teh sredstev v izvajanje ukrepov prve osi z namenom izboljšanja konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva. Skozi ukrepe druge osi, ki zagotavlja sredstva za kmetijsko okoljski program, je na ravni države namenjen največji del, 470 milijonov evrov, kar predstavlja 52,22% sredstev. Tretja os, ki je namenjena diverzifikaciji in razvoju nekmetijskih dejavnosti in storitev, spodbuja aktivnosti za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju tako, da namenja nosilcem teh dejavnosti 99 milijonov evrov ali 11,00%.

Program LEADER predstavlja četrto, tako imenovano horizontalno os PRP 2007 – 2013 in je namenjen financiranju lokalnih programov razvoja podeželja po principu »od spodaj navzgor«. Glede na Nacionalno strategijo razvoja podeželja 2007 – 2013 in Program razvoja podeželja 2007 – 2013 je v pričujočem proračunskem obdobju Evropske unije med leti 2007 in 2013 v Sloveniji na razpolago 27 milijonov evrov iz naslova programa LEADER. Do sredstev so upravičena območja s potrjenimi lokalnimi razvojnimi strategijami in delujočimi Lokalnimi akcijskimi skupinami. 3% sredstev slovenskega dela EKSRP so torej namenjeni ukrepom iz programa LEADER (4. osi), katerega del je Lokalna akcijska skupina Prlekija in prleška lokalna razvojna strategija. V proračunskem obdobju 2007 – 2013 bo skozi ta program priteklo v Prlekijo dober milijon evrov evropskih pomoči. K temu viru je potrebno dodati obvezno lokalno sofinanciranje izvedbenih projektov, ki znaša v večini primerov 50%. Financiranje pristopa LEADER poteka skozi izvajanje treh ukrepov:

1. Izvajanje lokalni razvojnih strategij
2. Spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja
3. Vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobivanje strokovnih znanj in animacija območja

Nacionalne finančne sheme in skladi

Izvajanje lokalne razvojne strategije ni omejeno zgolj na sredstva iz programa LEADER. Številne možnosti pridobivanja različnih razvojnih spodbud in sredstev so na voljo v vseh sektorjih, povezanih z razvojem podeželja. Poleg nepovratnih sredstev iz štirih osi PRP so na voljo še druge možnosti pridobivanja domačih virov financiranja:

- neposredne regionalne spodbude
- nepovratne razvojne spodbude
- ugodni krediti javnega sklada za regionalni razvoj in razvoj podeželja (Ribniški sklad)
- ugodni krediti Javnega podjetniškega sklada
- garancijske sheme in skladi tveganega kapitala
- nepovratna sredstva za učinkovito rabo energije
- nepovratna sredstva za svetovanje pri izdelavi poslovnih načrtov, tržnih analiz ipd.
- nepovratna sredstva za razvojne projekte na podeželju
- vavčersko svetovanje – JAPTI

Eden od najpomembnejših virov sofinanciranja izvajanja lokalne razvojne strategije in delovanja lokalne akcijske skupine Prlekija so sredstva občinskih proračunov. Do konca programskega obdobja želimo doseči prag sofinanciranja iz občinskih proračunov v višini 1 evro na prebivalca letno, kar bi pomenilo vsako leto okrog 56.000 evrov. Tem lokalnim virom je potrebno dodati še lastna sredstva nosilcev izbranih izvedbenih projektov strategije. Ocena skupne vrednosti izvajanja programa LEADER na območju Prlekije v programskem obdobju 2007 – 2013 je okrog 2,5 milijona evrov brez upoštevanja drugih evropskih virov.

Mednarodni viri financiranja

Razvojni program podeželja za območje Prlekije z delovnim naslovom »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije« je omogočil številnim nosilcem kmetij, da so lahko kandidirali in pridobili nepovratna sredstva Evropske unije iz predpristopnega sklada SAPARD. Ta program je bil priprava na izvajanje ukrepov enega izmed strukturnih skladov Evropske unije – Enotnega kmetijskega usmerjevalnega jamstvenega sklada (EKUJS). Slednjega je v aktualnem programskem obdobju zamenjal Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) in je ključni evropski vir za uresničevanje ciljev lokalne razvojne strategije.

Phare CBC programi so bili namenjeni nevladnim, neprofitnim ustanovam in lokalnim skupnostim ter razvojnim agencijam. V okviru Phare CBC je bilo odobrenih več projektov, ki so neposredno prispevali k razvoju in večji atraktivnosti podeželja na območju Prlekije. Sprva je severni del Prlekije pridobival na razpisih sredstva iz trilateralnega prekomejnega Phare programa Slovenija-Avstrija-Madžarska, kasneje pa le iz dveh programov: Phare CBC Slovenija –Avstrija in Phare CBC Slovenija-Madžarska. Programe Phare so uspešno nadomestila sredstva iz programov Interreg. Izvedbeni projekti lokalne razvojne strategije lahko črpajo dodatne finančne vire iz večih programov Interreg. Lokalni akcijski skupini Prlekija so najbolj dostopni bilateralni programi Interreg Slovenija - Avstrija, Interreg Slovenija – Hrvaška in Interreg Slovenija - Madžarska. Nosilci večjih projektov lahko skupaj s partnerji iz drugih, bolj oddaljenih držav Evropske Unije kandidirajo tudi za sredstva iz transnacionalnih Interreg programov: Interreg IV B in Interreg IV C, ki so namenjena za območja srednje Evrope, jugovzhodne Evrope ali za alpski prostor.

Tisti del lokalne razvojne strategije, ki se nanaša na izboljšanje lokalne infrastrukture, zlasti večji programi vodooskrbe in programi čiščenja odpadnih voda in kanalizacijskih omrežij se bodo potegovali za sredstva iz Kohezijskega sklada bodisi na državni ali na evropski ravni. V času prehoda iz Razvojnega programa podeželja »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije« na lokalno razvojno strategijo za območje Prlekije, ki jo izvaja LAS Prlekija, je že bila izdelana projektna dokumentacija za pridobitev kohezijskih sredstev. Do konca tega programskega obdobja zato upravičeno pričakujemo tudi izvedbo.

Tabela 38: Pregled virov financiranja lokalne razvojne strategije LAS Prlekija

V mio €

Vir	PRP				Kohezijski sklad	Strukturni skladi	Cilj 3
	1. os	2. os	3. os	4. os			
Prednostna naloga							
1. prednostna naloga	6,98	0,00	6,30	0,20	0,00	3,42	0,50
2. prednostna naloga	0,00	10,80	0,00	0,40	5,00	1,40	1,00
3. prednostna naloga	16,54	0,00	7,10	1,90	132,90	114,20	6,20
SKUPAJ	23,52	10,80	13,40	2,50	137,90	119,02	7,70

5.7 Spremljanje izvajanja strategije

Svet LAS Prlekija vsako leto obravnava izvajanje strategije in delo upravljavca LAS Prlekija. Mnenje o uspešnosti pripravita tri članski odbor za nadzor in tri članski programski odbor, ki delujeta znotraj sveta. Vsak od njiju enkrat letno obravnava uspešnost izbranih izvedbenih projektov in projektov sodelovanja. Svet predstavi ugotovitve o uspešnosti izvajanja lokalne razvojne strategije skupščini LAS Prlekija, ki jo sestavljajo vsi člani konzorcija.

Prleška razvojna agencija v vlogi upravljavca LAS Prlekija po potrditvi letnih poročil na svetu in skupščini LAS seznanjena z rezultati občinske svete enajstih občin, soustanoviteljic LAS. Prav tako seznanjena Območni razvojni svet Prlekije. Pomemben sestavni del izvajanja strategije je obveščanje javnosti o vmesnih in končnih rezultatih izvajanja programa LEADER na območju Prlekije. Na ta način je delo lokalne akcijske skupine transparentno in odprto za presojo lokalni in širši javnosti.

Izvajanje lokalne razvojne strategije je vključeno v enoten sistem programiranja, financiranja in nadzora v okviru državne politike razvoja podeželja 2007 – 2013. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano je odgovorno za pravilno izvajanje postopkov in nadzora finančnih tokov, v katere je kot plačilni organ vključena Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja. Odločanje o izvedbenih projektih lokalne razvojne strategije je domena lokalne akcijske skupine, spremljanje in nadzor izvajanja pa je odgovornost obeh ravni, lokalne in državne. Sprotno spremljanje in poročanje na več ravneh ter transparentno izvajanje projektov zagotavljajo visoko verjetnost uspešnosti lokalne razvojne strategije.

6. USKLAJENOST STRATEGIJE LAS PRLEKIJA Z OSTALIMI PROGRAMI IN POLITIKAMI

6.1 Usklajenost z NSRO

Nacionalni strateški referenčni okvir (NSRO) predstavlja osnovo za posamezne operative programe (OP) na področju kohezijske politike EU:

- OP za krepitev regionalnih razvojnih potencialov
- OP razvoja človeških virov
- OP razvoja okoljske in prometne infrastrukture
- OP za čezmejno, transnacionalno in medregionalno sodelovanje

Splošna usmeritev NSRO je izboljšanje blaginje prebivalcev Republike Slovenije s spodbujanjem gospodarske rasti, ustvarjanjem delovnih mest in krepitevijo človeškega kapitala ter zagotavljanjem uravnoveženega in skladnega razvoja, še posebej med regijami.

Specifični cilji, ki jim bo Slovenija sledila s sredstvi kohezijske politike:

- spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj
- izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in usposabljanja ter raziskovalno razvojne dejavnosti,
- izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti,
- zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, izboljšanju kakovosti okolja in ustrezni infrastrukturi,
- skladen razvoj regij.

Tabela 39: Usklajenost Lokalne razvojne strategije z Nacionalnim strateškim referenčnim okvirjem

Specifični cilji NSRO	Prednostne naloge in programi LRS
Spodbuditi podjetništvo, inovativnost in tehnološki razvoj	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave Program predelave živil Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program gospodarskega povezovanja in trženja
Izboljšati kvaliteto sistema izobraževanja in usposabljanja ter raziskovalno -razvojne dejavnosti	Program razvoja dopolnilnih dejavnosti Program mehkega turizma na podeželju Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja
Izboljšati fleksibilnost trga dela ob zagotavljanju varnosti zaposlitve še posebej z ustvarjanjem delovnih mest ter spodbujanjem socialne vključenosti,	Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program „prireditve“
Zagotoviti pogoje za rast z zagotavljanjem trajnostne mobilnosti, izboljšanju kakovosti okolja in ustrezni infrastrukturi	Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti Program vzdrževanja kulturne krajine Program izgradnje lokalne infrastrukture Program izgradnje infrastrukture skupnega družbenega pomena
Skladen razvoj regij	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave Program predelave živil Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program mehkega turizma na podeželju

6.2 Usklajenost s Programom Razvoja Podeželja in Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja 2007 - 2013

Razvojna strategija LAS Prlekija je usklajena tudi z Nacionalnim strateškim načrtom razvoja podeželja 2007-2013 (NSN). NSN vsebuje prednostne naloge na področju politike razvoja podeželja, ki so zasnovane v skladu s prednostnimi nalogami Skupnosti na področju politike razvoja podeželja. NSN je pripravljen v skladu z izhodišči, podanimi v 11. členu Uredbe Sveta ES št. 1698/2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Nacionalne prednostne naloge in aktivnosti so izbrane na način, ki omogoča ustvarjanje sinergij z drugimi javnofinančnimi inštrumenti na področju kmetijske politike, pa tudi na področju ekonomske in socialne kohezije ter prostora in okolja. Pri pripravi NSN so bile v celoti upoštevane strateške smernice EU ter širše strateške usmeritve Skupnosti na področju trajnostne rabe virov (sklepi Sveta iz Goteborga) ter krepitve gospodarske rasti in zaposlovanja (Lizbonska strategija).

Program razvoja podeželja RS za obdobje 2007 - 2013, je dokument, ki odseva nacionalne prioritete, ki so skladne z evropsko strategijo in opredeljene v Nacionalnem strateškem načrtu. Prednostne naloge NSN so zasnovane v skladu s smernicami Skupnosti za razvoj podeželja, z usmeritvami Lizbonske strategije, s sklepi iz Goteborga, in z vodilnimi načeli Skupne kmetijske politike. Poleg strateških smernic Skupnosti so bili pri oblikovanju nacionalnih prednostnih nalog PRP 2007 - 2013 upoštevani cilji iz prej omenjenih strateških dokumentov: ustvarjanje novih in boljših delovnih mest, vzpostavitev močnejše in trajnejše gospodarske rasti, spodbujanje trajnostnega razvoja in dodajanje okoljske dimenzije vsem ključnim procesom.

Lokalna razvojna strategija LAS Prlekija je v celoti usklajena s PRP 2007 - 2013, kar je razvidno v zgornji tabeli. Vse prednostne naloge, cilji, programi in ukrepi so usklajeni z eno izmed štirih osi aktivnosti, navedenih v PRP kot aktivnosti za izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja (1. os), izboljšanje okolja in podeželja (2.os), kakovost življenja na podeželju in gospodarska diverzifikacija podeželskega gospodarstva (3. os) in LEADER (4. os). Vse prednostne naloge LRS LAS Prlekija so obenem tudi aktivnosti 4. osi za spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor preko lokalnih akcijskih skupin, predvsem 1. ukrepa Izvajanje lokalnih razvojnih strategij.

Tabela 40: Usklajenost ciljev LRS LAS Prlekija s cilji PRP 2007 - 2013

Cilji PRP	Cilji LRS LAS Prlekija
Izboljšati konkurenčnost kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja	Zagotavljanje trajnih pogojev za doseganje solidne dodane vrednosti v kmetijskih in s kmetijstvom povezanih dejavnostih
	Povezati specializirane nosilce kmetijske dejavnosti na podeželju v lokalne grozde
	Zaščititi nosilne blagovne znamke in zagotoviti visoko kvaliteto ponudbe
	Vzpostaviti učinkovite tržne poti za prodajo pridelkov, izdelkov in storitev podeželja
	Izboljšati prepoznavnost Prlekije v slovenskem in mednarodnem prostoru
Spodbuditi okolju prijazno kmetovanje	Uvajanje nizkoentropijskega kmetijstva in čedalje večji delež ekoloških kmetij
	Smotrno izkoriščanje naravnih resursov za trajno zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb
Izboljšati ekonomsko socialni položaj na podeželju	Zagotavljanje kvalitetnega življenjskega in bivalnega okolja, ki bo privlačno lokalnemu prebivalstvu in njegovim obiskovalcem
	Ohranjanje enakomerne poseljenosti vseh delov Prlekije
	Zagotavljanje zadostnega števila delovnih mest za lokalno prebivalstvo
	Izboljšati odnose med mestnimi središči in podeželskim zaledjem
Krepitev lokalnih razvojnih pobud	Izboljšanje atraktivnosti podeželja z razvojem mehkega, naravi prijaznega turizma
	Trajno ohraniti naravno in kulturno dediščino Prlekije
	Ustvariti spodbudno, razvoju naklonjeno klimo v javnem mnenju
	Motivirati povezovanje vseh sestavnih delov podpornega okolja za razvoj podeželja

Tabela 41: Usklajenost ukrepov in programov LRS LAS Prlekija s Programom razvoja podeželja

Prednostne naloge LRS LAS Prlekija	Ukrep	Možni projekti	Usklajenost s PRP
Rast konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave	Uvajanje ekološkega kmetijstva	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 13 Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov
		Uvajanje in kontrola integrirane proizvodnje v zelenjadarstvu, sadjarstvu in vinogradništvu	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 13 Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov
		Specializacija kmetijskih gospodarstev	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti
	Program predelave živil	Izgradnja predelovalnih kapacitet na kmetijskih gospodarstvih	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 31 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
		Izgradnja večjih predelovalnih obratov za zelenjavo in sadje	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 31 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
	Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva	Zagotavljanje infrastrukturnih in prostorskih pogojev	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu spodbujanje inovativnosti
		Vzpostavitev mreže podpornih institucij malemu gospodarstvu, kmetijstvu in turizmu	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 31 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
	Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri	Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti	Ohranjanje zavarovanih območij
Ohranjanje biotske raznovrstnosti			Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja
Varovanje zalog pitne vode			Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja
Revitalizacija degradiranih območij			Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja
Program vzdrževanja kulturne krajine		Prilagajanje kmetij okoljskim standardom	Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja
		Ekstenzifikacija kmetijstva	Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja
Boljša kakovost življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti	Program izgradnje lokalne infrastrukture	Zagotavljanje celovite vodo oskrbe	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti
		Izgradnja prometne infrastrukture (lokalno cestno omrežje)	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti
		Izgradnja komunalne infrastrukture	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti
		Posodobitev telekomunikacijskega omrežja	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu

			gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti
	Program razvoja dopolnilnih dejavnosti	Uvajanje dopolnilnih dejavnosti v turistični dejavnosti, povezani s kmetijstvom in uvajanje dopolnilnih dejavnosti na področju domačih obrti	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 3.1 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
		Izobraževanje kot podpora dopolnilnim dejavnostim	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 1.1 Ukrepi za dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu
	Program gospodarskega povezovanja in trženja	Povezovanje v skupnosti proizvajalcev in grozdenje	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 31 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
		Zaščita in trženje blagovnih znamk Prlekije	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 13 Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov
		Nadaljevanje izvedbe programa »Po vinskih cestah in dediščini Prlekije« Opremljanje tematskih poti (kolesarske, jahalne, pešpoti, idr.) na celotnem območju Prlekije	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 32 Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju
	Program mehkega turizma na podeželju	Razvoj mladinskega turizma	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 31 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega gospodarstva
		Zeliščni park Negova	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 32 Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju
		Izdelava skupnega promocijskega materiala za območje Prlekije	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 13 Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov
		Uvajanje novih turističnih produktov iz prleškega podeželja	Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 32 Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju
	Koordinacija in izboljšanje kakovosti prireditev		Os 3 - Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva 32 Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju
	Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja		Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 1.1 Ukrepi za dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu
	Program izgradnje infrastrukture skupnega družbenega pomena		Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja 12 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti

6.3 Usklajenost s Strategijo razvoja Slovenije in Državnim razvojnim programom 2007 - 2013

Strategija razvoja Slovenije (SRS) opredeljuje pet razvojnih prioritete Slovenije:

- Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast.
- Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta.
- Učinkovita in cenejša država.
- Moderna socialna država in večja zaposlenost.
- Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

Državni razvojni program 2007 - 2013 je program za uresničevanje Strategije razvoja Slovenije in ima enake razvojne prioritete, zato posebej ne ločujemo usklajenosti LRS s tema dvema razvojnima dokumentoma.

Tabela 42: Usklajenost LRS LAS Prlekija s Strategijo razvoja Slovenije (in DRP) 2007 - 2013

Razvojna prioriteta SRS in DRP	Prednostne naloge in programi LRS
Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave Program predelave živil Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program razvoja dopolnilnih dejavnosti Program gospodarskega povezovanja in trženja Program mehkega turizma na podeželju Program izgradnje lokalne infrastrukture
Učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta	Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program razvoja dopolnilnih dejavnosti Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja
Učinkovita in cenejša država	
Moderna socialna država in večja zaposlenost	Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program razvoja dopolnilnih dejavnosti
Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja	Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti Program vzdrževanja kulturne krajine Program izgradnje lokalne infrastrukture Program izgradnje infrastrukture skupnega družbenega pomena

Kot je razvidno iz zgornje tabele, je Lokalni razvojni program usklajen s Strategijo razvoja Slovenije in Državnim razvojnim programom v točkah, ki so relevantne za razvoj podeželja na lokalni ravni. Posamezne ukrepe LRS lahko umestimo v več prioritetenih nalog SRS, ker vsebujejo splet aktivnosti in projektov za doseganje specifičnih ciljev razvojne strategije, v nobenem primeru pa niso v nasprotju z zastavljenimi cilji in prednostnimi nalogami SRS in DRP.

6.4 Usklajenost z regionalnimi in območnim razvojnim programom

Na ravni regij LAS Prlekija (Pomurje, Podravje) so sprejeti trije razvojni programi - Regionalni razvojni program Pomurja, Regionalni razvojni program Podravje in medregijski Območni razvojni program Prlekija. Osnovo za izdelavo regionalnih razvojnih programov za območje Prlekije je predstavljal Območni razvojni program, iz katerega so pripravljavci RRP črpali informacije in postavili prioritete ter cilje za razvoj območja LAS Prlekija. Zato ne bomo posebej prikazovali usklajenosti in nadgrajevanja LRS LAS Prlekija z Regijskimi razvojnimi programi, ampak usklajenost z Območnim razvojnim programom in njegovo nadgradnjo.

Razvojni cilji za Območno razvojno partnerstvo so:

- dvigniti ekonomsko moč območja preko učinkovite podpore razvoju podjetništva, turizma in kmetijstva z večjo dodano vrednostjo,
- zagotoviti dovolj ustrezno izobraženega kadra na vseh področjih delovanja ter zagotoviti možnosti za vračanje mladih izobraženih ljudi nazaj na območje partnerstva,
- dvigniti splošno zdravstveno in socialno stanje prebivalstva,
- dvigniti zavest prebivalstva in lokalnih skupnosti o pomenu trajnostnega ravnanja z okoljem, trajnostni rabi naravnih virov ter obnovljivih virov energije in varčevanju z energijo,
- povečati dostopnost do javnih storitev in
- narediti podeželje privlačno za delo in bivanje.

Lokalna razvojna strategija LAS Prlekija je v celoti usklajena z Območnim razvojnim programom na nivoju ciljev, ki jih dokument zasleduje. Cilji ORP pa so usklajeni s ključnimi cilji Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov.

Tabela 43: Usklajenost LRS LAS Prlekija s prioritetai Območnega razvojnega programa

Prioritete ORP	Prednostne naloge in programi LRS
1. prioriteta ORP Prlekija: Infrastruktura in prostor	Program varovanja naravnih virov in vzdrževanja biotske pestrosti Program vzdrževanja kulturne krajine Program izgradnje lokalne infrastrukture
2. prioriteta ORP Prlekija: Razvoj človeških virov	Program razvoja dopolnilnih dejavnosti Program mehkega turizma na podeželju Program „prieditve“ Program izobraževanja nosilcev razvoja podeželja
3. prioriteta ORP Prlekija: Podjetništvo in investicije v gospodarstvo	Program prestrukturiranja kmetijske pridelave Program predelave živil Program ustanavljanja novih in ohranjanja obstoječih enot malega gospodarstva Program gospodarskega povezovanja in trženja
4. prioriteta ORP Prlekija: Izboljšanje učinkovitosti države	Program izgradnje infrastrukture skupnega družbenega pomena

SEZNAM TABEL

- Tabela 1: Število naselij, površina, število prebivalcev in gostota poselitve po občinah*
Tabela 2: Število poslovnih subjektov po občinah in po področjih dejavnosti na dan 31.12.2006
Tabela 3: Poslovni subjekti po občinah in po skupinah na dan 30.09.2008
Tabela 4: Nekateri kazalniki uspešnosti poslovanja gospodarskih družb v letu 2004 po občinah
Tabela 5: Število in vrsta nastanitvenih objektov po občinah, 2005
Tabela 6: Nastanitvene sobe in ležišča, po občinah 2005
Tabela 7: Prihodi in prenočitve turistov, po občinah
Tabela 8: Družinske kmetije po tipu kmetovanja
Tabela 9: Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi
Tabela 10: Družinske kmetije po površini poljščin
Tabela 11: Družinske kmetije po številu GVŽ in živine
Tabela 12: Družinske kmetije po kmetijski izobrazbi gospodarjev
Tabela 13: Gospodarji na družinskih kmetijah po starostni skupinah gospodarjev
Tabela 14: Družinski člani in redno zaposleni na družinskih kmetijah
Tabela 15: Družinske kmetije po vrednotenju dela gospodarjev
Tabela 16: Posnetek stanja na področju dop. dejavnosti na območju LAS Prlekija
Tabela 17: Aktivno prebivalstvo, po občinah, september 2008
Tabela 18: Registrirane brezposelne osebe po izobrazbi, september 2008
Tabela 19: Bruto osnova za dohodnino po občinah, 2003-2005
Tabela 20: Povprečne bruto in neto plače po občinah za september 2008
Tabela 21: Število in gostota prebivalcev na območju LAS
Tabela 22: Nekateri demografski kazalniki
Tabela 23: Indeks staranja prebivalstva
Tabela 24: Gibanje števila prebivalstva po občinah, 1999-2008
Tabela 25: Gibanje števila prebivalstva po izbranih starostnih skupinah
Tabela 26: Gibanje števila prebivalstva na območju LAS po spolu
Tabela 27: Naravno gibanje prebivalstva po spolu in občinah v letu 2007
Tabela 28: Selitveno gibanje prebivalstva, 2006
Tabela 29: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi
Tabela 30: Vrtci, osnovne šole, srednje šole ter štev. vpisanih v letu 2007
Tabela 31: Pregled izvedenih programov CRPOV
Tabela 32: Pregled realizacije programa SAPARD
Tabela 33: Pregled realizacije programa PHARE
Tabela 34: Pregled realizacije programa INTERREG IIIA
*Tabela 35: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi
»Izboljšanje konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave«*
*Tabela 36: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi
»Trajnostno upravljanje s podeželskimi viri«*
*Tabela 37: Pregled programov, ukrepov in možnih projektov ter ciljnih skupin v prednostni nalogi
»Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in razvoj perspektivnih gospodarskih dejavnosti«*
Tabela 38: Pregled virov financiranja lokalne razvojne strategije LAS Prlekija
Tabela 39: Usklajenost Lokalne razvojne strategije z Nacionalnim strateškim referenčnim okvirjem
Tabela 40: Usklajenost ciljev LRS LAS Prlekija s cilji PRP 2007 - 2013
Tabela 41: Usklajenost ukrepov in programov LRS LAS Prlekija s Programom razvoja podeželja
Tabela 42: Usklajenost LRS LAS Prlekija s Strategijo razvoja Slovenije (in DRP) 2007 - 2013
Tabela 43: Usklajenost LRS LAS Prlekija s prioriteta Območnega razvojnega programa